

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
İSKANDİNAV ÜLKELERİNDE
CAM ALANINDAKİ GELİŞMELER**

Yüksek Lisans Tezi

Ecem Küpeli

Eskişehir, 2019

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İSKANDİNAV ÜLKELERİNDE CAM
ALANINDAKİ GELİŞMELER**

ECEM KÜPELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cam Anasanat Dalı

Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Mustafa AĞATEKİN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Mayıs, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

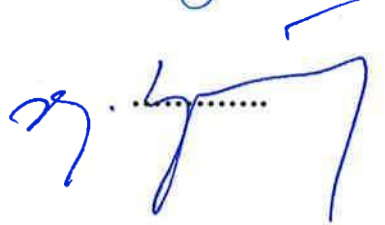
Ecem KÜPELİ'nin “Geçmişten Günümüze İskandinav Ülkelerinde Cam Alanındaki Gelişmeler” başlıklı tezi **31 Mayıs 2019** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Cam Anasanat Dalı Yüksek Lisans** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Mustafa AĞATEKİN

Üye : Doç .Kadir SEVİM

Üye : Dr. Öğr .Üyesi Ekrem KULA

Prof. Hayri ESMER
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

ÖZET

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İSKANDİNAV ÜLKELERİNDE CAM ALANINDAKİ GELİŞMELER

Ecem Küpeli

Cam Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Mayıs, 2019

Danışman: Prof. Mustafa Ağatekin

Bu çalışma; İskandinav ülkelerinde (Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya) geçmişten bugüne cam alanında endüstriyel ve sanatsal gelişmeler ışığında, uluslararası ölçekte önemli bir yere sahip olan İskandinav camcılığı hakkında bir durum değerlendirmesi yapmak ve bugüne kadar bu konuda yapılan türkçe yayınların yetersizliğini gidermek amacıyla hazırlanmıştır.

Beş bölümden meydana gelen araştırmanın ilk bölümde; amacı kapsamı ve yöntemi ele alınmıştır. İkinci bölümü oluşturan tanımlar ve tarihçeler kısmında; Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya ülkelerindeki cam tarihi ele alınmış olup, ülkelerin her birindeki gelişmeler ayrı ayrı incelenmiştir. İskandinav ülkelerindeki endüstriyel anlamda cam alanındaki gelişmelerin yer aldığı üçüncü bölümde ise, Endüstri Devrimi ile başlayan fabrikalaşma hareketleri incelenmiş, bu kapsamda 17. yüzyıldan günümüze kadar önemli cam fabrikalarının faaliyetleri ve bunun etkisinde meydana gelen gelişmeler araştırılarak ortaya konmuştur. İskandinav ülkelerinde sanatsal anlamda cam alanındaki gelişmelerin anlatıldığı dördüncü bölümde ise, kurulmuş olan cam müzeleri, okullar, forumlar ve sergiler bağlamında İskandinav ülkelerindeki sanatsal gelişmelere yönelik bir durum değerlendirmesi yapılmıştır.

Tezin beşinci ve son bölümü kişisel uygulamalardan oluşmuştur. Bu bölümde İskandinav ülkelerinde üretilen ve geliştirilen cam tekniklerinin geleneksel türk motiflerine uyarlanarak üretilmesine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İskandinav cam tarihi, İskandinav camı, İskandinav cam endüstrisi, İskandinav cam sanatı

ABSTRACT

DEVELOPMENTS OF GLASS FIELD IN THE SCANDINAVIAN COUNTRIES FROM THE PAST TO PRESENT

Ecem Küpeli

Department of Glass

Anadolu University, Graduate School of Fine Arts, May, 2019

Advisor: Prof. Mustafa Ağatekin

This work; In the Scandinavian countries (Denmark, Sweden, Norway and Finland), in the light of industrial and artistic developments from the past to the present, it has been prepared in order to evaluate a situation about Scandinavian glass which has an important place on the international scale and to eliminate the inadequacy of Turkish publications on this subject so far.

In the first part of the research, which consists of five parts; The scope and method of the aim are discussed. In the definitions and histories that constitute the second part; The history of glass in the countries of Denmark, Sweden, Norway and Finland has been considered and the developments in each of the countries are examined separately. In the third section, which includes developments in the industrial glass sector in the Scandinavian countries, the industrialization activities started with the Industrial Revolution were examined. In this context, the activities of the important glass factories from the 17th century to the present and the developments in the effect of these were investigated. In the fourth chapter, which describes the developments in the field of art in the Scandinavian countries, a situation assessment was made regarding the artistic developments in Scandinavian countries in the context of the established glass museums, schools, forums and exhibitions.

The fifth and last part of the thesis consists of personal applications. In this section, the production and development of glass techniques in Scandinavian countries were adapted to the traditional Turkish motifs.

Keywords: Scandinavian glass history, Scandinavian glass, Scandinavian glass industry, Scandinavian glass art.

ÖNSÖZ

Tez yazımı sırasında uzaktan iletişimi çok sağlıklı bir şekilde yürütmüş olduğum, bana yol gösteren danışmanım, akıl hocalığı yapan sevgili ve saygı değer hocam Prof. Mustafa Ağatekin'e teşekkürlerimi sunarım. Bu yolu beraber yürüdüğüm bütün tez arkadaşlarıma, bilhassa Hale Feriha Hendekcigil, Emir Özkaya ve Ecem Yılmaz'a moral ve destek verdikleri için teşekkürlerimi sunarım. Bana her zaman inancı tam olan, çabalamam için maddi-manevi bütün birikimlerini paylaşan Sevgili annem Melâhat, babam Sefa ve abime Veli Can Küpeli'ye minnettarım.

Ecem KÜPELİ

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ecem Küpeli

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
GÖRSELLER DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı	1
1.3. Çalışmanın Yöntemi	1
2. TANIMLAR VE TARİHÇE	2
2.1. Danimarka Camcılığı ve Tarihi	7
2.2. İsveç Camcılığı ve Tarihi.....	12
2.3. Norveç Camcılığı ve Tarihi	15
2.4. Finlandiya Camcılığı ve Tarihi.....	23
3. İSKANDİNAV ÜLKELERİ'NDE ENDÜSTRİYEL CAM ALANINDAKİ GELİŞMELER.....	29
3.1. Danimarka'daki Cam Endüstrisi	29
3.2. İsveç'teki Cam Endüstrisi	37
3.2.1. Kosta cam fabrikası.....	39

3.2.2. Boda cam fabrikası.....	44
3.2.3. Orrefors cam fabrikası	45
3.2.4. Pukeberg ve Åfors cam fabrikaları.....	48
3.2.5. Strombergshyttan cam fabrikası	49
3.2.6. Flygsfors, Bergdala ve Johanfors cam fabrikaları	50
3.2.7. Gullaskruf ve Skruf cam fabrikaları	53
3.2.8. Lindshammar, Ekenas ve Maleras cam fabrikaları.....	55
3.2.9. Aseda, Sea ve FM Kunstglas cam fabrikaları.....	59
3.3. Norveç'teki Cam Endüstrisi.....	61
3.4. Finlandiya'daki Cam Endüstrisi	64
3.4.1. Nuutajarvi cam fabrikası.....	65
3.4.2. Iittala cam fabrikası	69
3.4.3. Karhula cam fabrikası	71
3.4.4. Riihimaki cam fabrikası	72
3.4.5. Kumela cam fabrikası.....	73
4. İSKANDİNAV ÜLKELERİ'NDE SANATSAL CAM ALANINDAKİ GEL- İŞMELER	75
4.1. Danimarka'daki Gelişmeler.....	77
4.2. İsveç'teki Gelişmeler.....	84
4.3. Norveç'teki Gelişmeler	91
4.4. Finlandiya'daki Gelişmeler.....	95
5. KİŞİSEL UYGULAMALAR	101
5.1. Türk Motifli Tabak.....	102
5.2. Ariel Tekniği ile Türk Motifli Kadeh Takımı	104
5.3. Türk Motifli Kâse	105

	<u>Sayfa</u>
5.4. Türk Motifli Vazo	106
5.5. Ejderha Motifli Vazo	107
5.6. Türk Motifli Vazo	108
SONUÇ	110
KAYNAKÇA.....	113
ÖZGEÇMİŞ	122

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1. Danimarka’da kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası	29
Tablo 3.2. İsveç’te kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası	37
Tablo 3.3. Norveç’te kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası	61
Tablo 3.4. Finlandiya’da kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası	64

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 2.1. İskandinav Ülkeleri	2
Görsel 2.2. Viking dönemi “Millefiori” camlar	3
Görsel 2.3. Haakon Bjorklid tarafından tasarlanmış olan üzeri gravür işlemeli vaz- o.....	6
Görsel 2.4. Bertil Vallien tarafından yapılmış olan kuma döküm heykel.....	7
Görsel 2.5. Jacob E. Bang tarafından tasarlanmış olan vazo	8
Görsel 2.6. Per Lütken tarafından tasarlanmış olan “The Carnaby” serisi.....	9
Görsel 2.7. Per Lütken tarafından yapılmış olan üçlü silindir vazo- 1961.....	10
Görsel 2.8. Per Lütken tarafından tasarlanmış olan “Arne” serisi kâseler- 1955.....	10
Görsel 2.9. Poul Henningsen tarafından tasarlanmış olan, kehribar renkli Enginar la- mba-1930	13
Görsel 2.10. Finn Lynggaard cam atölyesinde çalışırken	11
Görsel 2.11. 1800’lü yıllarda üretilmiş olan üzeri kazınmış şarap kadehleri.....	13
Görsel 2.12. Graal Tekniği ile Simon Gate tarafından Orrefors’ta üretilmiş olan aya- kl kase-1917	14
Görsel 2.13. Simon Gate tarafından tasarlanmış olan “Sandvik” kadehler.....	14
Görsel 2.14. Simon Gate tarafından kazınmış olan kâse – 1923.....	15
Görsel 2.15. Sverre Pettersen tarafından tasarlanmış olan karaf- 1930	17
Görsel 2.16. Hermann Bongard tarafından tasarlanmış olan kare vazo-1950.....	18
Görsel 2.17. Benny Motzfeldt tarafından tasarlanmış olan vazo-1960.....	19
Görsel 2.18. Willy-Johansson tarafından tasarlanmış olan 1957 La Triennale di Mila- no’da altın madalya kazandıran “Tone” adlı kâse.....	19
Görsel 2.19. Willy Johansson tarafından tasarlanmış olan, 2002 yılında Classic Aw-	

ard for Design Excellence’ı kazandığı “Tangen” adlı şarap kadehi	20
Görsel 2.20. Willy Johansson tarafından tasarlanmış olan vazo-1954	21
Görsel 2.21. Arne Jon Jutrem tarafından tasarlanmış olan ,1954 yılında La Trienna- le di Milano’da altın madalya kazanmış “Grönland” adlı kâseleri.....	22
Görsel 2.22. Arne Jon Jutrem tarafından tasarlanmış olan, kumlama işleminden ge- çirilmiş vazo-1952	22
Görsel 2.23. Aino Aalto’nun “Bölgeblick” adlı ödüllü tasarım cam ürünleri.....	25
Görsel 2.24. Alvar Aalto’nun Riihimäki Lasitehdas için tasarlamış olduğu “Flowe- r of Riihimäki” isimli ödüllü cam kâseleri	25
Görsel 2.25. Alvar Aalto’nun tasarlamış olduğu, 1936 yılında Paris Dünya Fuarı’ d- a birincilik ödülü getiren “Savoy Vazosu”	26
Görsel 2.26. Timo Sarpaneva tarafından tasarlanmış olan “Nukkuva Lintu” eseri ...	26
Görsel 2.27. Tapio Wirkkala tarafından yapılmış olan “Paaderin Jaa” adlı cam hey- kel	27
Görsel 2.28. Timo Sarpaneva tarafından tasarlanmış olan “Finlandia” serisinden va- zo	28
Görsel 2.29. Oiva Toikka tarafından tasarlanmış olan kuş figürü- 1972	31
Görsel 3.1. Holmegaard Glasværk	31
Görsel 3.2. Jacob E. Bang tarafından tasarlanmış olan form	32
Görsel 3.3. Per Lütken tarafından tasarlanmış olan ilk heykelsi çalışması-1953.....	33
Görsel 3.4. Kastrup Glasværk -1960	34
Görsel 3.5. Aalborg Glasværk -1896	35
Görsel 3.6. Aalborg Glasværk tarafından üretilmiş olan karaf-1880	35
Görsel 3.7. Odense Glasværk’deki pres makineleri-1928.....	36
Görsel 3.8. Kosta Glasbruk -1865.....	40

Görsel 3.9. Elis Bergh tarafından tasarlanmış olan şarap ve likör kadehi	40
Görsel 3.10. Gunnar Wennerberg tarafından tasarlanmış olan Art Nouveau Dönem- i Cameo Vazosu.....	41
Görsel 3.11. Mona Morales-Schildt tarafından tasarlanmış olan “Ventana” adlı va- zo-1967	43
Görsel 3.12. Fritz Kallenberg tarafından tasarlanmış olan “Geraldine” adlı kadeh- leri -1900	44
Görsel 3.13. Erik Höglund tarafından tasarlanmış olan hayvan motifli oyulmuş kâs- e-1950	44
Görsel 3.14. Orrefors Glasbruk.....	45
Görsel 3.15. Simon Gate tarafından tasarlanmış olan Ariel Tekniği ile üretilmiş va- zo-1939	47
Görsel 3.16. Vicke Lindstrand tarafından tasarlanmış vazo-1937.....	47
Görsel 3.17. Liselotte Hendriksen tarafından tasarlanmış olan vazo.....	49
Görsel 3.18. Strombergshyttan Glasbruk’da üretilmiş olan vazo 1959-1963.....	50
Görsel 3.19. Viktor Berndt tarafından tasarlanmış olan “Kabile Maskesi” vazosu-1- 960	51
Görsel 3.20. 1900’ lü yıllarda Bergdala Glasbruk’da üretilmiş olan sürahi ve kâsel- er.....	51
Görsel 3.21. Gunnar Hakansson tarafından tasarlanmış olan bardak-1930	52
Görsel 3.22. Hugo Gehlin tarafından tasarlanmış olan kadehler-1900.....	53
Görsel 3.23. Kjell Blomberg tarafından tasarlanmış olan vazolar-1963.....	54
Görsel 3.24. Bengt Edenfalk tarafından tasarlanmış olan “Talatta” serisi -1962	55
Görsel 3.25. Gunnar Ander tarafından tasarlanmış olan züccaciye ürünleri -1950 ...	56
Görsel 3.26. Sven Westberg tarafından tasarlanmış olan vazo “Girl with Braids”-1-	

950	57
Görsel 3.27. Folke Walwing tarafından tasarlanmış olan kâse-1924.....	58
Görsel 3.28. Mats Jonasson tarafından tasarlanmış olan cam eseri-1959	58
Görsel 3.29. Aseda Glasbruk tarafından üretilmiş olan kâseler	59
Görsel 3.30. Bjorn Ramel tarafından tasarlanmış olan bardaklar-1970	60
Görsel 3.31. FM Kunstglas Glasbruk’da üretilmiş olan renkli dekorlu kuş ve balık - heykeli	61
Görsel 3.32. Hadeland Glassverk	62
Görsel 3.33. Willy Johansson tarafından tasarlanmış olan spiral desenli vazo-1951 .	62
Görsel 3.34. Magnor Glasverk’de üretilmiş olan vazolar-1900’lü yılların sonu	63
Görsel 3.35. Nuutajärvi Lasitehdas’da cam yapımı	66
Görsel 3.36. Gunnel Nyman tarafından tasarlanmış olan vazo-1946.....	66
Görsel 3.37. Saara Hopea tarafından tasarlanmış olan “Lasiesineitä” adlı serisi.....	67
Görsel 3.38. Oiva Toikka tarafından tasarlanmış olan kâse-1970	68
Görsel 3.39. Kerttu Nurminen tarafından tasarlanmış olan “Mondo” serisi	68
Görsel 3.40. Oiva Toikka tarafından tasarlanmış olan “Pro Arte” serisi	69
Görsel 3.41. Tapio Wirkkala tarafından tasarlanmış olan “Kantarelli Vazosu” -194- 6	70
Görsel 3.42. Eric O.W. Ehrstrom tarafından tasarlanmış olan kâse.....	71
Görsel 3.43. Arttu Brummer tarafından tasarlanmış olan kâse	73
Görsel 3.44. Toivo Kumela tarafından tasarlanmış olan vazo	74
Görsel 3.45. Armando Jacobino tarafından tasarlanmış olan cam figürler-1966/196- 8	75
Görsel 4.1. Glasmuseet Ebeltoft.....	78
Görsel 4.2. Glasmuseet Ebeltoft- Cam Üfleme Etkinliği.....	79

Görsel 4.3. Hempel Glasmuseum.....	82
Görsel 4.4. The Royal Danish Academy of Fine Arts- Sıcak Cam Atölyesi	83
Görsel 4.5. Swedish Glass Museum.....	87
Görsel 4.6. The Glass Factory- Sıcak Cam Atölye Çalışması.....	88
Görsel 4.7. Konstfack University College of Arts, Crafts and Design- Sıcak Cam A- tölyesi.....	90
Görsel 4.8. S12 Atölyesi- Sıcak Cam Atölyesi	91
Görsel 4.9. The Museum of Decorative Arts and Design’da sergilenmekte olan şar- ap kadehi ve karafı	93
Görsel 4.10. Nøstetangen Norsk Glasmuseum	94
Görsel 4.11. Haystack Mountain School of Crafts- Sıcak Cam Üfleme Çalışması ...	95
Görsel 4.12. Aalto University- Sıcak Cam Atölyesi	100
Görsel 4.13. Tavastia Vocational College- Sıcak Cam Atölyesi	101
Görsel 5. 1. Kazınmış olan tabak	102
Görsel 5. 2. Kazınmış olan tabağın pipoya alınması.....	102
Görsel 5. 3. Sıcak cam fırını içerisinde bir katman daha cam alınma süreci	103
Görsel 5. 4. Graal ve Incalmo Tekniği ile Türk Motifli Tabak.....	103
Görsel 5. 5. Kadehlerin kap yapım süreci	104
Görsel 5. 6. “Ariel” Tekniği ile yapılmış olan kadeh topuzları.....	104
Görsel 5. 7. Ariel Tekniği ile Türk Motifli Kadeh Takımı.....	105
Görsel 5. 8. Graal çekirdeğinin üfleme piposuna alınarak kenarlarının yumuşatıl- ma aşaması.....	105
Görsel 5. 9. Graal Tekniği ile Türk Motifli Kâse	106
Görsel 5. 10. Üfleme piposuna alınmış graal çekirdeğinin ısı ile yumuşatılması	106
Görsel 5. 11. Graal çekirdeği üzerine alınmış camın şekillendirilmesi.....	107

Görsel 5. 12. Graal Tekniği ile Türk Motifli Vazo	107
Görsel 5. 13. Kazınmış graal çekirdeğinin şekillendirme aşaması	108
Görsel 5. 14. Graal Tekniği ile Ejderha Motifli Vazo.....	108
Görsel 5. 15. Kazınmış olan graal çekirdeğinin şekillendirme aşaması.....	109
Görsel 5. 16. Graal Tekniği ile Türk Motifli Vazo	109

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma; İskandinav ülkelerinde (Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya) geçmişten bugüne cam alanında endüstriyel ve sanatsal gelişmeler ışığında, uluslararası ölçekte önemli bir yere sahip olan İskandinav camcılığı hakkında bir durum değerlendirmesi yapmak ve bugüne kadar bu konuda yapılan türkçe yayınların yetersizliğini gidermek amacıyla hazırlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmanın kapsamı; geçmişten günümüze İskandinavya bölgesinde camcılığın öne çıktığı; Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya ülkeleriyle sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında uluslararası ölçekte yayılacak biçimde; kitaplar, makaleler, tezler, cam sergi katalogları ve internet bazlı veriler incelenerek tamamlanmıştır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma sürecinde, İskandinav camcılığı ile ilgili kitaplar, dergiler, makaleler, tezler, sergi katalogları, müze yayınları ve internet kaynaklarından elde edilen bilgilerle hazırlanmıştır. Araştırma sürecinde Türkçe kaynakların azlığı nedeniyle ağırlıklı olarak yabancı kaynaklara başvurulmuştur. Araştırmada kullanılan kaynakların yanı sıra farklı görseller yardımı ile içerik zenginleştirilmiştir. İskandinav camcılığı ile ilgili edinilen bilgiler doğrultusunda, yapılmış olan artistik çalışmalarla araştırma konusu irdelenmiş ve desteklenmiştir.

2. TANIMLAR VE TARİHÇE

İskandinavya; Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Norveç ve İsveç'ten oluşan İskandinav ülkeleri grubunu kapsayacak şekilde yaygın olarak kullanılan coğrafi bir bölgenin adıdır¹ (Görsel 2.1).

Görsel 2.1. İskandinav Ülkeleri

(Kaynak: <https://wikitravel.org/en/Scandinavia> Erişim Tarihi: 08.03.2019)

Avrupa'nın en kuzeyinde bulunan Danimarka, İsveç, Norveç, Finlandiya ve İzlanda'dan oluşan ülkeler topluluğunun tamamı bilinenin aksine İskandinav değildir. İskandinav ırkı, ülkelerin dilleri ve kültürleri açısından tam olarak İsveç, Danimarka ve Norveç halklarını ifade etmektedir.² Fakat kültürel ve ekonomik açıdan baskın konumda olan bu üç ülkenin etkisi ve benzer iklim koşullarının yanı sıra ortak imparatorluklar tarihine sahip olmaları sebebiyle belirtilen Kuzey Avrupa Ülkeleri “İskandinav Ülkeleri” adıyla da anılmaktadırlar.³ Yirminci yüzyıl İskandinav camı; Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsveç'teki birçok cam fabrikası üretim yaptığı sürece beğenilmiş ve üretilmiştir.⁴ İskandinav Camı, oldukça çeşitlidir. Karakteristik olarak genelde ölçülü bir modernizm, biçim ve yüzey dekorasyonuna dayanan renksiz cam üretimleriyle özdeşleştirilirken, oyma ve kesme camlar da üfleme camlar kadar etkili olmuştur.⁵

¹ J. H. Opie, (1989). Scandinavia: Ceramics & Glass in the Twentieth Century, England: Victoria & Albert Museum, s. 9

² T. Soila, (2005), The Cinema of Scandinavia, London: Wallflower Press, s. xii

³ E. G. Özdemirci, (2013). İskandinav Estetiği: Dagur Kari Filmlerinde Varoluşçu Sorgulamalar: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi, s. 116

⁴ L. Pina & L. Vigier, (2002). Scandinavian Glass 1930-2000: Smoke and Ice, Pennsylvania: Schiffer Publishing Ltd, s. 5

⁵ L. Pina & L. Vigier, (2006). Scandinavian Glass 1930-2000: Fire & Sea: Pennsylvania: Schiffer Publishing Ltd, s. 4

İskandinav ülkelerinde tarihsel bağlamda en erken cam örnekleri Vikingler döneminde görülmüştür. Vikingler öncesi dönemde, Finlandiya sahili açıklarında takımadalarda yerleşim yerleri neredeyse yoktu. En önemli yerleşim alanı, Vikinglerin doğu güzergâhının hemen üzerinde yer alan, güney-batı Finlandiya takımadalarından Hiittinen Adası'nın kuzey tarafında yer alan bir liman ve ticaret merkezidir. Şimdiye kadar hiçbir ev kalıntısı bulunamamış, döküm için bakır çubuklar ve hurda metal, ham cam, cam ve mozaik boncuklar, küçük beyaz taşlar, kehribar ve birçok atölye kalıntısı bulunmuştur.⁶

İskandinavların kültürel ataları olan Vikingler, yılın büyük bir kısmını denizlerde korsanlık yaparak geçirdiği düşünülen göçebe savaşçılardır. 8. ve 11. yüzyıllar arasında hükmünü sürmüş olan Vikingler, ve İskandinavyalı korsan, tüccar, kaba, ilkel ve medeniyetten uzak bir kavim olarak bilinmiştir. Göçebe ve savaşçı bir kavim olan Vikinglerin yazılı geleneği olmayışı, kültür izlerinin sürülmesini güçleştirmiştir. Yazılı kaynakların zayıflığına ve Batılı kaynaklardaki olumsuz Viking imajına karşılık, arkeolojik veriler, incelikli bir Viking maddi kültürünün varlığına işaret etmiştir.⁷ Viking mezarlarında küçük ve tek renk cam boncuklar bulunmuştur.⁸ Cam boncuk hristiyanlık öncesi Viking mezarlarında bulunan en yaygın eşyalardandır.⁹

Millefiori Venediklilerin neredeyse Rönesans sonrası bir buluşu olmasına rağmen, bu teknikle yapılmış mozaik cam boncuklar antik çağlardan beri kullanılmıştır (Görsel 2.2).

Görsel 2.2. *Viking dönemi "Millefiori" camlar*
(Kaynak: <http://www.vikinganswerlady.com/vikbeads.shtml> Erişim Tarihi: 09.03.2019)

⁶ S. Brink & N. Price. (2011), The Viking World, London: Routledge Publishing, s. 471

⁷ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikingler> (Erişim tarihi: 08.03.2019)

⁸ <https://regia.org/research/life/glass.htm> (Erişim tarihi: 08.03.2019)

⁹ <http://www.vikinganswerlady.com/vikbeads.shtml> (Erişim tarihi: 08.03.2019)

Vikingler döneminde bulunan mezarlarda, ölen kişilerin son yolculuklarına eşlik etmeleri için çok sayıda objeler bulunmuştur. Bunlar arasında güzelce dekore edilmiş seramik kaplar ve cam boncuklardan yapılan kolyeler de vardır. Ortaya çıkarılan mezarların birinde, bronz alaşımlı ahşap saplı bıçağın yanı sıra 551 boncuktan oluşan bir kolye bulunmuştur.¹⁰ Erken dönemlerde, cam boncuk bir para ile eş değer şekilde görülmüştür.¹¹

16. yüzyılda doğudan gelen gezginlerin kuzey ülkelerindeki seyahatleri sırasında tuttukları yazılı belgelerde, kendi zengin ve uzak ülkelerindeki sanatsal birikimle, bu yoksul, kısır kuzeyde karşılaştıkları sanat yapıtları arasında farklar oldukça fazla olmuştur. Bu ülkelerde, kendi ülkelerindeki gibi göz kamaştırabilecek bir şey bulamamışlar, akımlar yaratan ya da belirli sanatsal temalardan ilham alan sanatçılar da olmamışlardır. Kuzey ülkelerinde, sanat yapıtları ilhamlarını ormanlardan, kırlardan ve göllerden almıştır.¹² Bu ülkelere bakıldığında endüstriyel ve sanatsal olarak yapılan camların, tasarımların süslemeden yoksun, sade ve yalın bir ifadeyle sergilediği görülmüştür. Doğal renk tonları ve motifler, bu eşsiz İskandinav tarzının önemli bir sembolü olmuştur.¹³ Birçok İskandinav tasarımında dikkat çeken nokta; bireysel seramik ve cam çalışmaları ve belki de daha şaşırtıcı bir şekilde çoklu üretim için yapılan tasarımların üzerinde resim, heykel ve mimarinin etkisidir. Pek çok tasarımcı, temel eğitimlerini çalıştıkları fabrikada almış ve bunu yerel sanat okullarındaki sınıflarla tam zamanlı çizim ve resimle beraber desteklemiştir.¹⁴

İskandinav ülkeleri, yoksulluğu nedeniyle gösterişli ya da aşırı olmayan, olumlu yanından bakıldığında zarafet olarak nitelendirilebilecek bir tutumlulukla belirlenmiş bir form geleneği ortaya çıkarmıştır.¹⁵

İskandinav ülkelerinde cam; 1920'li yıllara kadar, özellikle İsveç'teki cam tasarımcılarının, seri üretimde züccaciye camlarına yüksek tasarım standartlarını getirmek için bir hareket başlattıkları zamana kadar yaygın olarak bilinmemiştir.¹⁶

Sanayii devrimi sonrası yeni cam fabrikalarının açılmasıyla İskandinav Camcılığı'nın adımları atılmıştır. İskandinavya bölgesinde açılan cam fabrikaları

¹⁰ <https://sciencevillage.com/en/history/ancient-history/> (Erişim tarihi: 09.03.2019)

¹¹ <https://munsell.com/color-blog/viking-age-colored-glass-beads/> (Erişim tarihi: 08.03.2019)

¹² M. Jansson, (2014). Aurora Kuzey Ülkelerinden Çağdaş Cam Sanatı Sergi Kataloğu, İstanbul: Pera Müzesi Yayını, s.9

¹³ <https://www.bohaglass.co.uk/swedish-art-glass/> (Erişim tarihi: 08.03.2019)

¹⁴ Opie, 1989, **a.g.k.**, 10

¹⁵ Jansson, 2014, **a.g.k.**, 9

¹⁶ <http://www.glassencyclopedia.com/Scandinavianglass.html> (Erişim tarihi: 08.03.2019)

sırasıyla şu şekildedir: 1742-Kosta ve Kosta Boda (İsveç),1762-Hadeland (Norveç), 1793- Nuutajarvi (Finlandiya), 1825-Holmegaard & Kastrup (Danimarka), 1864-Boda (İsveç), 1871-Pukeberg (İsveç), 1876- Åfors (İsveç), 1876-Strombergshyttan (İsveç), 1881-Iittala (Finlandiya), 1885-Alsterfors (İsveç), 1888-Flygsfors (İsveç), 1889-Bergada (İsveç), 1889- Karhula (Finlandiya) 1891-Johanfors (İsveç), 1893-Gullaskruf (İsveç), 1896-Magnor (Norveç), 1897-Skruf (İsveç), 1898-Orrefors (İsveç), 1905-Lindshammar (İsveç), 1910-Riihimäen Lasi (Riihimäki) (Finlandiya), 1917-Ekenas (İsveç), 1924-Maleras (İsveç), 1933- Kumela (Finlandiya), 1947-Aseda (İsveç), 1956-Sea Glasbruk (İsveç), 1958-Plus Glasshytte (Norveç), 1961-FM Konstglas (İsveç).¹⁷

Savaş arası dönemde İskandinav camcılığında tasarım kavramı ilk kez Edward Hald ve Simon Gate gibi sanatçıların Orrefors gibi İsveçli büyük cam üreticileri tarafından işe alınmasıyla ortaya çıkmıştır.¹⁸ 1900’lü yıllarda İskandinav ülkelerdeki cam eşyalarda özgün, heykelsi ve organik formlar kullanılmıştır. Masa üstü cam ürünler, kâğıt ağırlıkları, tabaklar vb. günlük kullanım için tasarlanmış olsalar bile, genellikle heykelsi bir görünümde üretilmiştir. Bu ülkelerde üretilen cam tasarımlarında, İtalyanlar gibi özellikle parlak bir renk paleti kullanılmamış olsa bile, İskandinav tasarımcılar da temel pigmentler ve farklı katkı maddeleri kullanarak yeni ve orijinal renk karışımlarını denemişlerdir. 1920’li yılların sonundan ve tüm yüzyılın ortalarından itibaren tasarımcılar, “Sanat Camı” üreten sanatçıların yerini almaya başlamışlardır. Bununla beraber artık İskandinav ülkelerinde üretilen camlar kendilerini göstermeye başlamıştır.¹⁹

İskandinavya ülkeleri, köklü bir kırsal el sanatları geleneği olan bir avantaja sahip olmuş ve bu değerler, modern dünya için ulusal-bölgesel müzeler ve sanayi toplumları tarafından korunmuştur.²⁰

İskandinavya ülkelerinde, II. Dünya Savaşı sonrasında cam ürünler, mümkün olan her şekilde evlere renk getirmiştir. Tasarımcılar cam eşyalara, canlı renk paletlerini eklerken aynı şirketler renksiz kristal üretmeye devam etmişlerdir. 1960’lı ve 1970’li yılların kesilmiş ve oyulmuş cam dekorasyonu, saf renk ve formla değiştirilmiştir. Daha ekonomik olması nedeniyle kalıba üfleme camlar, serbest üfleme camların yerini almıştır.

¹⁷ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 171-179

¹⁸ D. Raizman, (2003). History of Modern Design Graphics and Products Since the Industrial Revolution, London: Laurence King Publishing, s. 201

¹⁹ Opie, 1989, **a.g.k.**, 31

²⁰ K. Frampton, (2008). Modern Swedish Design: Three Founding Texts, New York: The Museum of Modern Art Publishing, s. 8

20. yüzyıl İskandinav cam üretiminde, çeşitlenen ürünün çok büyük bir kısmı “Sanat Camı” kategorisine girmiştir. Sadece işlevsel olmamakla birlikte, “Sanat” kavramı daha önde gelmiştir. İskandinav tasarımı, dekoratif parçalarda bile “biçim ve fonksiyon” üzerine yoğunlaşmıştır. İskandinav tasarımı, camı iyi şekilde kullanımıyla bilinmiştir²¹ (Görsel 2.3).

Görsel 2.3. Haakon Bjorklid tarafından tasarlanmış olan üzeri gravür işlemeli vazo
(Kaynak: <http://www.matslinder.no/2016/11/27/hadeland-glassverk-reklamekatalog-fra-1960/> Erişim Tarihi: 09.03.2019)

1960’ların sonları ve 1970’lerde *Studio Pottery* ve *Studio Glass Movement* (Stüdyo Çömlekçiliği ve Stüdyo Cam Hareketi) başlamıştır. Bu gelişmelerin etkisiyle el sanatlarına gösterilen önem artmış, sanatçılara ve ortak atölye çalışmalarına veya sanat topluluklarının kurulmasına olanak sağlanmıştır.²²

2008’deki mali krizin ardından da Kuzey Ülkelerindeki pek çok cam imalathanesi kapanmıştır. Endüstri belki de en ciddi kriziyle karşı karşıyayken, kuzeydeki küçük cam atölyeleri ve bireysel imalatçılar daha üretken hale gelmiştir. Kendi uzmanlık alanlarında forumlara sahip olmayan ve 1990’ların sonlarında artık endüstride çalışmayan sanatçılar, kendi birliklerini kurmaya başlamıştır. Kuzey ülkelerinde camla çalışan sanatçı sayısı artmış ve daha önceleri alışılmadık olan kalıp ve ısıtarak biçim verme gibi teknikleri denenmeye başlamıştır²³ (Görsel 2.4).

²¹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 56

²² Opie, 1989, **a.g.k.**, 31

²³ Jansson, 2014, **a.g.k.**, 13

Görsel 2.4. Bertil Vallien tarafından yapılmış olan kuma döküm heykel
(Kaynak:<https://www.blouinartsalesindex.com/auctions/Bertil-Vallien-7282938/A-Unique-e-Sand-Cast-Sculpture,-Kosta-Boda,-Sweden-Erişim-Tarihi:09.03.2019>)

21. yüzyılın başından itibaren cam sanatçıları, işlevsel cam kaplardan giderek uzaklaşıp; enstalasyonlar, heykeller ve başlangıç noktası cam olan, kavramsal işlerle ilgilenmeye başlamışlardır. Cam endüstrisinin değişen koşulları, eğitim, üretim, estetik ve araştırma gibi her alanda, yeni düşünme biçimlerini gerekli kılmış ve bu gerekliliği karşılamak üzere Kuzey Ülkelerinde yeni kurumlar ve forumlar oluşmuştur.²⁴

2.1. Danimarka Camcılığı ve Tarihi

Liberalizmin önemli bir güç haline geldiği 1850-60'larda Danimarka'da, sosyal yapıda köklü değişiklikler olmuştur. O yıllardan sonra 1870'lerde sanayileşme artış göstermiş ancak cam alanında ilerleme oldukça yavaşlamıştır. 19. yüzyılın ilk yirmi yılında geleneksel Avrupa tarzında, çoğunlukla kesme camlar üretilirken; 1920'lerin başında zarif çizgilerle kazınarak süslenmiş ince züccaciye camları üretilmeye başlanmıştır.

Danimarka cam tarihinde dikkat çeken tasarımcılardan biri; Jacob Eiler Bang'dir. Bang, cam tasarımını modernize etmiş ve uluslararası bir üne sahip olmuştur. Bang' in tasarladığı camların ana hatları; geleneksel olan yuvarlak kesim bezemeye ve serbestçe uygulanan, süslemelerin keskinleştirilmiş, yumuşak formları ile karakterize edilmiştir.²⁵

İskandinav komşuları tarafından güney olarak kabul edilen Danimarka'daki cam tarihi, 1825'te Zelanda Adası'nda, şişe üretimi için kurulan en eski cam fabrikası olan

²⁴ Opie, 1989, **a.g.k.**, 33

²⁵ Opie, 1989, **a.g.k.**, 31

Holmegaard Glasværk (Holmegaard Cam Fabrikası) ile özdeşleşmiştir. Danimarka camı, İsveç modelinin doruklarına ulaşmasa dahi, hiçbir şekilde sanatsal nitelikten yoksun olmamıştır. Danimarka, en iyi entegre stüdyo camına sahip Avrupa ülkelerinden birisidir²⁶ (Görsel 2.5).

Görsel 2.5. *Jacob E. Bang tarafından tasarlanmış olan vazo*
(Kaynak:<http://www.holmegaard.com/designers/jacob-e-bang>Erişim Tarihi: 09.03.2019)

Diğer İskandinav ülkeleri gibi Danimarka'da, II. Dünya Savaşı'ndan oldukça etkilenmiştir. 1940'tan 1943 yılına kadar işgal altında bulunan Danimarka'da sanat alanında maddi sınırlamalar getirilmiştir. Henning Koppel gibi bazı tasarımcılar savaş süresince İsveç'e taşınmıştır.

Danimarka cam tarihi içerisinde yer alan önemli isimlerden biri ded Per Lütken'dir. Per Lütken, Danimarka camcılığında eşsiz hatlara sahip form, tasarımlarıyla dikkat çekmiş ve bu formlar seri üretimin temelini oluşturmuştur (Görsel 2.6).

²⁶ G. Cappa, (2001). Le génie verrier de l'Europe - De l'Historicisme à la Modernité (1840-1998), Fransa: Mardaga Edition, s. 147

Görsel 2.6. Per Lütken tarafından tasarlanmış olan “The Carnaby” serisi
(Kaynak:<https://glasscollectors.wordpress.com/tag/per-lutken/> Erişim Tarihi: 09.03.2019)

1942’de, dikkat çekici bir şekilde, Dansk Kunsthåndværk (Danimarka El Sanatları) Stockholm’da bir sergi düzenlenmiş ve Lütken’in yapmış olduğu ilk camlar orada gösterilmiştir. Berrak, renksiz, klasik ve basit formlar kullanmıştır. 1950’lerde ve 1960’larda Lütken’in daha resmi tasarımları, savaş sonrası İskandinavya Modernizmi’nin özelliklerini yansıtmıştır²⁷ (Görsel 2.7).

Per Lütken, cam üfleme bilmemesine rağmen, cam ustalarıyla o kadar yakın çalışmıştır ki; cam ustalarının potansiyelini sonuna kadar kullanarak normalde sadece bir uygulayıcının farkına varabileceği teknikleri kullanmıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri; 1955 yılında kendiliğinden şişen “Arne Çanağı”dır. Bu çalışma; bir cam balonunun ağız kısmı aşağıya bakacak şekilde ıslak bir tahta üzerine yerleştirilerek, kâsenin dibinde kalan merkezde sıkışan buharın baskısı ile genişleyerek şişirilerek üretilmiştir²⁸ (Görsel 2.8).

²⁷ Opie, 1989, **a.g.k.**, 31

²⁸ J. Sevaldsen, B. Bjørke & C. Bjørn, (2003). Britain and Denmark: Political Economic and Cultural Relations in the 19th and 20th Centuries, Denmark: Museum Tusculanum Press, s. 415

Görsel 2.7. Per Lütken tarafından yapılmış olan üçlü silindir vazo- 1961
(Kaynak: https://www.1stdibs.com/furniture/decorative-objects/vases-vessels/vases/trio-cylinder-art-glass-vase-per-lutken-holmegaard-1961/id-f_5001793/ Erişim Tarihi: 09.03.2019)

Görsel 2.8. Per Lütken tarafından tasarlanmış olan “Arne” serisi kâseler- 1955
(Kaynak: <https://www.vinterior.co/listings/danish-arne-bowl-by-per-lutken-for-holmegaard-1955> Erişim Tarihi: 10.03.2019)

Bu dönemlerde tasarımın pratikliği, sanat öğretimi ile etkileşim halinde olmuştur. Bireysel sanat ve tasarım çalışmalarının yükselişi önemli bir dönüm noktasıdır.²⁹ Danimarka'nın modern tasarım paradigmasının iki ana ilke ile şekillendirildiği görülmektedir. Bunlar; üretilen nesnenin işlevine hizmet etmesi gerektiği ve şeklinin kusursuz olmasıdır. Nesne tamamen dekoratif olsa dahi, mutlaka bir amaca hizmet etmesi beklenmiştir.³⁰

Dikkat çeken diğer bir tasarımcı; Poul Henningsen'dir. 1926 yılında Poul Henningsen tarafından tasarlanmış olan “PH” serisi asma, duvar veya masa lambaları Kopenhag'daki Louis Poulsen Şirketi tarafından üretilmiş ve 1925 yılında Paris'te

²⁹ Opie, 1989, **a.g.k.**, 32

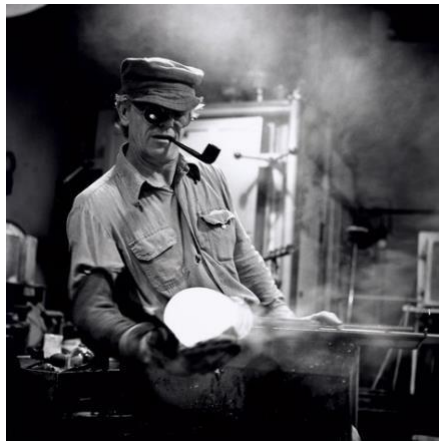
³⁰ E. Mitchell & R. Anderson (2010). From Folk Art to Modern Design in Ceramics: Ethnographic Adventures in Denmark and Mexico 1975-1978 updated to 2010: IUniverse, s. 41

International Exhibition of Modern Decorative and Industrial Arts (Uluslararası Modern Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar Sergisi)'da sergilenmiştir.³¹ Henningson, savaşlar arası modernizmin karakteristiğini, daha karmaşık ve heykel tasarımları haline getirmiştir³² (Görsel 2.9).

Görsel 2.9. Poul Henningsen tarafından tasarlanmış olan, kehribar renkli Enginar lamba – 1930
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/auctions/591/394-poul-henningsen-a-ph-2-2-wall-lamp-with-amber-coloured-glass-shades-louis-poulsen-denmark-1930-s> Erişim Tarihi: 09.03.2019)

Danimarka'da stüdyo camcılığının önemli isimlerin başında Finn Lynggaard gelmektedir. 1958 yılında Finn Lynggaard'nın açmış olduğu seramik atölyesinin 1972 yılında cam atölyesine çevrilmesiyle *Studio Glass Movement* Danimarka'ya taşınmış, bununla birlikte Ebeltoft'ta bir cam müzesi ve çalışma merkezi kurulmuştur. Lynggaard'ın çalışmalarında zengin renk yelpazesi dikkat çekmektedir³³ (Görsel 2.10).

Görsel 2.10. Finn Lynggaard cam atölyesinde çalışırken
(Kaynak: <https://glasmuseet.dk/baggrunden/?lang=en> Erişim Tarihi: 09.03.2019)

³¹ A. Hollingsworth, (2008). *Danish Modern*, Utah: Gibbs Smith Publishing, s. 34

³² Raizman, 2003, **a.g.k.**, 264

³³ Opie, 1989, **a.g.k.**, 33

Cam endüstrisi; zanaat camı ve sanat camı olarak, endüstriyel üretimin getirdiği sınırlandırmalarla özgür düşünme arasında kalmıştır. Danimarka camının genellikle, minimalist bir estetiğe sahip olduğu düşünülmüş ve Danimarka geleneğinde, yüksek beceri ve yetkinlik düzeyi yalnızca cam yapımında değil, tasarımda da gerekli görülmüştür. Deneysel çalışmalarda bile, sonuçlar genellikle “soğuk ve zarif” olarak tanımlanmıştır.

Şimdilerde Danimarka’da yürütülen faaliyetlere bakıldığında, çoğunlukla el sanatları üretimleri yapan veya cama başka bir perspektifte yaklaşan cam sanatçılarının küçük stüdyoları dikkat çekmektedir.³⁴

2.2. İsveç Camcılığı ve Tarihi

İsveç camcılığının tarihi, on altıncı yüzyılın ortalarında Kral Gustav Vasa’nın İtalya gezisinde gördüğü camdan etkilenerek Stockholm’ da bir cam fabrikası kurmasıyla başlamıştır.³⁵ Çoğu Almanya ve İtalya’dan gelen cam işçilerinin İsveç’e getirilmesiyle birlikte cam üretimi, Avrupa’ya göre daha geç bir tarih olan 1500’lü yıllarda başlamıştır. Bu dönemlerde; bardaklar, dekoratif cam ürünleri, çeşitli tipte şişeler ve pencere camları üretilmiştir. Fakat bu üretilen camlar yalnızca lüks amaçlı kullanılmış olup, aristokrasi ve kilise kesimine hitap etmiştir.³⁶

İsveç, 1700’lü yıllarda, ince kristal ve züccaciye yapımında ün kazanmıştır.³⁷ Cam fırınlarında çalışması için kullanılacak odunlara daha rahat ulaşabilmeleri için Småland’ da 1742 yılında cam fabrikası kurulmuştur. 1800’lü yıllarının sonlarına doğru bu bölgedeki cam fabrikalarının sayıları artmış ve birçok cam fabrikasının bu bölgede olmasından dolayı bölge Glasriket (Kristal Krallık) adını almıştır.³⁸

1850’li yıllarda İsveç endüstrisi ve cam üretimindeki modern sanayileşme atılımı ile birçok cam fabrikası kurulmuştur. Üretimler giderek farklılaşmış, emaye boylarıyla cam boyamaya başlanılmıştır. 1850 sonrası modern cam üretimleri başlamıştır. Cam, lüks olmaktan çıkıp, çeşitli şekillerde günlük kullanıma hitap eden ürünler haline getirilmiştir. 18. yüzyılda cam büyük ölçüde bölgesel ve yerel pazarlar için üretilmiştir. Tabaklar, şeker

³⁴ <https://urbanglass.org/glass/detail/openingthe-history-and-future-of-danish-glass-art-and-design> (Erişim tarihi: 10.03.2019)

³⁵ J. Proctor & N. Roland, (2012) The Rough Guide to Sweden, London: Rough Guides Publishing, s. 303

³⁶ https://shop.textalk.se/shop/32523/files/pdf/glass_history.pdf (Erişim tarihi: 11.03.2019)

³⁷ K. Thomas & A. Fast, (2003). Sweden: The Culture (Lands, People & Cultures), New York: Crabtree Publishing Company, s. 16

³⁸ Proctor & Roland, 2012, **a.g.k.**, 303

kâseleri, tuzluklar, preslenmiş ve kesme camlar çeşitli sosyal sınıflara ulaşmıştır. Cam ürünlerin yüzeyleri belirgin şekilde derin kazınmış desenlerden oluşmuştur³⁹ (Görsel 2.11).

Görsel 2.11. 1800'lü yıllarda üretilmiş olan üzeri kazınmış şarap kadehleri
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/auctions/559/1310-a-set-of-12-swedish-cut-and-etched-glasses-ca-1800-presumably-by-casimirsborg>Erişim Tarihi: 11.03.2019)

19. yüzyılın ortalarında, büyük ölçekli sanayileşmenin nispeten geç gelmesiyle, küçük ölçekteki atölyeler için üretim daha kolay hale gelmiştir. 19. yüzyılın ortalarında, hem sanatsal hem de işlevsel olarak kullanılan cam ürünler üretilmiştir.⁴⁰ 19. yüzyılda cam ürünleri, daha modern bir hale gelmiş ve Avrupa'nın en modern cam eşyaları İsveç'te üretilmeye başlanmıştır.⁴¹

I. Dünya Savaşı dönemine kadar İsveç cam endüstrisinde çok az özgün eser üretilmiştir. İskandinav camlarını 1950'li yıllarda sanat dünyasına tanıtan cam ürünler İsveçli tasarımcılar; Simon Gate, Edvard Hald, Vicke Lindstrand ve Knut Bergqvist tarafından yapılan yeniliklerle olmuştur.⁴²

1920'lerde modern İsveç camının ani gelişiminin hazırlayıcısı; esasen İsveç Sanat ve El Sanatları Derneği'nden, ressam Simon Gate ve Edward Hald'ın Orrefors Glasbruk (Orrefors Cam Fabrikası) ve Edvin Ollers'in Kosta Glasbruk (Kosta Cam Fabrikası) tarafından istihdamıyla sonuçlanmasına neden olmuştur.⁴³ Orrefors Glasbruk ile Simon Gate ve Edward Hald gibi sanatçılar arasındaki başarılı bir iş birliği on yıllarca sürmüştür.

³⁹ https://shop.textalk.se/shop/32523/files/pdf/glass_history.pdf (Erişim tarihi: 11.03.2019)

⁴⁰ T.K. Derry, (2000). History of Scandinavia: Norway, Sweden, Denmark, Finland, and Iceland, Minnesota: Univ Of Minnesota Press, s. 392

⁴¹ E. Olesen, (2005). Adventure Guide to Sweden, Australia: Hunter Publishing, s. 11

⁴² Frampton, 2008, **a.g.k.**, 66

⁴³ Thomas & Fast, 2003, **a.g.k.**, 16

Gate ve Hald, şirkete uluslararası ün kazandıran “Graal” camını bulmuşlar ve tekniği geliştirmişlerdir. Bu tür zorlayıcı bir tekniğin arkasındaki uzmanlık, daha sonra günlük cam eşya üretimine uyarlanmıştır. 1917’de Stockholm’de Simon Gate’in lüks olarak tasarladığı iç boyama bezeli “Graal” camı sergilenmiştir⁴⁴ (Görsel 2.12).

Görsel 2.12. Graal Tekniği ile Simon Gate tarafından Orrefors’ta üretilmiş olan ayaklı kâse – 1917
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/auctions/560/679-a-simon-gate-graal-footed-bowl-orrefors-1917> Erişim Tarihi: 12.03.2019)

1916’dan itibaren, ev eşyaları yapımında kullanılan “Sandvik” cam eşyaları, 1916’dan itibaren Simon Gate ve Edward Hald tarafından genişletilmiş ve geliştirilmiştir. Basit ve geleneksel formlarda fonksiyonel cam eşyalar tasarlanmıştır⁴⁵ (Görsel 2.13).

Görsel 2.13. Simon Gate tarafından tasarlanmış olan “Sandvik” kadehler
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/lots/964563-simon-gate-vinglas-6-st-orrefors-sandvik-formgivna-omkring-1919-tillverkade-under-1920-eller-30-talet> Erişim Tarihi: 12.03.2019)

1925’te *International Exhibition of Modern Decorative and Industrial Arts*’da, İsveç Cam’ı, Simon Gate ve Edward Hald’ın üretmiş olduğu kazıma cam işleri

⁴⁴ Frampton, 2008, **a.g.k.**, 71

⁴⁵ Opie, 1989, **a.g.k.**, 100

sergilenmiş ve izleyicileri göz kamaştırıcı bir ustalıkla büyülemiştir. ⁴⁶ 1925'teki sergide her iki tasarımcı da olağanüstü gravür becerileri gerektiren muhteşem ve özenle kazınmış eserler üretmiştir. 1930 yılında Paris' te, izleyicileri heyecanlandıran, zarif bir klasisizm ve neo-barok tarzında uygulanan beceri ve işçiliğin, Bauhaus teorilerinden kaynaklanan daha şiddetli bir modernizmle karşı karşıya geldiği görülmüştür. Bu cam işler, İngiliz eleştirmen Morton Shand tarafından “*Swedish Grace*” ünvanını almıştır⁴⁷ (Görsel 2.14). İsveç, 1950'li yıllara kadar istikrarlı ekonomisine bağlı olarak, sanat camını her zaman ön saflarda tutmuştur.⁴⁸

Görsel 2.14. *Simon Gate tarafından kazınmış olan kâse – 1923*
(Kaynak:<https://www.bukowskis.com/en/auctions/578/390-a-simon-gate-swedish-grace-engraved-glass-bowl-with-dish-orrefors-1923> Erişim Tarihi: 15.03.2019)

II. Dünya Savaşı İsveç'te sanatsal eğitimin kademeli olarak yoğunlaştırılmasına neden olmuştur. Yeni tasarımlar ve daha işlevsel çizgilerle İsveç cam sanatında daha farklı bir dinamik gözlemlenmiştir. 1970'lerde cam sanatı, bir sanatçının kendini ifade edebileceği bir alan olarak görülmüş, cam yapım sürecinde deneyler yaygınlaşmış ve bunun sonucu olarak sanatçılar kendi ideallerini ve fikirlerini gerçekleştirmek istemişlerdir.⁴⁹

2.3. Norveç Camcılığı ve Tarihi

Norveç'in İskandinav ülkelerindeki konumu, İsveç ve Danimarka ile olan alternatif ilişkileri ve benzersiz coğrafi özellikleri bakımından diğer ülkelerin hepsinden daha fazla tanınan bir ülke olmuştur. Dış ülkelerle temaslar en başarılı şekilde deniz

⁴⁶ <https://www.britannica.com/art/glassware/Mid-19th-to-20th-century#ref74256> (Erişim tarihi: 15.03.2019)

⁴⁷ Opie, 1989, **a.g.k.**, 100

⁴⁸ Frampton, 2008, **a.g.k.**, 66

⁴⁹ https://shop.textalk.se/shop/32523/files/pdf/glass_history.pdf (Erişim tarihi: 11.03.2019)

yoluyla yapılmıştır. Bu nedenle, geleneksel olarak, en güçlü etkiler, Norveç'in sırt sırta uzandığı İsveç'ten ziyade, Danimarka'dan, Kuzey Denizi'nden ve İngiltere'den gelmiştir.⁵⁰

Norveç sanatı, İskandinav sanatının bir parçası olarak kabul edilmiştir. Yaklaşık 1100 yılından beri Avrupa sanatındaki geniş eğilimlerden güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Cömert sanat sübvansiyonları nedeniyle, her zaman çağdaş Norveç sanatının kişi başına yüksek üretimi olmuştur. Özellikle sanat üretimi veya sanat ihracatçısı için büyük bir merkez olmasa dahi; Norveç, sanatını sürdürmede nispeten başarılı olmuştur. İskandinav sanatının Kuzey Avrupa'nın geri kalanı üzerinde güçlü bir etki bıraktığı dönem, Viking Sanatı olmuş ve kırsal kesimlerde dokunulmadan bırakılan taş anıtlarda ve modern zamanlarda kazılan nesnelerde birçok sanat eseri bulunmuştur.⁵¹ Norveç, komşusu olan İsveç'te kabul edilen geleneksel İskandinav motiflerinin çoğundan ilham almasına rağmen seramik ve cam alanında kendi mirasına dönmüştür.⁵² Norveç; cam, tekstil, emaye, seramik, porselen ve mobilya da dahil olmak üzere uygulamalı sanatlara katkılarıyla da bilinmiştir. Norveç cam tasarımında, genellikle doğal malzemelerden ilham alınmıştır. İsveç camcılığı kadar bilinmese de, 1762 yılında kurulmuş olan Hadeland Glasverk (Hadeland Cam Fabrikası), Norveç camını uluslararası alanda tanıtmıştır.⁵³ Norveç'te sanayileşme 1860 yılından itibaren hızla gelişmiştir. 20. yüzyılın ilk yıllarında, Norveç'in endüstriyel genişlemesi, eşsiz kaynağı olan su gücüne bağlı olarak hızla devam etmiştir.⁵⁴

Norveç cam üretimine tasarım alanında yön verenlerin başında gelen, özellikle Bauhaus'tan esinlenen, Sverre Pettersen'dir. Pettersen, yeni tasarım stillerini Norveç'te ön plana çıkarmıştır. Bunlar genellikle camda, basit ve fonksiyonel formlar olarak yorumlanmıştır. Pettersen, hafif-zarif kesim dekorasyonu ile süslenmiş bir dizi zarif formlar üretmiş ve çok yönlü bir tasarımcı olarak bilinmiştir. Daha sonrasında, tasarımcı olan Stale Kyllingstad tarafından daha kalın ve düz cam kesimler kullanarak daha anıtsal bir tarz benimsemiştir (Görsel 2.15).

⁵⁰ Opie, 1989, **a.g.k.**, 82

⁵¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Norwegian_art (Erişim tarihi: 15.03.2019)

⁵² Opie, 1989, **a.g.k.**, 82

⁵³ M. H. O'Leary, (2010). Culture and Customs of Norway, United States: Greenwood Publishing, s. 182

⁵⁴ Opie, 1989, **a.g.k.**, 81

Görsel 2.15. *Sverre Pettersen tarafından tasarlanmış olan karaf- 1930*
(Kaynak: <http://samling.nasjonalmuseet.no/en/object/NMK.2004.0331> Erişim Tarihi: 16.03.2019)

Sverre Pettersen, ilk kayda değer sanatçılardan birisi olmuş ve sanat endüstrisini çeşitli alanlarda modern bir tasarım dili ile yönlendirmiştir. Pettersen'in ürettiği ilk cam, modern bir dekora sahip, basit ve açıkça tanımlanmış şekiller ile bilinmiştir. Pettersen, 1918 yılında Sanat Derneği'nin kurulmasından bu yana önemli bir destekçi olmuş, ev için günlük kullanılan cam ürünlerinin iyileştirilmesi ve tasarımcıların endüstriye bağlanması için aktif olarak çalışmıştır. 1928 yılında Pettersen, cam üretimini yenilemek için güçlü bir adım atmış ve her ürün grubu için yeni tasarımlara dayalı bir üretimin temelini oluşturmuştur.⁵⁵

Savaş sonrası dönemde, figüratif olmayan süsleme, kabul gören süsleme olarak ortaya çıksada, figüratif dekorasyon daha baskın bir şekilde yapılmıştır. Kendi kültürel katmanlarından referanslarla beslenen bir tasarım anlayışı taşıyan Pettersen bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir; “Dekorasyona ihtiyacımız var; mutlu, neşeli renklere ihtiyacımız var. Kendi halk sanatımızda, önceki ve yabancı tarzlarda tüm ilerleme intihale dayanmaktadır. Motifleri kendi imajımıza dönüştürmek zorundayız.” demiştir. Pettersen, “Sınıfsız çağımızda, günlük yaşamı etkileyen ve stil çağları yaratan krallar, aristokrasi veya din adamları yoktur.” demiştir.⁵⁶

Norveç'te cam alanında dikkat çeken tasarımcılardan biri de Hermann Bongard'dır. Norveç tasarımını özendirmek için bilinçli bir girişimde bulunan Hermann

⁵⁵ https://nbl.snl.no/Sverre_Pettersen (Erişim tarihi: 16.03.2019)

⁵⁶ Frampton, 2008, **a.g.k.**, 185

Bongard, cam ürünler için gravürler tasarlamış, 1952 yılında, Bongard farklı cam tekniklerini denemeye başlamış ve çok iyi cam ürünler üretmiştir⁵⁷ (Görsel 2.16).

Görsel 2.16. Hermann Bongard tarafından tasarlanmış olan kare vazo-1950
(Kaynak: <http://nomanordic.com/product/vase-of-glass-hermann-bongard> Erişim Tarihi: 16.03.2019)

Bongard, cam ürünlere ve tasarımcılara endüstriyel alan tedarik etmeyi amaçlamıştır. Ancak; geleneğe ve el sanatlarına ilgi uyandıran bir iklimde çeşitli malzemeler konusunda uzmanlaşmış zanaatkârlar için atölye çalışmaları yapmıştır. Bu atölye çalışmalarında oldukça etkili olan Benny Motzfeldt, Norveç'te çok az kişi tarafından bilinen bireysel stüdyo cam sanatçılarından ilki olmuştur. Şeffaf, renkli ve renksiz, serbestçe şekillendirilmiş kabarcıklı cam üretimi ile tanınan Motzfeldt, cam içerisine metal iplik karışımı eklemiş ve cam elyaf kendiliğinden kabarcıklar oluşturmuştur. Bunlar, erimiş cam içindeki kabarcıkların hareketini çekmiş, yönlendirmiş, derinlik ve bir ritim eklemiştir. Kendine özgü tekniği olan Norveçli cam üreticisi Motzfeldt, kuşağı üzerinde çok etkili olan sanatçı olmuştur⁵⁸ (Görsel 2.17).

⁵⁷ https://no.wikipedia.org/wiki/Hermann_Bongard (Erişim tarihi: 16.03.2019)

⁵⁸ Opie, 1989, **a.g.k.**, 85

Görsel 2.17. Benny Motzfeldt tarafından tasarlanmış olan vazo-1960

(Kaynak: <https://www.worthpoint.com/worthopedia/benny-motzfeldt-vintage-art-glass-309180849> Erişim Tarihi: 17.03.2019)

Norveç'te 1950'li yıllarda dikkat çeken sanatçılardan biri Jakob Weidemann'dır. 1950'lerin sonunda Jakob Weidemann Norveç'in peyzaj ve doğaya olan saplantısının modernist bir tercümanı olarak kabul edilmiştir. Doğa hissini renk ve şekille soyut olarak yakalamıştır. Weidemann ayrıca, ışığın dini bir simge haline geldiği Steinkjer'de iki kilise için vitray çalışmaları yapmıştır.⁵⁹

Yine aynı yıllar içerisinde karşılaşılan önemli tasarımcılarından biri Willy Johansson'dır. Johansson'un tasarımları 1954 yılında 2000'li yıllara kadar çeşitli yarışmalarda ödüle layık görülmüştür. Johansson ilk olarak 1954 yılında yapmış olduğu tasarımlarla oldukça dikkat çekmiştir. Bu başarısını 1957'de Arne Korsmo'nun sıra dışı sergisinde altın madalyayla tekrarlamıştır. 1954'te *La Triennale di Milano* (Milan Trienali)'da tasarımları için birçok uluslararası ödül kazanmıştır. 1957'de "Tone" vazoları ve kâseleri için altın, 1960 yılında ise gümüş madalya almıştır (Görsel 2.18).

Görsel 2.18. Willy-Johansson tarafından tasarlanmış olan 1957 *La Triennale di Milano*'da altın madalya kazandıran "Tone" adlı kâse

(Kaynak: <https://www.glas-design.nl/catalogus/127-article-Willy-Johansson.html> Erişim Tarihi: 17.03.2019)

⁵⁹ O'Leary, 2010, **a.g.k.**, 178

Çalışmalarının onüçü 1966'dan 1972'ye kadar Tasarım Ödülü almış ve “Tangen” adlı bir dizi şarap kadehi 2002'de *Classic Award for Design Excellence* (Klasik Tasarım Mükemmelliği Ödülü)'a layık görülmüştür. Aynı zamanda, birçok çağdaşı gibi fabrikanın seri üretim ihtiyaçlarını karşılayan faydalı cam ürünler için sürekli bir tasarım akışı sağlamıştır. Sanatsal işleri hem seçkin cam eşyalardan hem de basit, uygun fiyatlı günlük cam ürünlerini içermiştir (Görsel 2.19).

Görsel 2.19. Willy Johansson tarafından tasarlanmış olan, 2002 yılında *Classic Award for Design Excellence*'ı kazandığı “Tangen” adlı şarap kadehi
(Kaynak: <http://mid2mod.blogspot.com/2012/11/willy-johansson.html> Erişim Tarihi: 17.03.2019)

Johansson; Hermann Bongard, Severin Brørby ve Arne Jon Jutrem'le birlikte 1950'lerde Norveç sanat camının yenilenmesi ile uğraşmıştır. İskandinav ülkelerindeki tüm sanat endüstrisi müzeleri ve hatta New York Corning Glass Museum (New York Corning Cam Müzesi) Johansson'ın tasarım ürünlerini sergilemiştir. Güçlü profesyonel geçmişi, hayal gücü ve yaptığı her şeyde sanatsal kalite konusundaki yüksek talepleriyle, cam alanında büyük bir iz bırakmıştır. Malzeme olarak cam hakkındaki derinlemesine bilgilerini sürekli yeni yöntemler arayışıyla bir araya getirme becerisiyle birlikte başarılı olmuştur⁶⁰ (Görsel 2.20).

⁶⁰ <http://nomanordic.se/willy-johansson/> (Erişim tarihi: 17.03.2019)

Görsel 2.20. Willy Johansson tarafından tasarlanmış olan vazo-1954

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O2733/vase-johansson-willy/> Erişim Tarihi: 17.03.2019)

Norveçli bireysel tasarımcıların tümü, temel olarak fonksiyonel eşyalara dayanarak, tanımlanabilir, yuvarlaklaştırılmış bir Norveç tasarım stiline katkıda bulunmuş, iddiasız ve hatta basit tasarımı hayata geçirmiştir.⁶¹

Norveç, 1950'lerde İskandinav tasarımının uluslararası başarısına sahne olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında Norveç psikolojik açıdan kendini çok geç toparlamıştır. İşgal deneyimini takiben Norveç toplumunda derin bölünmeler yaşanmış ve ülkenin ilk eğilimi savaş öncesi eski haline geri dönmek olmuştur. Bu kapsamda Norveçli tasarımcılar ve sanatçılar yeniden güçlenmenin bir yolu olarak geleneksel sanatlara geri dönme çağrısıyla olumlu bir geri dönüş yaparak hedefe ulaşmayı başarmıştır. Böylelikle yeni bir Norveç kimliği oluşmuştur. 1958 yılından sonra bir dizi başka atölye çalışmaları başlamıştır. El sanatlarının ve endüstrinin farklı ihtiyaçlarına değinilmiştir. Özellikle uluslararası el sanatlarının yeniden ortaya çıkmasının ardından İskandinav ülkeleri genelinde; zanaatkarların ve tasarımcıların eğitimleri, İskandinav tasarımlarının azalan talep durumu eleştirilmiş ve yeniden yapılandırılmıştır.⁶²

Norveç'te 1950 yılında, özellikle sanatsal olarak kumlama tekniği üzerine yaptığı çalışmalarla dikkat çeken tasarımcı Arne Jon Jutrem olmuştur. Jutrem 1951'de şeffaf camdan siyah çizgili, vazolar tasarlamış; bazıları çizgili, dıştan kazınmış ve grafik dekoru ile boyanmış cam ürünler olarak görülmüştür. Jutrem'in en büyük başarısı, "Grönland" serisi olmuştur. Yeşil renkli cam içerisine soda eklemiş, bu da düzensiz hava kabarcıkları ile sonuçlanmıştır. "Grönland" serisine 1954 yılında *La Triennale di Milano*'da altın madalya layık görülmüştür (Görsel 2.21).

⁶¹ Opie, 1989, **a.g.k.**, 85

⁶² Frampton, 2008, **a.g.k.**, 101

Görsel 2.21. Arne Jon Jutrem tarafından tasarlanmış olan ,1954 yılında La Triennale di Milano’da altın madalya kazanmış “Grönland” adlı kâseleri
(Kaynak:<https://www.bukowskis.com/en/auctions/E222/lots/963360-six-pieces-of-gron-land-glass-table-ware-by-arne-jon-jutrem-for-hadeland-glassverk-in-1953-in-serial-production-1954> Erişim Tarihi: 17.03.2019)

Sanat camı ve seri üretime ek olarak Jutrem, ayna ve pencereler için motifler tasarlamış ve oyulmuş, kumlanmış camda grafiksel, stilize ve soyut bir dekora sahip olmuştur (Görsel 2.22).

Görsel 2.22. Arne Jon Jutrem tarafından tasarlanmış olan, kumlama işleminden geçirilmiş vazo-1952
(Kaynak: https://snl.no/Arne_Jon_Jutrem Erişim Tarihi: 18.03.2019)

1950’lerin ortalarından Jutrem çalışmalarında, grafiksel ve stilize rölyef dekorunu işlemiştir. 1950’lerin sonlarında ise; Jutrem’in cam şekillendirmede deneme yapma isteği artmıştır. Jutrem’in cama, sanatsal bir heykel olarak yaklaştığı görülmüştür.⁶³ Norveç’te sanatçı ve tasarımcıların yanı sıra çeşitli kurum ve kuruluşlarında sürece katkılarından bahsetmek mümkündür.

Jens Von der Lippe, Svenska Slöjdföreningen (İsveç Uygulamalı Sanat Derneği) 100. Yılı vesilesiyle ilgili cam ve seramik sergisinden geri bildirimleri almak için Stockholm’e gitmiş ve sergilenen çalışmaların kalitesinden, özellikle endüstriyel

⁶³ https://snl.no/Arne_Jon_Jutrem (Erişim tarihi: 18.03.2019)

ürünlerden çok etkilenmiş, bu ürünleri: “Endüstriyel üretim ile sanatsal çalışması arasındaki yakın temas” olarak nitelendirmiştir. Ancak; Von der Lippe ayrıca yüksek taleplerin ve baskıların sanatsal yaratıcılığı körelteceği yönündeki endişelerini de dile getirmiştir.⁶⁴

1963 yılında Oslo’daki Kunstindustrimuseet (Sanat Endüstrisi Müzesi)’te büyük bir sergi düzenlenmiş ve Norwegian Design Center (Norveç Tasarım Merkezi) 1965’te kurulmuştur. Bundan sonra, başka bir yerde bulunan ulusal tasarım merkezleriyle aynı ruhta iyi Norveç tasarımını ve kalitesini teşvik etmek amacıyla ödüller verilmiştir.

1970’lere gelindiğinde el sanatları ile sanayi arasındaki tartışma, ikisi arasında etkili bir kutuplaşmayla sonuçlanmıştır. Norveçli zanaatkârlar başarılı olmuşlar ve bir destek ağı sağlayan; eğitimden çalışma ortamına ve pazarlamaya kadar tüm yapıyı yeniden şekillendiren kooperatif grupları oluşturmuşlardır. Bir grupta düzenlenen Norske Kunsthandverkere (Norveç Zanaatkârlar Birliği), İskandinav ülkelerde benzersiz olan büyük bir atılımı gerçekleştirmiştir. Hem el sanatlarını hem de güzel sanatları temsil eden grup, bir sendika olarak müzakere etmiş ve hükümet desteğini kazanmıştır. Küçük ama yine de önemli bir sanatçı-zanaatkâr grubu için garantili bir asgari gelir kabul edilmiştir. İzlenen bu politika seramik, cam ve emaye stüdyolarında, büyük ilerleme için temel olmuştur.⁶⁵

2.4. Finlandiya Camcılığı ve Tarihi

Finlandiya, 17. ve 18. yüzyıl boyunca cam alanında oldukça geri kalmış bir kuzey ülkesidir.⁶⁶ Finlandiya büyük ölçüde tarımla uğraşmış ve sanayileşmenin İsveç ve Danimarka’da kurulmasından çok uzun süre sonra Finlandiya’da gelişmiştir. Kırsal nüfus, yetersiz eğitim görmüş ve ulusal kültürel fikirlerin yayılması etkili bir şekilde engellenmiştir.⁶⁷

Finlandiya’daki ilk cam fabrikası 1681’de Gustav Johan Jung tarafından kurulmuştur. Bu fabrika; şişeler, kristal nesneler ve pencere camı üretmiş, ancak yetersiz talep nedeniyle fabrika yalnızca dört yıl boyunca cam üretiminde bulunmuştur. Çünkü üretilen camlar bir lüks olarak kabul edilmiştir. İlk cam köyü ise, 1793 yılında

⁶⁴ Frampton, 2008, **a.g.k.**, 185

⁶⁵ Opie, 1989, **a.g.k.**, 87

⁶⁶ J. Seela, (1974). Journal of Glass Studies (vol.16): The Early Finnish Glass Industry, Corning Museum of Glass Publishing, s. 59

⁶⁷ Opie, 1989, **a.g.k.**, 53

Nuutajärvi’de kurulmuştur. Cam fırınları için gerekli olan odun için bu ormanlık bölge seçilmiştir. 1800’lü yıllara doğru yaşam ve tüketici alışkanlıkları yıllar içinde değişmiş ve cam ürünlere olan talep artmaya başlamıştır.⁶⁸

1870’li yıllarda Helsinki’deki School of Arts, Design and Architecture (Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Okulu), yurtiçi ve yurtdışındaki sergilerle kendilerini tanıtmışlar ve sanatçılar yeteneklerini serbest bırakma konusunda cesaretlendirilmiştir.⁶⁹ Finlandiya’nın sanat alanındaki gelişmeleri 1871’de Slojdskolan (El Sanatları Okulu) ve Suomen Taideteollisuusyhdistys (Fin El Sanatları ve Tasarım Derneği), 1875 yılında 1879’da Suomen Kasityön Ystävät (Fin El Sanatları Dostları)’nın kurulmasıyla başlamıştır. 1890’lı yıllarda müzik, resim ve edebiyat toplumları ve mimarlar geleneksel motiflerden, kırsal binalardan türetilmiş bilinçli bir Fin tarzında kullanmaya başlamışlardır.⁷⁰

1920’lerin başında ve 1930’ların sonunda Fin camcılığı için uluslararası ölçekte büyük adımlar atmıştır.⁷¹ 1930’lu yıllarda, Fin cam eşya tasarımı, uluslararası tanınırlığın kazanılmasında ülkenin amiral gemisi olmuştur. Bir yandan vazo, tabak ve dekorasyon eşyaları gibi “Sanat Camı” tasarlamak çok yaygınlaşmıştır. Öte yandan, Fin sanatçılar da bardak, sürahi ve şişe gibi günlük kullanım için cam eşyalar tasarlamışlardır. Fin altın çağındaki cam eşyaların ünlü tasarımcıları; 1950’lerin başında ulusal olarak tanınan Kaj Franck, Saara Hopea, Timo Sarpaneva, Oiva Toikka ve Tapio Wirkkala idi.⁷²

1932’de Karhula- Iittala tarafından organize edilen yarışmaya finli tasarımcı olan Aino Aalto, yapmış olduğu “Bölgeblick” adlı cam eşya ile katılmış ve ikincilik ödülünü kazanmıştır.⁷³ 1936’da ise *La Triennale di Milano*’da altın madalya kazanmıştır⁷⁴ (Görsel 2.23).

⁶⁸ <https://www.nuutajarvi.fi/en/establishment-nuutajarvi-glass-village> (Erişim tarihi: 20.03.2019)

⁶⁹ F. Singleton,(1998). A Short History of Finland, Cambridge: Cambridge University Press, s. 172

⁷⁰ Opie, 1989, **a.g.k.**, 54

⁷¹ Opie, 1989, **a.g.k.**, 55

⁷² T. Myllyntaus. (2010), Design in Building an Industrial IdentityThe Breakthrough of Finnish Design in the 1950s and 1960s, Paris: International Committee for the History of Technology (ICOHTEC) Publishing, s. 204

⁷³ Arvinus, 2003, **a.g.k.**, 80

⁷⁴ Opie, 1989, **a.g.k.**, 55

Görsel 2.23. Aino Aalto'nun "Bölgeblick" adlı ödüllü tasarım cam ürünleri
(Kaynak: <https://www.finnstyle.com/iiaiaaset.html> Erişim Tarihi: 21.03.2019)

Alvar Aalto'nun 1933 Riihimäki Cam Tasarım Yarışması'nda "Flower of Riihimäki" adlı tasarımı ile ikincilik ödülünü kazanmıştır (Görsel 2.24).

Görsel 2.24. Alvar Aalto'nun Riihimäki Lasitehdas için tasarlamış olduğu "Flower of Riihimäki" isimli ödüllü cam kâseleri
(Kaynak: <https://www.scandinavian-lifestyle.com/Brands/Iittala/Decoration/Aalto/Iittala-Aalto-flower> Erişim Tarihi: 21.03.2019)

Alvar Aalto, 1936 yılında Paris Dünya Fuarı için tasarlamış olduğu "Savoy Vase" ile birincilik ödülünü kazanmıştır. Aalto, Savoy Vazosu'nda, doğadan esinlenmiş dalgalı çizgiler ve ritmik serbest formlar kullanmıştır. Aalto, akan organik sıvı formları, daha doğal olarak cama çevirmiştir⁷⁵ (Görsel 2.25).

⁷⁵ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 174

Görsel 2.25. Alvar Aalto'nun tasarlamış olduğu, 1936 yılında Paris Dünya Fuarı'nda birincilik ödülü getiren "Savoy Vazosu"

(Kaynak: https://www.scandinavia-design.fr/vase-savoy-alvar-aalto_en.html Erişim Tarihi: 21.03.2019)

Aino Aalto ve Alvar Aalto, 1933 yılında, İngiliz eleştirmen P. Morton Shand'ın yardımı ile Londra'da bükülmüş kontrplak deneyleri ve cam tasarımları konusunda oldukça başarılı bir sergi düzenlemiştir. 1930'lu yıllarda, diğer tasarımcılar cam konusunda uzmanlaşmış, bireysel olarak yeteneklerini ortaya çıkarmışlardır.⁷⁶

1950'li yıllarda özellikle Timo Sarpaneva, faydalı objeden saf sanat objesine büyük bir sıçrama yapmıştır. Cam artık vazo veya çanak olarak kullanılması amaçlanmayan işler olarak değil; bir sanat objesi haline dönüşmüştür (Görsel 2.26).

Görsel 2.26. Timo Sarpaneva tarafından tasarlanmış olan "Nukkuva Lintu" eseri

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O6513/nukkuva-lintu-form-sarpaneva-timo/> Erişim Tarihi: 21.03.2019)

Sarpaneva'nın "Lansetti", "Nukkuva Lintu" ve Tapio Wirkkala'nın "Paaderin Jaa" adlı cam ürünleri artık bir sanat objesi olarak sergilenmiştir⁷⁷ (Görsel 2.27).

⁷⁶ Opie, 1989, **a.g.k.**, 56

⁷⁷ Opie, 1989, **a.g.k.**, 57

Görsel 2.27. Tapio Wirkkala tarafından yapılmış olan “Paaderin Jaa” adlı cam heykel
(Kaynak:<http://collections.vam.ac.uk/item/O6516/paaderin-jaa-sculpture-tapio-wirkkala> Erişim Tarihi: 21.03.2019)

Bu süreçte, Tapio Wirkkala ve Kaj Frank gibi sanatçılar, ürünlerini tamamen sanatsal bir özgürlükle tasarlamalarını sağlamak için ticari baskılardan uzak durmuştur. Fin tasarımcılarının, 1951 ve 1963 arasında *La Triennale di Milano*’daki başarıları ile Fin camcılığı büyük bir üne sahip olmuştur.⁷⁸ Sarpaneva ve Wirkkala gibi Franck’de şeffaf ve renkli camı klasik olarak güzel bir heykel obje yaratmış ve aynı zamanda züccaciye ürünleri, şamdanlar ve şişeler tasarlamıştır.

Saara Hopea ise; hem fonksiyonel hem de geniş renk yelpazesine sahip cam züccaciye ürünleri tasarlamıştır. Dekoratif sanat camı için, farklı görsel efektler üretmek üzerine lüks, berrak ve renkli camı akıcı şekillerde birleştirmiştir.⁷⁹ Wirkkala ve Sarpaneva gibi sanatçıların eserleri, Franck ve Hopea’nın eserleri ile karşılaştırılmıştır.

1960’larda Tapio Wirkkala tarafından tasarlanmış olan Koskenkorva votka şişesi, en çok bilinen seri üretim cam eşyası olmuştur ve votka içmeyenler için bile ulusal bir sembol haline gelmiştir.⁸⁰ 1950’lerde ve 1960’larda, Wirkkala ve Sarpaneva, *La Triennale di Milano* dahil olmak üzere çeşitli yarışmalarda ödüller kazanmış ve yenilikçi çalışmaları sayesinde Fin camı uluslararası bir üne kavuşmuştur. Sarpaneva’nın popüler “Finlandia” koleksiyonu ile 1964’te bir atılım gerçekleşmiştir⁸¹ (Görsel 2.28).

⁷⁸ Singleton, 1998, **a.g.k.**, 152

⁷⁹ Opie, 1989, **a.g.k.**, 58

⁸⁰ Myllyntaus, 2010, **a.g.k.**, 204

⁸¹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

Görsel 2.28. Timo Sarpaneva tarafından tasarlanmış olan “Finlandia” serisinden vazo
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/auctions/F185/lots/750798-timo-sarpaneva-a-vase-from-the-finlandia-series-signed-timo-sarpaneva-3356-iittala-designed-in-1964> Erişim Tarihi: 22.03.2019)

Oiva Toikka, 1963’te cam çalışmalarına başlamıştır. Çalışmalarını cama resimsel olarak yansıtmış, yaptığı tasarımlarda çizgileri ve renkleri kullanmıştır. Toikka, seri üretim için iyi tasarım konusunda ciddi bir bağlılığa sahip olmuş ve kalıp camında en başarılı desenlerini tasarlamıştır.⁸² Toikka, 1960’lı yıllarda tasarlamış olduğu cam koleksiyonlarıyla Nuutajärvi Lasitehdas (Nuutajärvi Cam Fabrikası)’da ticari açıdan büyük başarılar imza atmıştır.⁸³

Görsel 2. 29. Oiva Toikka tarafından tasarlanmış olan kuş figürü- 1972
(Kaynak: <https://www.iittala.com/fi/fi/sisustus/birds-by-toikka-metso-275-x-180-mm/p/k003790> Erişim Tarihi: 04.06.2019)

⁸² Opie, 1989, **a.g.k.**, 58

⁸³ K. Koivisto & P. Korvenmaa, (2015). Glass From Finland, İtalya: Rizzoli International Publications, Incorporated, s.357

3. İSKANDİNAV ÜLKELERİ'NDE ENDÜSTRİYEL CAM ALANINDAKİ GELİŞMELER

İskandinav ülkelerinde (Danimarka, İsveç, Norveç ve Finlandiya) 1812 yılından itibaren endüstriyel gelişmeler başlamıştır. 1900'lü yıllarda birçok cam fabrikasının açılmasıyla cam endüstrisinde uluslararası ölçekte kendini tanıtmış, ünlü cam üretim markalarıyla büyük başarılarla imza atmışlardır. Fabrikaların sayısının artmasıyla ortaya çıkan rekabet ile baş edemeyen bazı cam fabrikalarında birleşmeler görülmüştür. Kurulduklarından itibaren hâlen günümüzde üretim yapan fabrikalar; Holmegaard, Kosta Boda, Orrefors, Pukeberg, Bergdala, Maleras, Sea, Hadeland, Magnor ve Iittala gibi köklü cam fabrikalarıdır.

3.1. Danimarka'daki Cam Endüstrisi

Danimarka'da 1812 yılından itibaren 7 cam fabrikası kurulmuştur (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. *Danimarka'da kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası*

	Fabrika Adı	Kuruluş Yılı	Kapanış Yılı
1	Frederiksfeld Glasværk	1812	1893
2	Holmegaard Glasværk (Holmegaard Cam Fabrikası)	1825	2008 Rosendahl Tasarım Grubu tarafından devralınmıştır.
3	Kastrup Glasværk (Kastrup Cam Fabrikası)	1849	1847 yılında Holmegaard Holmegaard Glasværk tarafından kurulmuş, 1965 yılında birleşmiş ve 1979 yılında kapanmıştır.
4	Aalborg Glasværk (Aalborg Cam Fabrikası)	1852	1922

5	Odense Glasværk (Odense Cam Fabrikası)	1873	Hâlen üretime devam etmektedir.
6	Fyens Glasværk (Fyens Cam Fabrikası)	1874	1900
7	Århus Glasværk (Århus Cam Fabrikası)	1898	1927

Danimarka’da endüstriyel anlamda ilk cam üretimi Slesvig’deki Frederiksfeld cam fabrikasında 1812’de gerçekleşmiştir. Frederiksfeld Glasværk öncelikle ilaç şişeleri üretmiş daha sonra 1893 yılında kapatılmak zorunda kalınmıştır. Danimarka’daki cam eksikliği, 1825’te Holmegaard Glasværk’in açılmasıyla giderilmiştir.⁸⁴ Üretime 5 Kasım 1825 yılında başlamışlardır.⁸⁵ Holmegaard Glasværk’in tarihi, 1825 yılında, Kont Christian Danneskiold-Samsøe, Holmegaard Mose’da bir cam fabrikası kurmak için Danimarka Kralı’ndan izin almaya çalışmasıyla başlamıştır. Ancak Kont 1823’te isteğine cevabı alamadan ölmüştür. Kontes Henriette Danneskiold-Samsøe, kocasının ölümünden kısa bir süre sonra, cam işlerini kurmak için kraldan izin aldığı anda projeyi sürdürmeye karar vermiştir.⁸⁶ İlk üretimde, alkollü içki şişelerine odaklanılmış, ancak 1830’larda cam gravür-kesme aletleri getirilmiş ve cam kesme alanında ürün çeşitliliğinin artması amaçlanarak Almanya ve Bohemya’dan cam ustaları getirtilmiştir⁸⁷ (Görsel 3.1).

⁸⁴ <http://www.lenekottal.dk/artikler/artikler.php?aid=18&lang=en> (Erişim tarihi: 24.03.2019)

⁸⁵ <https://www.holmegaard.com/timeline> (Erişim tarihi: 25.03.2019)

⁸⁶ <http://www.holmegaard.com/about-holmegaard> (Erişim tarihi: 25.03.2019)

⁸⁷ J. Miller, (2018). Miller's Collectibles Handbook & Price Guide 2019/2020, London: Mitchell Beazley Publishing, s. 235

Görsel 3.1. Holmegaard Glasværk

(Kaynak: <https://fensmarkby.dk/holmegaard-glasvaerk-70/> Erişim Tarihi: 25.03.2019)

Başlarda, fabrika yalnızca yeşil şişeler üretmiş, ancak Kontes Henriette, şeffaf cam bardakların üretilmesini istemiştir. Bohemya'dan getirilen cam ustaları Kontes'in isteği bardakları üretmişlerdir.⁸⁸ Holmegaard Glasværk, 1847'de Kastrup Glasværk'in kurulmasıyla genişlemiştir.⁸⁹

1906 yılında ressam ve seramik ustası Svend Hammershøi, "Margrethe" şarap kadehi serisini tasarlamış ve bu tasarım Holmegaard Glasværk'in ilk tasarımı olmuştur.⁹⁰

1900'lü yıllarda, Holmegaard Glasværk'in kristal üretimine paralel züccaciye ürünlerinin üretimine ağırlık verildiği görülmektedir. Bu süreçte züccaciye ürünlerinde işlevselliğin ön plana çıktığı, halkalı ve yivli formlar kullanılmıştır.⁹¹ 1920'lerin başlarından itibaren Holmegaard Glasværk, kaliteli züccaciye camı ve dekoratif objeler üretiminde uzmanlaşmıştır.⁹² 1918 yılında Holmegaard Glasværk, ağır kristal üretmeye başlamış ve Belçika kristal camı lisansı üzerine kopyalar almıştır. 1923 yılında Holmegaard Glasværk, Royal Porcelain Factory (Kraliyet Porselen Fabrikası)'nin çizimlerine ve sanatsal denetimine göre züccaciye camı üretmek için bir sözleşme imzalamış ve 1927 yılına kadar üretimleri devam etmiştir. 1936 yılında ise Holmegaard Glasværk, halka açık bir şirkete dönüştürülmüştür.⁹³

Holmegaard Glasværk'in, 1920'lerin sonunda sanat ve tasarım yöntemi bağlamında yeni bir ivme kazandığı görülmektedir. Bunu sağlayan kişi mimar ve

⁸⁸ <http://www.holmegaard.com/about-holmegaard> (Erişim tarihi: 25.03.2019)

⁸⁹ <http://www.lenekottal.dk/artikler/artikler.php?aid=18&lang=en> (Erişim tarihi: 24.03.2019)

⁹⁰ <https://www.holmegaard.com/timeline> (Erişim tarihi: 25.03.2019)

⁹¹ Sevaldsen, Bjarke & Bjørn, 2003, **a.g.k.**, 410

⁹² Cappa, 2001, **a.g.k.**, 148

⁹³ http://www.hardernet.dk/Glasswork/Holmegaard_Glasvaerk_1825-2008.htm (Erişim tarihi: 27.03.2019)

heykeltıraş Jacob E. Bang'dir. Yönetim 1920'lerin sonunda Jacob E. Bang'i işe almıştır.⁹⁴ 1927-41 yılları arasında Holmegaard Glasværk'de çalışmalara başlayan Bang'in öncülüğünü yaptığı mantıklı ama radikal yaklaşım, sade ve elle tutulur işlevselliği vurgulayan, estetik ve felsefe ile yakın paralelliklere sahip olmuştur⁹⁵ (Görsel 3.2).

Görsel 3.2. Jacob E. Bang tarafından tasarlanmış olan form
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/755690012451472068/> Erişim Tarihi: 25.03.2019)

Bang'in Holmegaard Glasværk'e gelmesiyle birlikte cam tasarımları, işlevselliğe uygun ve bir sanat eseri kadar estetik kaygılara sahip olarak üretilmiştir.

1925 yılında cam endüstrisinde modernize olan Danimarka'daki Holmegaard Glasværk uluslararası ün kazanmıştır.⁹⁶ Danimarka'da özellikle 1950'li yıllarda sanat ve günlük kullanım ürünleri arasında fark; fonksiyonel tasarımlar için daha fazla organik form kullanılmış olmasından kaynaklanmıştır.⁹⁷

1940'larda ve 1950'lerde Holmegaard Glasværk'de Per Lütken tarafından tasarlanmış olan ürünler; oldukça heykelsi ve biyomorfik formlara sahip olmuştur⁹⁸ (Görsel 3.3).

⁹⁴ P. Antonelli, (1999). Design Directory Scandinavia, United Stated: Universe Publishing, s. 207

⁹⁵ Sevaldsen, Bjørke & Bjørn, 2003, **a.g.k.**, 410

⁹⁶ Opie, 1989, **a.g.k.**, 31

⁹⁷ <http://www.midcenturyhome.com/mid-century-glass/>(Erişim tarihi: 27.03.2019)

⁹⁸ Sevaldsen, Bjørke & Bjørn, 2003, **a.g.k.**, 419

Görsel 3.3. *Per Lütken tarafından tasarlanmış olan ilk heykelsi çalışması-1953*
(Kaynak: <https://glasscollectors.wordpress.com/tag/flamingo/> Erişim Tarihi: 25.03.2019)

1950’li yıllarda Arne Jon Jutrem, Christer Holmgren, Ibi Trier Mørch, Grethe Meyer ve Bent Severin gibi sanatçılarda Holmegaard Glasværk’e dahil olmuştur.⁹⁹

Holmegaard 19. ve 20. yüzyıl boyunca yükselişe geçmiş, seri üretimin yanında sanat eseri cam parçalar da üretmiştir. 20. yüzyılda ise sanat camları serbest bir şekilde üretilmiş, tasarımcıların markaları ve üretim tarihleri işaretlenmiştir.¹⁰⁰ 20. yüzyıl boyunca, Holmegaard Glasværk’de, cam ürünlerini tasarlayan sanatçılar: Jacob E. Bang, Per Lütken ve Sidse Werner, bu uzun ve gururlu bir geleneğin başlangıcını oluşturmuşlardır. Holmegaard 2008 yılında iflasını vermiş ve Rosendahl Design Group (Rosendahl Tasarım Grubu) tarafından devralınmıştır.

Holmegaard endüstriyel üretimin yanı sıra müzelerle de iş birliği içinde üretimler gerçekleştirmişlerdir. Holmegaard Glasværk, 18 Ocak 2010 Rosendahl, Næstved Museum (Næstved Müzesi) için 35.000’den fazla cam eşyadan oluşan koleksiyonu vererek müze koleksiyonunun gelişmesine destek olmuştur.¹⁰¹

Danimarka cam endüstrisinde dikkat çeken diğer bir marka, 1847 yılında Holmegaard Glasværk tarafından kurulan Kastrup Glasværk’dir. Danimarka’da ilk preslenmiş cam Kastrup Glasværk’de üretilmiştir.¹⁰² 1857 Holmegaard Glasværk, şişe üretimini tamamen Kastrup Glasværk’e geçirdiği için şişe üretimini tamamen

⁹⁹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

¹⁰⁰ Miller, 2018, **a.g.k.**, 235

¹⁰¹ <https://scandinavianattraction.com/2016/03/10/holmegaard-glas-sample-collectionnaestved-denmark/> (Erişim tarihi: 27.03.2019)

¹⁰² Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

durdurmuştur.¹⁰³ 1875 yılında Kastrup Glasværk, preslenmiş cam üretiminde, züccaciye camında ve şamdanlardaki üretim konusunda uzmanlaşmıştır.¹⁰⁴

Fabrikanın deniz kıyısında kurulmasının asıl nedeni, deniz yolu ile yakıt tedarikini sağlamak ve Kopenhag pazarına daha fazla yakınlaşmak olmuştur.¹⁰⁵ 19. yüzyılda Kastrup Glasværk, kazıma tekniği ile süslenmiş popüler cam ürünler üretmiştir.¹⁰⁶ Şişeler için üretilen cam ile züccaciye camları için üretilen ürünler arasındaki bölünme, iki cam fabrikasının 1873 yılında bağımsızlığına kavuşmasıyla çözülmüştür¹⁰⁷ (Görsel 3.4).

Görsel 3.4. Kastrup Glasværk -1960

(Kaynak: <http://www.hinkesten.info/kastrup-glasvaerk/> Erişim Tarihi: 27.03.2019)

1960'lı yıllara kadar Holmegaard ve Kastrup Glasværk'in bağımsız ve rekabet eden cam fabrikaları olarak çalışmışlar, ancak 1965 yılında fabrikalar tek bir şirket oluşturmak için birleşmişler ve 1979 yılında Kastrup Glasværk kapanmıştır.¹⁰⁸

Danimarka'da 19. yüzyılda başka cam fabrikaları da açılmıştır: Aalborg (1852), Odense (1873) ve Århus (1898). Aalborg Glasværk, cam şişe üretimi için özel olarak inşa edilmiştir. Fabrikanın, liman rıhtımındaki konumu, ham maddelerin kolay alımı ve üretilmiş şişelerin Kopenhag'a kolay ve ucuz bir şekilde taşınması için iyi fırsatlar sağlamıştır (Görsel 3.5).

¹⁰³ http://www.hardernet.dk/Glasswork/Holmegaard_Glasvaerk_1825-2008.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2019)

¹⁰⁴ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

¹⁰⁵ <https://www.holmegaard.com/timeline> (Erişim Tarihi: 25.03.2019)

¹⁰⁶ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

¹⁰⁷ <http://www.lenekottal.dk/artikler/artikler.php?aid=18&lang=en> (Erişim Tarihi: 24.03.2019)

¹⁰⁸ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

Görsel 3.5. Aalborg Glasværk -1896

(Kaynak: <https://glasbib.dk/aalborg-glasvaerk/> Erişim Tarihi: 27.03.2019)

Aalborg Glasværk, 1864 yılında kapanan Mylenberg Glasværk (Mylenberg Cam Fabrikası) bünyesinde çalışan cam ustalarını 1866 yılında bünyesine katarak beyaz cam ürünler üretmiştir. Taşlama alanında yaygın olan desenleri uygulayan birçok aşındırıcı kullanılmıştır. 1908 yılında ise Kastrup Glasværk, Aalborg Glasværk'deki tüm hisseleri devralmış ve 1910 yılında beyaz cam üretimini durdurmuş, yalnızca sınırlı sayıda şişeler üretilmiştir. 1922 yılında ise Aalborg Glasværk tamamen kapatılmıştır¹⁰⁹ (Görsel 3.6).

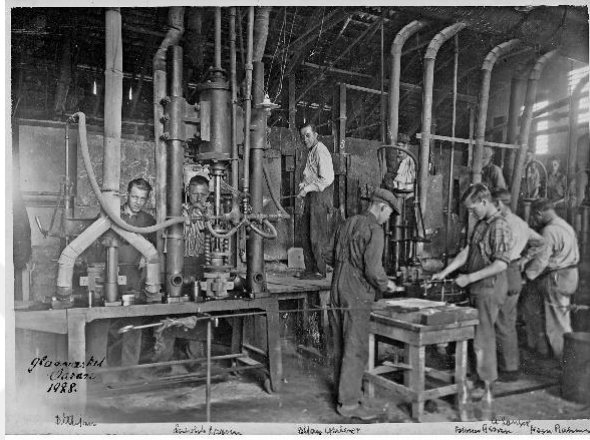
Görsel 3.6. Aalborg Glasværk tarafından üretilmiş olan karaf-1880

(Kaynak: http://www.hardernet.dk/Stemware/Karaffel_0000123-Aalborg_1880.htm Erişim Tarihi: 27.03.2019)

Danimarka cam endüstrisinin tarihsel gelişimi içinde yer alan diğer üreticiler Odense ve Århus Glasværk'dür. Odense, 1873 yılında, özellikle bira ve ilaç şişeleri yapımı için kurulmuş ancak, kötü yönetim fabrikanın iflasına yol açmıştır. 1890'da şarap

¹⁰⁹ http://www.hardernet.dk/Glasswork/Aalborg_Glasvaerk_1852-1922.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2019)

satıcısı olan Frederik Larsen Hey tarafından satın alınmıştır. Hey, diğer cam fabrikaları ile yarışmanın zor olduğunu ve bu nedenle diğer cam fabrikaları ile büyümesi gerektiğini düşünmüştür. 1902 yılında Århus Glasværk’ide satın almıştır.¹¹⁰ 1910’dan itibaren, Odense Glasværk’e presler kurulmuş ve daha sonra daha büyük hacimlerde cam pres makineleri getirilmiştir. 1920’lerde, yarı otomatik makineler monte edilmiş ve 1947 yılında müşterilerin isteğine göre ürünler üretilmiştir¹¹¹ (Görsel 3.7).

Görsel 3.7. Odense Glasværk’deki pres makineleri-1928
(Kaynak: <http://odenseglasvaerk.dk/odenseglasvaerk> Erişim Tarihi: 27.03.2019)

Århus Glasværk, Århus’un güney kesiminde inşa edilmiş ve 1898’de şişe üretimi ve beyaz cam üretimine başlamışlardır. 1899 yılında Århus, işletme olarak sermayeden yoksun kalmış, cam işçileri grevlere çıkmış ve üretim birkaç kez durdurulmuştur. Århus Glasværk’de, çok yönlü aydınlatma, züccaciye camı ve dikkat çekici sanat camı üretimi yapılmıştır. 1902 yılında ise Århus Glasværk, Fyens Glasværk ve Odense Glasværk tarafından devralınmış, aynı yıl Århus Glasværk’de beyaz cam üretimi durdurulmuştur. 1927 yılında Århus Glasværk kapatılmıştır.¹¹²

1888 Kastrup Glasværk, Hellerup Glasværk (Hellerup Cam Fabrikası) adı altında işletilen Tuborg Bryggerierne’den cam atölyelerini devralmıştır. Helsingør Glasværk (Helsingør Cam Fabrikası), Kastrup Glasværk’nin bir şubesi olarak da işletilmiştir. 1895 yılında Kastrup Glasværk, Helsingør Glasværk’in üretimini kapatmış ve üretimi Hellerup Glasværk’i devretmiştir.¹¹³

¹¹⁰ <http://www.lenekottal.dk/artikler/artikler.php?aid=18&lang=en> (Erişim Tarihi: 24.03.2019)

¹¹¹ <http://odenseglasvaerk.dk/odenseglasvaerk> (Erişim Tarihi: 27.03.2019)

¹¹² http://www.hardernet.dk/Glasswork/Aarhus_Glasvaerk_1898-1927.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2019)

¹¹³ http://www.hardernet.dk/Glasswork/Kastrup_Glasvaerk_1847-1979.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2019)

1900'lü yıllarda ise, Kastrup Glasværk, esasen abajur için kullanılan opalin cam üretiminde uzmanlaşmak amacıyla Odense kasabasında, 1874'te kurulan Fyens Glasværk'i satın almıştır.¹¹⁴

1965 yılında, Holmegaard Glasværk ve Kastrup Glasværk (Kastrup, Hellerup ve Odense), birleşmiştir. Başlıca hissedarları, 1945 yılında babası, şerif Aage Danneskiold-Samsøe'den sonra Holmegaard'ı miras alan Carlsberg Bira Fabrikaları, Eski Bira Fabrikaları ve Elisabeth Lassen olmuştur. 1968 yılında el ile cam üretimi Kastrup Glasværk'nda durdurulmuş ve Holmegaard Glasværk ve Fyens Glasværk transfer edilmiştir. Kastrup Glasværk, sadece otomatik üretime devam etmiştir.¹¹⁵ 1979'da Kastrup Glasværk kapanmış ve o zamanlar Kastrup ve Holmegaard adını sadece Holmegaard olarak değiştirmiştir.¹¹⁶

1812 yılından itibaren Holmegaard Glasværk, Kastrup Glasværk, Århus Glasværk, Odense Glasværk ve Aalborg Glasværk faaliyetlerini gösteren şirketler olarak görülmüştür. Yıllar içerisinde ekonomik gücü-pazar payı yüksek olan ve ayakta kalabilen güçlü üç şirketler, Holmegaard Glasværk, Kastrup Glasværk ve Odense Glasværk'in olduğu görülmüştür. Günümüzde, hâlen üretime devam eden Holmegaard Glasværk el ve makine üretimiyle tasarım züccaciye cam ürünlerini piyasaya sunmaktadır.

3.2. İsveç'teki Cam Endüstrisi

İsveç cam endüstrisi, özellikle yakıtlara rahat ulaşılacak olan Småland bölgesinde yoğun olarak görülmektedir. Ülkedeki en büyük ve uzun soluklu üreticiler bugün bilinen adıyla Orrefors ve Kosta Boda'dır. Süreç içerisinde sektörde yer alan fabrikalardaki üretici, tasarım ve yatırımcıların geçişkenlikleri sayesinde pek çok fabrika kurulmuştur. Bazen bu geçişkenliklerin birden fazla şirketin bir araya gelmesiyle oluşan fabrikaları doğurduğu da görülmüştür (Tablo 3.2).

1925 Dünya Fuarı'nda İsveç camları büyük ilgi görmüştür. İsveçli Orrefors Glasbruk'un tasarımcıları Simon Gate ve Edward Hald'ın eserlerine duyulan ilgi, İsveç Cam Sanayicileri'ni ticari tutum yerine tasarımcıları ile estetik imkânları keşfetme ve sonuna kadar kullanma politikasına yöneltmiştir.¹¹⁷

Tablo 3.2. *İsveç'te kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası*

¹¹⁴ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

¹¹⁵ http://www.hardernet.dk/Glasswork/Aarhus_Glasvaerk_1898-1927.htm(Erişim Tarihi: 27.03.2019)

¹¹⁶ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

¹¹⁷ Layton, P, **a.g.k.**, 24

	Fabrika Adı	Kuruluş Yılı	Kapanış Yılı
1	Kosta Glasbruk (Kosta Cam Fabrikası)	1742	1971 Åfors Group (Boda, Kosta, Åfors, Johansfors) ile birleşmiş, 1990 yılında Kosta Boda adı altında üretilmeye devam edilmektedir.
2	Boda Glasbruk (Boda Cam Fabrikası)	1863	1971 Åfors Group ile birleşmiş, 1990 yılında Kosta Boda adı altında üretilmeye devam edilmektedir.
3	Orrefors Glasbruk (Orrefors Cam Fabrikası)	1898	1971 Åfors Group ile birleşmiş, 1990 yılında Kosta Boda adı altında üretilmeye devam edilmektedir.
4	Pukeberg Glasbruk (Pukeberg Cam Fabrikası)	1871	2009 yılında fabrika üretimi durmuş fakat, sanatsal ve eğitimsel faaliyetlerle devam etmektedir.
5	Åfors Glasbruk (Åfors Cam Fabrikası)	1876	2013
6	Strombergshyttan Glasbruk (Strombergshyttan Cam Fabrikası)	1876	1979
7	Flygsfors Glasbruk (Flygsfors Cam Fabrikası)	1888	1974 Orrefors Glasbruk tarafından devralınmış ve 1979 yılında kapatılmıştır.
8	Bergdala Glasbruk (Bergdala Cam Fabrikası)	1889	2015 yılından itibaren Bergdalshyttan adıyla üretime devam etmektedir.

9	Johansfors Glasbruk (Johansfors Cam Fabrikası)	1891	2014
10	Gullaskruf Glasbruk (Gullaskruf Cam Fabrikası)	1893	1995
11	Skruf Glasbruk (Skruf Cam Fabrikası)	1897	Hâlen üretime devam etmektedir.
12	Lindshammar Glasbruk (Lindshammar Cam Fabrikası)	1905	2009
13	Ekenas Glasbruk (Ekenas Cam Fabrikası)	1917	1976
14	Maleras Glasbruk (Maleras Cam Fabrikası)	1924	Hâlen üretime devam etmektedir.
15	Aseda Glasbruk (Aseda Cam Fabrikası)	1947	1976 yılında The Royal Krona Group (Aseda, Bjorkshult, Gullaskruf, Maleras ve Skruf)'a katılmış 1977 grup iflas etmiştir.
16	Sea Glasbruk (Sea Cam Fabrikası)	1956	1990 yılında Orrefors'a bağlanmıştır.
17	FM Kunstglas Glasbruk (FM Kunstglas Cam Fabrikası)	1961	1991

3.2.1. Kosta cam fabrikası

Kuruluş tarihi itibarıyla İsveç'teki en eski fabrika o zamanki adıyla Kosta'dır. 1742'de İsveç ordusundaki iki general, Anders Koskull ve Bogislaus Stael Von Holstein

tarafından, “Ko” ve “Sta” isimlerinden ödünç aldıkları harflerle adlandırdıkları bir cam şirketi kurmuşlardır.¹¹⁸ 1746’da Kosta, Johan Wickenberg tarafından satın alınmış ve 1893’e kadar ailesinde kalmıştır.¹¹⁹ Wickenberg’ler, Stockholm’de ve Rusya’ya kadar uzanan ofisler açarak satış alanlarını genişletmiştir (Görsel 3.8).

Görsel 3.8. Kosta Glasbruk -1865

(Kaynak:<https://digitaltmuseum.se/021016675528/foto-inomhus-fran-kosta-glasbruk-centralt-i-hyttan-syns-rundugnen-och-framfor> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

Kosta Glasbruk’un erken üretimi yalnızca, Stockholm’deki Kraliyet Sarayı için pencere camı üretmek olmuştur. Kosta Glasbruk ayrıca; avizeler, içki şişeleri ve ev eşyaları üretmiştir. 1752 yılında, oyulmuş cam üretime başlanılmış, 1828’de kesme camları tanıtılmış ve 1889’da cam pres makinaları kullanılmıştır. Kosta Glasbruk’un 1880’lerde uzmanlık alanlarından biri kadeh takımları olmuştur (Görsel 3.9).

Görsel 3.9. Elis Bergh tarafından tasarlanmış olan şarap ve likör kadehi

¹¹⁸ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 175

¹¹⁹ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/kostaboda_glass/kostaboda_glasshome.htm (Erişim Tarihi: 28.03.2019)

(Kaynak:<https://auctionet.com/en/183017-glasservisdelar-34-delar-kronoberg-elis-bergh-kosta> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

Kosta Glasbruk ürünlerinin çoğu ihraç edilmiş ve İsveç'in en büyük iki üreticisinden biri olmuştur. Kosta, özellikle kesme camların modernize edilmesi yönünde kendini geliştirmiştir. Eski bir orman mühendisi olan Axel Hummel, 1887'de Kosta Glasbruk'da yönetici olmuş ve Hummel, şirket finansmanını sıraya koymuş, üretimi modernize etmiştir. Hummel, 1890 yılında demiryolunu Kosta Glasbruk yakınına getirmeye çalışmıştır.

1800'lü yılların sonlarında Kosta Glasbruk sanatçıları Gunnar Wennerberg ve Alf Wallander'e kendi tasarımlarını gerçekleştirmeleri için bir fırsat vermiştir. Kısmen, rakibi Orrefors Glasbruk'un ezici başarısı nedeniyle, Kosta Glasbruk, 1920'lerde kendine özgü ürün tasarımları oluşturma konusunda sıkıntılı bir dönem yaşamıştır. Elis Bergh, 1929'da sanat bölümü sorumlusu olarak işe alındığında, şirketin ilk tam zamanlı tasarımcısı olmuştur. Bergh'in tasarımları; özgün, hafif ve basit olmuş 2500'den fazla tasarımlarıyla İsveç'in faydacı cam tasarımcıları arasında rekor sahibi olmuştur.¹²⁰

1898-1908 yılları arasında Kosta Glasbruk'da çalışmış olan sanatçı, Gunnar Wennerberg, Emille Galle'nin formlarını takip etmiş ve camı bitkisel motiflerle kaplayarak İsveç sanat camına yeni bir hayat vermiştir¹²¹ (Görsel 3.10).

Görsel 3.10. Gunnar Wennerberg tarafından tasarlanmış olan Art Nouveau Dönemi Cameo Vazosu
(Kaynak:<https://www.bukowskis.com/en/auctions/572/819-gunnar-wennerberg-vas-kos-ta-jugend-slipad-av-axel-enoch-boman> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

¹²⁰ Antonelli, 1999, **a.g.k.**, 244

¹²¹ <https://www.berggallery.se/archive/ceramics/gustavsberg/art-noveaujugend/gunnar-wennerberg-gustav-sberg-stunning-art-noveau-vase-w-beauti> (Erişim Tarihi: 28.03.2019)

1900'lü yıllarda, sanatçı Alf Wallander'da Kosta Glasbruk'da çalışmıştır. Kosta Glasbruk, Wennerberg ve Wallander'ın çalışmalarından dolayı büyük beğeni toplamış ve sanatçılar arasındaki iş birliğinin değerini fark etmiştir.

19. yüzyılın sonunda, İsveç'te Avrupa'daki Jugendstil (Art Nouveau) akımının önemli etkisi görülmüştür. Bu süreçte özellikle çiçekli, bitkisel kompozisyonlarla süslenmiş vazolardan bu etkinin izlerini görmek mümkündür.¹²² Bu yıllarda Kosta, Art Nouveau tarzında cam üretimine başlamış ancak İsveçliler bu tarz ürünlere Fransızlar kadar ilgi göstermemiştir. Ancak Knut Bergqvist'in "Graal" tekniğini bulmasıyla 1916'da cam, sanatsal anlamda yükselişe geçmiştir.¹²³

I. Dünya Savaşı sırasında, 1917'de Svenska Slöjdföreningen'in girişimi üzerine Kosta Glasbruk'a gelen ressam Edvin Oilers sayesinde, tasarımlarda patlamalar yaşanmıştır. Aynı yıl, Stockholm'deki Hemutställningen (Home Show) için bir koleksiyon tasarlanmış, Kosta Glasbruk'un daha önce ürettiği cam ürünlerle açıkça çelişmiştir. Hafif, kavisli şekillere sahip zarif ve renkli camlar zamanının çok ilerisinde görülmüştür.

1920'lerde ve 1930'larda Kosta Glasbruk için çalışan sanatçılar arasında; Karl Hulstrom, Sten Branzell, Ewald Dahlskog, Sven Erixson, Erik Skawonius, Tyra Lundgren ve Edvin Oilers bulunmaktadır. Elis Bergh, 1929'dan 1950'ye kadar Kosta Glasbruk'da sanat yönetmeni olarak görev yapmıştır. Aydınlatma camları tasarlamaya başlamış, daha sonrasında ise kâseler, vazolar ve kadeh takımları üretmeye devam etmiştir.

1950'ler Kosta Glasbruk'un en yaratıcı dönemi, özellikle denemeyi seven çok yönlü Vicke Lindstrand ve Paolo Venini'nin yanında eğitim almış olan, Mona Morales-Schildt gibi tasarımcıları gelmesiyle başlamıştır.¹²⁴ Bergh'in yerine sanat yönetmenliğine gelen Vicke Lindstrand, cesur deneyler ve cam sanatı tekniklerinin yaratılmasına yön vermiştir. Yeni şekiller ve renkler ile sanat camına ek olarak, tasarlamış olduğu kadeh takımları ise dikkat çekmiştir. 1960'lı yıllarda Mona Morales-Schildt, "Ventana" adlı parçalarını üst üste bindirme tekniği kullanarak tasarlamış ve Kosta Glasbruk'da çalışmıştır (Görsel 3.11).

¹²² Antonelli, 1999, a.g.k., 246

¹²³ <https://www.collectorsweekly.com/art-glass/scandinavian> (Erişim Tarihi: 28.03.2019)

¹²⁴ Antonelli, 1999, a.g.k., 246

Görsel 3.11. Mona Morales-Schildt tarafından tasarlanmış olan “Ventana” adlı vazo-1967
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/auctions/555/1220-mona-morales-schildt-vas-ventana-kosta-boda-1967> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

1960’lı yıllarda; Sigurd Persson, Lisa Bauer, Rolf Sinnemark ve Ann ve Goran Warff, 1970’lerde; Paul Hoff, Bengt Edenfalk, Anna Ehrner ve Klas-Goran Tinback Kosta Glasbruk’da çalışmaya başlamışlardır. 1980’li yıllarda Kosta Glasbruk, hem İsveç’te hem de yurtdışında beğeni kazandıran sanat camının yanı sıra birçok kâse, vazo ve sofrta takımı serileri üretmiştir.

1964 yılında Kosta Glasbruk, diğer iki cam fabrikası olan Åfors Glasbruk ve Boda Glasbruk ile ortak bir ittifak başlatmış ve birliktelik 1971 yılında Åfors Group olarak anılmıştır. 1972 yılında, Åfors Group ayrıca Johansfors Glasbruk’u da satın almıştır.¹²⁵ 1970’lerde birleşme dalgası ve *Studio Glass Movement*’tan sonra 1980’lerde cam sanatındaki ani yükselişle birlikte, Gunnel Sahlin ve Ann Wahlstrom, Kosta Boda Glasbruk’da çalışmaya başlamıştır. 1972 yılında, Ulrica Hydman-Vallien’in eski cam boyama tekniği ile üretmiş olduğu cam eserler sanatsal cam alanında oldukça dikkat çekmiş ve talep görmüştür.¹²⁶

1976’da Åfors Group; Kosta Boda AB olarak yeniden adlandırılmıştır. 1982’de Kosta Boda Cam Glasbruk’un hisselerinin tamamı AB Proventus tarafından satın alınmıştır. 1990 yılında Kosta Boda Glasbruk, Orrefors Glasbruk ile birleşmiş ve Kosta Boda adıyla devam etmiştir. 1997 yılında, Kosta Boda Glasbruk, The Royal Scandinavia Group (Orrefors, Kosta ve Boda)’un bir parçası olmuştur.¹²⁷

¹²⁵ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 175

¹²⁶ Antonelli, 1999, **a.g.k.**, 246

¹²⁷ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 175

3.2.2. Boda cam fabrikası

1864 yılında İsveç'in Småland bölgesinde, Kosta Glasbruk'da çalışmış iki cam üfleyici olan, R. Wiktor Scheutz ve Erik Widlund tarafından Boda Glasbruk kurulmuştur. Boda Glasbruk'un erken üretim döneminde, pres yöntemi ile züccaciye ürünleri ve şişeler üretilmiştir. 1920 civarında kristal üretime geçilmiştir. Gabriel Burmeister, 1920'lerde kısa bir süre için sanat camı tasarlamıştır. Fritz Kallenberg, 1925'ten 1968'e kadar seri üretilen yerli cam eşyalar ve bazı bireysel objeler tasarlamıştır (Görsel 3.12).

Görsel 3.12. Fritz Kallenberg tarafından tasarlanmış olan "Geraldine" adlı kadehleri -1900
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/lots/817682-glasservis-84-delar-geraldine-fritz-kallenberg-boda-1900-tal> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

Boda Glasbruk, II. Dünya Savaşı sırasında konserve kavanozları üretmiş, ancak 1940'ların sonunda standart üretim hattı yeniden faaliyete geçmiştir. Sanat camını ve sofistike objeleri Boda Glasbruk bünyesinde üretilmesi amacıyla Erik Höglund, 1953'te tasarımcı olarak işe alınmıştır. Höglund'un kendine özgü oyulmuş kristal ve yaratıcı uygulamalara sahip renkli cam işleri, İsveç camına yeni bir trend getirmiştir (Görsel 3.13).

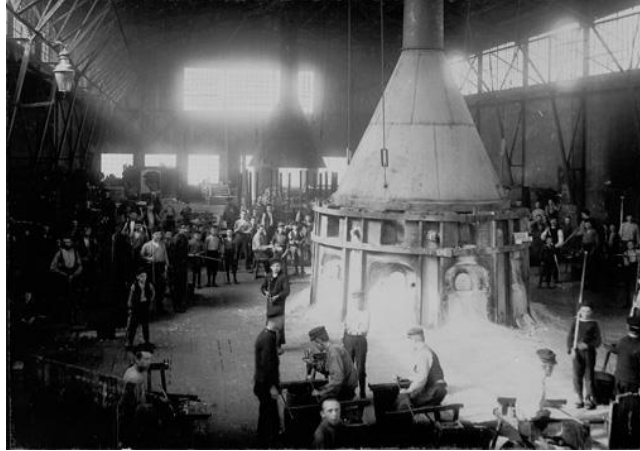
Görsel 3.13. Erik Höglund tarafından tasarlanmış olan hayvan motifli oyulmuş kâse-1950
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/sv/auctions/608/11-erik-hoglund-skal-boda-glas-bruk-1950-tal> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

1947’de Kosta Glasbruk, Åfors Glasbruk’un sahibi Eric Åfors tarafından satın alınmış, ancak bağımsız olarak Erik Rosen tarafından yönetilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, 1964 yılında Boda Glasbruk, Kosta Glasbruk ve Åfors Glasbruk ile iş birliğine dayalı bir ittifak başlatmış ve 1971’de üçü de Åfors Group ile resmen birleşmiştir. Åfors ailesi şirketi, 1975’te Upsala Ekeby’e satmış ve bir yıl sonra şirket grubu Kosta Boda AB’ye geçmiştir. 1990 yılında Kosta Boda Glasbruk, Orrefors Glasbruk ile birleşmiş ve Kosta Boda adıyla devam etmiştir. 1997 yılında, Kosta Boda Glasbruk, The Royal Scandinavia Group’un bir parçası olmuştur.

Höglund, 1973’e kadar Boda Glasbruk’da çalışmıştır. Boda Glasbruk’da çalışmış olan diğer sanatçılar ise; Lena Larsson, Monica Backstrom, Signe Persson-Melin ve Rolf Sinnemark’dır.¹²⁸

3.2.3. Orrefors cam fabrikası

Orrefors Glasbruk, 1898’de Johnan Ağustos Samuelson tarafından, kurulmuştur. Başlangıçta, daha sade züccaciye camı ve pencere camı üretimi yapılmıştır.¹²⁹ 1913 yılında, cam fabrikası Johan Eckman tarafından satın alınmıştır. Asıl ilgi alanı kereste işi olmasına rağmen, Eckman cam işleri yönetmesi için Albert Ahlin’i tutmuştur¹³⁰ (Görsel 3.14).

Görsel 3.14. Orrefors Glasbruk

(Kaynak: <https://www.orrefors.us/about/history> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

¹²⁸ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 172

¹²⁹ Cappa, 2001, **a.g.k.**, 552

¹³⁰ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 177

Orrefors Glasbruk, 19. yüzyılın başında sanatsal ve teknik olarak yeni bir çıkır açmıştır. 1898’de kurulan Orrefors Glasbruk, orijinal olarak pencere camı, reçel kavanozları ve mürekkep kapları gibi faydalanıcı nesneler üretmiştir. 1900’lü yılların başında, Orrefors Glasbruk’da üretilen cam sanatının büyük bir kısmı, Fransız Art Nouveau sanatçısı Emile Galle tarafından yaratılan, sert kabartmalarla ve asitle süslenmiş Cameo Camı’nın türevi olmuştur. Cam işleri müdürü, Albert Ahlin, ana cam üfleyici Knut Bergqvist ve Simon Gate, Cameo Camı’nda yapılan keskin kenarlardan memnun olmamışlar ve çözüm aramışlardır. 28 Haziran 1916 yılında, Gate şöyle yazmıştır: “Tamamen yeni ve başarılı bir teknik bulabilirsek, sorun çözüldü.” 1916 yılında Bergqvist, oyulmuş ve kesilmiş camı yeniden ısıtmış ve üflenmeden önce bir şeffaf cam tabakası ile kaplanmıştır. Bununla birlikte yeni bir teknik geliştirmiştir.¹³¹

Orrefors Glasbruk, I. Dünya Savaşı’ndan hemen önce satılmış ve bu satışta geniş çaplı değişiklikler meydana gelmiştir. Yeni mal sahibi, sanatçılar ve sanayi arasında sürekli bir diyalog kurmaya çalışan İsveç Esnaf Derneği ile yakın temaslarda bulunmuştur.

1916-17 yıllarında, illüstratör Simon Gate ve ressam Edward Hald işe alınmıştır. Gate ve Hald ilk defa cam üfleyicilerle yakından çalışmıştır. 1920’lerden II. Dünya Savaşı’na kadar olan zaman diliminde, İskandinav estetiği uluslararası düzeyde tanıtılmış ve büyük kitlelere ulaşmıştır. Orrefors Glasbruk, 1925’te *Paris Exposition des Arts Décoratifs* (Paris Dekoratif Sanatlar Sergisi)’de estetik üstünlüğüyle yükselişe geçmiş, altı büyük ödülün yanı sıra, kristal cam üzerine yapılan hassas gravürlerle, hem jürinin hem de halkın beğenisini kazanmıştır. Motifler; eğlenceli, figüratif ve dengeleyici bir klasisizme sahip, modern sanatın unsurları içerisinde barındıran egzotik bir eğilim içerisinde olmuştur¹³² (Görsel 3.15).

¹³¹ K.S. Chambers, (1999). *Clearly Inspired*, Portland: Pomegranate Publishing, s. 39

¹³² Antonelli, 1999, **a.g.k.**, 296

Görsel 3.15. Simon Gate tarafından tasarlanmış olan Ariel Tekniği ile üretilmiş vazo-1939
(Kaynak: https://www.1stdibs.com/furniture/dining-entertaining/glass/rare-1939-orrefors-ariel-vase-simon-gate/id-f_3893462/ Erişim Tarihi: 28.03.2019)

1928’de Vicke Lindstrand Orrefors Glasbruk’da çalışmaya başlamış, oyulmuş optik kâseleri ile 1930 Stockholm Sergisi’nde büyük beğeni toplamıştır (Görsel 3.16).

Görsel 3.16. Vicke Lindstrand tarafından tasarlanmış vazo-1937
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/auctions/591/69-vicke-lindstrand-a-cut-and-sand-blasted-vase-orrefors-circa-1937> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

1936’da Orrefors Glasbruk’a gelen Edvin Ohrstrom, ağır anıtsal eserler konusunda uzmanlaşmıştır.¹³³ 1946’da Henning Beyer, Orrefors Glasbruk’u satın alırken 1970’li yıllarda Orrefors Glasbruk; Alsterfors, Flygsfors, Strombergshyttan ve Gullaskruf’u devralmış ve hepsi birkaç yıl içinde kapatılmıştır.¹³⁴

1990’da Orrefors Glasbruk, Kosta Boda Glasbruk’u da satın almış ve şu anda Orrefors aşağıdaki şirketleri içermektedir: Orrefors, Kosta, Boda, Åfors ve Sea.¹³⁵ 1997 yılında ise The Royal Scandinavia Group’a katılmıştır.¹³⁶ Yıllar içerisinde şirketler

¹³³ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 177

¹³⁴ Antonelli, 1999, **a.g.k.**, 296

¹³⁵ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 177

¹³⁶ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/orrefors_glass/orreforsglass_home.htm(Erişim Tarihi: 28.03.2019)

arasındaki geçişkenlikler fabrika çalışanları ve tasarımcılarını olumsuz yönde etkilese de, Kosta Boda markasının bugün hala bilinen ve anılan bir isim olması yaratmış olduğu yaygın etkinin gücünü göstermektedir.

3.2.4. Pukeberg ve Åfors cam fabrikaları

Pukeberg Glasbruk, 1871 yılında Kosta Glasbruk'da çalışmış olan, C. N. Nystrom tarafından kurulmuştur. 1884 yılında ise Arvid Bohlmark tarafından satın alınmış ve 1888'de AB Bohlmarks Lampfabrik' in bir parçası olmuştur.¹³⁷ 1871'den bu yana, züccaciye camları, aydınlatma camları ve benzin pompaları için cam küreler üretmiştir.¹³⁸ Firma 1894 yılında lamba, abajur üretmeye başlamıştır. 1920'lerde elektrik lambaları için armatür üretilmiştir. Pukeberg Glasbruk, dekoratif cam üretimi 1930'larda başlamıştır. 1959 yılında, Goran Warff ve Ann Wolff, Pukeberg Glasbruk'da çalışmaya başlamıştır. 1964 yılında Eva Englund, Pukeberg Glasbruk'a gelmesiyle birlikte, Warffs ve Englund, sanat camına yönelik yeni tasarımlarla fabrika üretimini canlandırmıştır. 1980-90'lı yıllarda, ciddi finansal sıkıntılar yaşamış olan fabrika satılmıştır.

Pukeberg Glasbruk'da serbest çalışan sanatçılar; Gunilla Lindahl, Ragnhild Alexandersson, Karin Johansson ve Lars Sestervik. Diğer Pukeberg Glasbruk tasarımcıları; Margreta Hennix, Liselotte Hendriksen, Borge Lindau, Rolf Sinnemark ve Birgitta Watz. Pukeberg Glasbruk'da üretilen camın çoğu, karmaşık ve heykelsi parçalardan oluşmuştur¹³⁹ (Görsel 3.17).

¹³⁷ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/pukeberg_glass/pukebergglasshome.html (Erişim Tarihi: 28.03.2019)

¹³⁸ <http://www2.glasrikt.se/en/todo/a58/pukebergsglassworks/showdetails?filter=c%31359> (Erişim Tarihi: 28.03.2019)

¹³⁹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 178

Görsel 3.17. *Liselotte Hendriksen tarafından tasarlanmış olan vazo*
(Kaynak: <https://auctionet.com/en/919879-vas-liselotte-henriksen-pukeberg-glas-och-svartat-smide-signerad-90> Erişim Tarihi: 28.03.2019)

Åfors Glasbruk, 1876 yılında cam ustası olan; F. Fagerlund, Oscar Fagerlund, Alfred Fagerlund ve C. Carlsson tarafından, İsveç' in Småland bölgesinde kurulmuştur. 1916'da Åfors Glasbruk, Oscar Johansson tarafından satın alınmıştır. Yönetim kısa süre sonra 1975 yılına kadar Ernst Johansson'un oğlu Eric Åfors'a geçmiştir. 1963 yılında, sıcak cam süsleme, kumlama ve kum dökümü tekniği ile göze çarpan Bertil Vallien, Åfors Glasbruk'da çalışmaya başlamıştır. 1964'de Åfors Glasbruk, diğer cam fabrikası olan Kosta Glasbruk ve Boda Glasbruk ile iş birliğine başlamıştır. 1964'de Åfors Group olarak adlandırmıştır. 1976'da Åfors Group Kosta Boda AB olarak yeniden adlandırılmıştır. 1982'de Kosta Boda'nın hisselerinin tamamı AB Proventus tarafından satın alınmıştır. 2013 yılında Åfors Glasbruk tüm faaliyetlerini durdurmuştur.¹⁴⁰

3.2.5. Strombergshyttan cam fabrikası

Strombergshyttan Glasbruk, 1876'da Lindfors Glasbruk olarak İsveç'te kurulmuş, evler ve restoranlar için; kesilmiş, oyulmuş, boyalı ve preslenmiş cam eşyaları üretilmişlerdir. Strombergshyttan Glasbruk, 1933'te eski Orrefors başkanı Edward Stromberg tarafından satın alınmıştır. Oğlu Eric'le beraber çalışan Edward Stromberg, mavimsi bir gümüş renk tonu ile cam üretene kadar fabrikanın uzmanlığı olan bir renk elde etmiştir. Bu yeni camı kullanan Gerda Stromberg, cam kazıma makinesi ile Knut Bergqvist tarafından 1933'ten 1955'e kadar üretim yapmıştır. 1950-1960 yılları arasında

¹⁴⁰ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 171

Strombergshyttan Glasbruk'un özgün tarzı markanın karakteristik özelliği haline gelmiştir.

Asta Stromberg, 1930'ların sonundan 1976'ya kadar şirketin tasarımcısı olarak çalışmıştır. Eric Stromberg, 1945'te Edward Stromberg'in ölümünden sonra şirketi satın almış, Eric Stromberg 1960'da öldükten sonra, karısı Asta Stromberg şirketi yönetmiş ve 1962'de modernize etmiştir. Gunnar Nylund, 1952'de tasarım ekibine katılmıştır.

Strombergshyttan Glasbruk ayrıca, berrak kristal camdan yapılmış, orijinal hayvan heykelleri de dahil olmak üzere, özellikle de aquamarin kristalindeki masif vazolar ve kaplar gibi yüksek kaliteli ürünler alanında kendisini diğer fabrikalardan farklılaştırmıştır. 1973'te fabrika içerisindeki yangın ekonomik sıkıntılara neden olmuş ve şirket 1976'da Orrefors Glassbruk'a satılmıştır.¹⁴¹ Strombergshyttan Glasbruk 1979 yılında kapatılmıştır¹⁴² (Görsel 3.18).

Görsel 3.18. Strombergshyttan Glasbruk'da üretilmiş olan vazo 1959-1963
(Kaynak:<https://www.collectorsweekly.com/stories/102867-strmbergshyttan-smoke-grey-1959-63> Erişim Tarihi: 29.03.2019)

3.2.6. Flygsfors, Bergdala ve Johanfors cam fabrikaları

Flygsfors Glasbruk, 1888 yılında pencere camı üretmek için İsveç'te Ernst Wiktor Lundqvist ve August Zeitz tarafından kurulmuştur. Şirket birkaç kez el değiştirmiş ve 1930 yılında AB Flygsfors Glasbruk adı altında züccaciye camları üretmeye başlamıştır. Willem G. De Moor, 1939 yılında Flygsfors Glasbruk için sanat direktörü olmuştur. 1949

¹⁴¹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 179

¹⁴² Cappa, 2001, **a.g.k.**, 565

yılında ise, Paul Kedelv katılmıştır. Kedelv'in Flygsfors Glasbruk için tasarladığı tasarımlar arasında, en bilinenleri Coquille'dir.¹⁴³

Flygsfors Glasbruk'da çalışmış olan Viktor Berndt'in tasarlamış olduğu kabartmalı kabile maskesi vazoları oldukça bilinen üretimlerden olmuştur (Görsel 3.19).

Görsel 3.19. Viktor Berndt tarafından tasarlanmış olan “Kabile Maskesi” vazosu-1960
(Kaynak: http://www.stockholmretro.se/product.php?id_product=1608 Erişim Tarihi: 29.03.2019)

Flygsfors Glasbruk, 1974 yılında Orrefors Glassbruk tarafından devralınmış ve 1979 yılında kapatılmıştır.¹⁴⁴

Bergdala Glasbruk, 1889'da İsveç'in Småland bölgesinde kurulmuştur. Bergdala şu anda Skruf ve Alghult ile ilişkilendirilmiş ve Svenska Glasbruk Group (İsveç Cam Fabrikası Grubu)'u oluşturmuşlardır. Bergdala Glasbruk, kobalt mavisi şeffaf camları ile tanınmıştır¹⁴⁵ (Görsel 3.20).

Görsel 3.20. 1900'lü yıllarda Bergdala Glasbruk'da üretilmiş olan sürahi ve kâseler
(Kaynak: <https://www.lauritz.com/da/auktion/bergdala-glasbruk/i5092276/> Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁴³ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/flygsfors_glass/flygsforsglass_home.htm (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁴⁴ <http://www.glassencyclopedia.com/Flygsforsglass.html> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁴⁵ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 171

Bergdala Glasbruk 2014 yılında kapatılmış ancak 2015 Roger Johansson tarafından Bergdalahyttan adıyla tekrar açılmıştır.¹⁴⁶

Johansfors Glasbruk, 1891 yılında İsveç'te kurulmuştur. Kuruculardan biri, kilise müdürü olan F. O. Israelsson'dır. 1904'ten 1911'e kadar, fabrika Svenska Kristallglasbruken'e (Kristal Üreticileri Birliği) tarafından kiralanmış ve ardından Israelsson tarafından yönetilmiştir. 1950'den 1972'ye kadar Sixten Wennerstrand Johansfors Glasbruk'u yeniden inşa etmiş ve modernize etmiştir. 1972'de Johansfors Glasbruk, Åfors Group'a (daha sonra Kosta Boda AB olarak da bilinir) satılmıştır. 1990 yılında Kosta Boda, Orrefors Glassbruk ile birleşmiştir. 1992'de Johansfors Glasbruk, bir grup eski çalışan tarafından devralınmıştır. Üretimin ilk yıllarında, Johansfors Glasbruk, daha sonra uzmanlık alanlarından biri olan preslenmiş cam ve el yapımı dekoratif camlar üretmiştir. 1920'lerde, cam gravürde uzmanlaşmış, Kosta ve Bohemya'dan birçok gravür ustası şirkete gelmişlerdir. Johansfors Glasbruk, kesilmiş ve kazınmış ürünlerle uluslararası alanda çok başarılı olmuştur. Johansfors Glasbruk, 1929'da Barselona'daki Dünya Sergisi'nde ürünleri için güzel övgüler almıştır. 1930'larda, sanatçı Gunnar Hakansson, yeni ürünler tasarlamış ve fabrika sanatçılarının tasarımlarını üretmeye odaklanmıştır¹⁴⁷ (Görsel 3.21).

Görsel 3.21. Gunnar Hakansson tarafından tasarlanmış olan bardak-1930
(Kaynak:<https://storiestoldinglass.com/listing/621263639/two-johansfors-bubble-fish-vases> Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁴⁶ <https://www.bergdalahyttan.se/om-bergdalahyttan/> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁴⁷ <http://www.glassfromsweden.com/johansfors.html> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

1938'den 1947'ye kadar, tasarımların çoğu baş sorumlusu Gustaff Hallberg tarafından yapılmıştır. 1952 yılında, sanatçı ve tasarımcı olan Bengt Orup, şirket için çalışmaya başlamıştır. Orup, basit züccaciye camından sanat camına kadar farklı alanlarda ürünler tasarlamıştır. Şirkette çalışan diğer sanatçılar: Margareta- Rik Hennix ve Ingegerd Raman'dır.¹⁴⁸ 1997 yılında Norveçli cam firması Magnor Glasverk (Magnor Cam Fabrikası) tarafından alınan Johanfors Glasbruk 2014 yılında tamamen kapatılmıştır.¹⁴⁹

3.2.7. Gullaskruf ve Skruf cam fabrikaları

Gullaskruf Glasbruk, 1893 yılında, fabrika inşaatının başladığı zaman, İsveç'in Gullaskruf kasabasında kurulmuştur. Bina yapımı, 1895 yılında tamamlanmış ve fabrikanın asıl adı Willköls Glashytta'dır. 1895'in sonundan Gullaskruf Glasbruk olarak değiştirilen isim ile kısa süre sonra pencere camı ve bira şişeleri üretimine başlanılmıştır. Şirket, 1922'de denizaşırı ülkelerden gelen şiddetli rekabet nedeniyle kapatılmıştır. 1927 yılında ise William Stenberg tarafından satın alındığında Gullaskruf Glasbruk yeniden açılmıştır. William Stenberg, 1930'da İsveç'in ilk organik tasarımcılarıyla çalışan tasarımcı Hugo Gehlin'i işe almıştır. Fabrikadaki tasarımcılar arasında Arthur Percy, Lennart Andersson ve Kjell Blomberg çalışmıştır¹⁵⁰ (Görsel 3.22).

Görsel 3.22. Hugo Gehlin tarafından tasarlanmış olan kadehler-1900
(Kaynak:<https://auctionet.com/en/657092-servisdelar-glas-23-delar-hugo-gehlen-gullas-kruf-1900-tal>
Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁴⁸ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 174

¹⁴⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Johansfors_Glasbruk (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁵⁰ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/gullaskruf_glass/gullaskrufglass_home.html (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

Gehlin'in tasarımları, Gullaskruf Glasbruk'a tanınabilir bir kimlik kazandırmıştır. Arthur Percy, 1951'de 1965 yılına kadar Gullaskruf Glasbruk'da çalışmıştır. Kjell Blomberg, 1955'te geometrik formlar tasarlamaya başlamıştır (Görsel 3.23).

Görsel 3.23. Kjell Blomberg tarafından tasarlanmış olan vazolar-1963
(Kaynak:<https://www.collectorsweekly.com/stories/51353-three-jugs-designed-by-kjell-blomberg-fo>
Erişim Tarihi: 29.03.2019)

1974'te fabrika The Royal Krona Group bir parçası olmuş (Krona- Bruken AB) ve 1977'de The Royal Krona Group iflas ettikten sonra Orrefors Glasbruk tarafından kiralanmıştır.¹⁵¹ Orrefors Glasbruk, 1981 yılında yatırımını yeni bir tavlama fırını inşaatı için kullanmış ve bu nedenle 1983'te Gullaskruf Glasbruk'daki üretimi durdurma kararı almıştır.¹⁵² 1990'da yeni yönetim altında yeniden açılmış, fakat 1995'te tekrar kapatılmıştır.¹⁵³

Skruf Glasbruk, 1897'de İsveç'in Småland bölgesinde, daha önce Johansfors Glasbruk'da yöneticisi olan Robert Celander tarafından kurulmuştur. 1908'de şirket iflas etmiş ve 1910'da reformdan geçirilmiştir. 1946 yılında, fabrika bir yangınla tamamen tahrip olmuş, ancak üretime 1947 yılında yeniden başlanılmıştır. 1960'lı yıllarda, cam ürünler için otomatik kesme ve parlatma ekipmanları getirtilerek, modernizasyon yaşanmıştır. 1974'te Skruf Glasbruk, 1977'de iflas eden bir girişim olan The Royal Krona Group'a katılmış, daha sonra Kosta Boda Glasbruk tarafından satın alınmıştır. 1980'de

¹⁵¹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 172

¹⁵² <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.42b3306a1650dd83e9d481c0/1539155543783/Gullaskruvs%20%20glasbruk%20-%20Kulturhistorisk%20guide%20i%20glasbruksmilj%C3%B6.pdf>

¹⁵³ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 172

şirket kapatılmıştır. Skruf Glasbruk, artık Bergdala Glasbruk ve Alghult Glasbruk gibi diğer iki cam fabrikasıyla birlikte Svenska Glasbruk Group'un bir parçası olmuştur. 19. yüzyılın başındaki üretimler, çoğunlukla basit züccaciye ürünlerinden oluşmuştur. 1940'lı yıllarda cam ürünlerini çoğu, baş şef olan Magni Magnusson tarafından tasarlanmıştır. 1953 yılında, Bengt Edenfalk, şirkete baş tasarımcı olarak katılmıştır. Şirkette çalıştığı süre boyunca hem renkli hem de şeffaf olmak üzere çok sayıda sofrta takımı ve dekoratif cam sanat ürünleri tasarlamıştır.¹⁵⁴

Üretilen modeller; zayıflatılmış geometrisi ve çizimlerin matematiksel bir mantıkta zengin süslemelerle üretildiği klasik bir modernizmi göstermiştir. 1958-1959 yıllarında stilini kökten değiştirmiş ve uygulamak için "Thalatta" adlı yeni bir dekorasyon sürecini bulmuşlardır (Görsel 3.24). 1978 yılında Skruf Glasbruk, Kosta Boda AB tarafından satın alınmış, ancak 1980'de kapatılmıştır.¹⁵⁵

Görsel 3.24. Bengt Edenfalk tarafından tasarlanmış olan "Thalatta" serisi -1962
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/sv/auctions/612/14-bengt-edenfalk-vas-talatta-skruf-glasbruk-1962>
Erişim Tarihi: 29.03.2019)

Fakat, 1981 yılında, bir grup cam ustaları şirketi yeniden açmıştır. Günümüzde hâlen üretimde olan fabrika, Kent Elm ve ailesi tarafından yönetilmektedir.¹⁵⁶

3.2.8. Lindshammar, Ekenas ve Maleras cam fabrikaları

Lindshammar Glasbruk, 1905 yılında İsveç'te daha önce Kosta Glasbruk ve Pukeberg Glasbruk için çalışan bir Alman cam üfleyici olan Robert Rentsch tarafından

¹⁵⁴ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 179

¹⁵⁵ Cappa, 2001, **a.g.k.**, 564

¹⁵⁶ https://www.britishmuseum.org/research/search_the_collection_database/term_details.aspx?bioId=209605

kurulmuştur. 1900' lü yıllarda fabrikanın birincil üretimi, başlıca ihracatlar için cam sofa takımları ve renkli süs eşyaları üzerine olmuştur. 1916 yılında şirket, fabrikayı modernize eden ve yeni bir üfleme atölyesi içeren Anton Petersson tarafından satın alınmıştır. 1949'da Petersson'ın oğlu Erik Hovhammar kontrolü ele geçirmiş ve fabrikayı tamamen yeniden inşa etmiştir. Aynı yıl 1949 yılında, sanat camı üretmeye başlamış ve sanatçı Gunnar Ander'ı işe almıştır¹⁵⁷ (Görsel 3.25).

Görsel 3.25. Gunnar Ander tarafından tasarlanmış olan züccaciye ürünleri -1950
(Kaynak:<https://auctionet.com/en/423180-servis-glas-gunnar-ander-samt-christer-sjog-ren-lindshammar-omkring-1900-talets-mitt> Erişim Tarihi: 30.03.2019)

Christer Sjögren, Tom Moller, Sigvard Bernadotte, Catharina Aselius-Lidbeck ve Matz Borgstrom dahil olmak üzere diğer sanatçılar da işe alınmıştır. Üfleme camı üretimi 1970'lerde sınırlandırılmış ve santrifüj camı ana üretim olmuştur. 1984 yılında Rosen, hem cam hem de günlük fonksiyonel ürünler olarak, üfleme camı yeniden sunmaya başlamıştır. Fabrikada bulunan mevcut tasarımcılar; Lillemor Bokstrom, Bosse Falk, Maud Gjeruldsen Bugge, Lena Hansson, James Hamilton, Britten Paag, Jonas Torstensson, Jan Wiberg, Lars Sestervik, Brigitta Watz ve Sofia Wiberg'dir.¹⁵⁸

1984'te Ulf Rosen'e satılmıştır. Lindshammar Glasbruk, Ulf Rosen başkanlığında cam üretimine hâlen devam etmiştir.¹⁵⁹ 1998 yılında Norveç CG Holding A / S'ye satılan firma 2009 yılında kapanmıştır.¹⁶⁰

Ekenas Glasbruk, 1917'de Orrefors Glasbruk'ta çalışmış olan R. Stahl ve Hjalmar Stahl tarafından kurulmuştur. Ekenas Glasbruk, 1922 yılında Sven Westberg

¹⁵⁷ <https://www.20thcenturyglass.com/glassencyclopedia/scandinavianglass/lindshammarglass/lindshammarglasshome.htm> (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

¹⁵⁸ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 176

¹⁵⁹ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/lindshammar_glass/lindshammarglass_home.htm (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

¹⁶⁰ https://sv.wikipedia.org/wiki/Lindshammars_glasbruk (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

tarafından satın alınmıştır.¹⁶¹ 1962’de ölene kadar kırk yıl boyunca Westberg, baş tasarımcı ve sanat yönetmeni olarak görev yapan heykeltıraş John Orwar Gölü dahil yetenekli tasarımcıları işe almıştır. Danimarkalı tasarımcı Michael Bang, 1960’larda Ekenas Glasbruk için kısa bir süre çalışmış fakat fabrika 1976’da kapatılmıştır¹⁶² (Görsel 3.26).

Görsel 3.26. *Sven Westberg tarafından tasarlanmış olan vazo “Girl with Braids” -1950*
(Kaynak: <https://www.2bmodern.com/products/ekenas-of-sweden-engraved-glass-vase-by-sven-westberg-1950s?variant=31441635402> Erişim Tarihi: 30.03.2019)

Maleras Glasbruk, 1924 yılında İsveç’in Småland bölgesinde kurulmuş ve züccaciye camı ve cam sanatı üzerine yoğunlaşmıştır. 1930’lu yıllardan beri Maleras Glasbruk, İsveç Kooperatifleri Birliği ve Toptan Satış Topluluğu için ana tedarikçi olmuştur. Sendikada bulunan mimarlar, cam tasarımları üzerinde çalışmışlardır. 1924 yılında Folke Walwing, Maleras Glasbruk’da gravür sanatçısı olarak çalışmalarına başlamış ve 1970’e kadar sanat yönetmenliği yapmıştır. Walwing, 1960’lı yıllarda kesme camı ve preslenmiş cam tasarlamış, dokulu camlar üretmiştir (Görsel 3.27).

¹⁶¹ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/ekenas_glass/ekenasglasshome.html (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

¹⁶² Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 172

Görsel 3.27. *Folke Walwing tarafından tasarlanmış olan kâse-1924*
(Kaynak: [https://www.worthpoint.com/worthopedia/early-folke-walwing-maleras-engra ved-1846048670](https://www.worthpoint.com/worthopedia/early-folke-walwing-maleras-engra-ved-1846048670)
Erişim Tarihi: 30.03.2019)

Mats Jonasson, 1959 yılında Maleras Glasbruk'da çalışmaya başlamıştır. 1960'larda Hannelore Oreutler, Ake Rojgard ve Anette Sviberg-Krahner, Maleras Glasbruk için kısa bir süre ürün tasarlamıştır. Sviberg-Krahner, 1970'li yıllarda Maleras Glasbruk'a geri dönmüş ve Lisa Larsson, Marianne Westman fabrikada çalışmaya başlamıştır. Mats Jonasson, kendi modellerini tasarlamaya başlamış ve 1981'de sanat yönetmeni olmuştur (Görsel 3.28).

Görsel 3.28. *Mats Jonasson tarafından tasarlanmış olan cam eseri-1959*
(Kaynak: <https://scandaffaren.com/product/art-glass-hedgehog-33366/> Erişim Tarihi: 30.03.2019)

1977 yılında, Kosta Boda Glasbruk, Maleras Glasbruk'u devralmıştır. 1981'de, Maleras Glasbruk, kendi çalışanları tarafından satın alınmıştır. 1988 yılında, Orrefors tarafından devralınmaya karşı mücadele etme amacıyla, Mats Jonasson, şirketin kontrolünü ele geçirmek için yeterli miktarda hisse satın almıştır. O zamandan beri

yönetici, sanat direktörü ve baş tasarımcı olmuştur. Şu an 1997’den beri Erika Hoglund ve 2000’den beri Klas-Goran Tinback’e katılmış ve birlikte şirkette tasarım ekibini oluşturmuşlardır. Şirkette bulunan mevcut tüm sanat camları “Mats Jonasson Maleras” adı altında toplanmıştır.¹⁶³

3.2.9. Aseda, Sea ve FM Kunstglas cam fabrikaları

Aseda Glasbruk, 1947’de İsveç’te kurulmuştur.¹⁶⁴ Aseda Glasbruk, çok çeşitli alışılmadık ürünler üretmiştir. Kullanılan renkler; yarı opak tonlarda, canlı kırmızılar, turuncular ve sarılar olmuştur. Bu eğlenceli formun ilk tasarımcısı seramik ve cam tasarımcısı Bo Borgstrom’dur. 1974 yılında The Royal Krona Group (Krona-Bruken AB) bir parçası olmuştur. 1977 yılında ise The Royal Krona Group iflas etmiş ve Aseda Glasbruk kapatılmıştır¹⁶⁵ (Görsel 3.29).

Görsel 3.29. Aseda Glasbruk tarafından üretilmiş olan kâseler
(Kaynak: <https://auctionet.com/en/103911-dessertskalar-10-st-glas-aseda> Erişim Tarihi: 30.03.2019)

Sea Glasbruk, 1956 yılında, İsveç’in Småland bölgesinde kurulmuştur.¹⁶⁶ Üretimde, kuruluşundan itibaren temiz ve işlevsel bir tasarıma sahip dekoratif cam eşyalar ve hediyelik eşyalar üzerine odaklanılmıştır. Mevcut tasarımcılar arasında; Goran Anneborg, Lena Engman, Bjorn Ramel, Renate Stock ve Rune Strand bulunmaktadır. Sea Glasbruk şimdi Orrefors Glasbruk ve Kosta Boda Glasbruk ile bağlantılıdır¹⁶⁷ (Görsel 3.30).

¹⁶³ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 175

¹⁶⁴ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/aseda_glass/asedaglass_home.htm (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

¹⁶⁵ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 171

¹⁶⁶ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/sea_glass/seaglass_home.html (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

¹⁶⁷ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 179

Görsel 3.30. Bjorn Ramel tarafından tasarlanmış olan bardaklar-1970
(Kaynak:[https://auctionet.com/en/285198-glasservis-44-delar-stora-bjorn-samt-lilla-bjor n-bjorn-ramel-sea-glasbruk-1970-tal](https://auctionet.com/en/285198-glasservis-44-delar-stora-bjorn-samt-lilla-bjor-n-bjorn-ramel-sea-glasbruk-1970-tal) Erişim Tarihi: 30.03.2019)

FM Kunstglas Glasbruk, 1961’de İsveç’in Ronneby kentinde iki İtalyan kardeş Josef (Guiseppe) ve Benito Marcolin tarafından kurulmuştur. Murano’da cam eğitimden sonra, Marcolin kardeşler 1950’lerin başında İsveç’in Småland bölgesine yerleşmişlerdir. Bir süre cam ustası olarak çalışmışlar, ancak daha sonra kendi girişimlerini başlatmaya karar vermişlerdir.¹⁶⁸ Şirketin isminin başındaki FM, “Fare Marcolin”- “Made by Marcolin” anlamına gelmektedir. “Konstglas” ise “Cam Sanatı” anlamına gelmektedir. Marcolin kardeşler, Murano’da ustalaştıkları birçok teknik kullanmışlardır. Şirketin kurulmasından kırk yıl sonra, Josef Marcolin emekli olmuş ve İtalya’ya geri dönmüştür.¹⁶⁹ Üretim, İsveç ve Murano’nun eşsiz bir harmanlanmış tarzına sahip olmuştur. Ayrıca, millefiori gibi geleneksel Murano tekniklerini kullanarak vazo, kâseler ve parfüm şişeleri gibi başka cam eşyaları da üretmişlerdir. 1991 yılında fabrikası kapatılmış ve aynı ürünler üretmek amacıyla Sardinia Crystal ile iş birliği içinde üretim İtalya’ya taşınmıştır¹⁷⁰ (Görsel 3.31).

¹⁶⁸ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/fmkonstglas_glass/fmkons tglas_home.htm (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

¹⁶⁹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 172

¹⁷⁰ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/fmkonstglas_glass/ fmkons tglas_home.htm (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

Görsel 3.31. FM Kunstglas Glasbruk'da üretilmiş olan renkli dekorlu kuş ve balık heykeli
(Kaynak: <https://auctionet.com/de/514402-skulpturer-2-st-glas-fare-marcolin-ronneby> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

İsveç'te, 1746 yılından itibaren 13 cam fabrikası kurulmuş, çoğu birbirleriyle ekonomik sebeplerle ayakta kalabilmek için ortaklıklar kurmuştur. Bu şirketlerden; Åfors, Strombergshyttan, Flygsfors, Johanfors, Gullaskruf, Lindshammar, Ekenas, Aseda, Fm Konstglas kapanırken, diğer fabrikalardan Pukeberg, Bergada (Bergdalahyttan), Sea, Skruf, Maleras, Kosta Boda ve Orrefors'un hâlen üretimlerine devam ettikleri görülmektedir.

3.3. Norveç'teki Cam Endüstrisi

Norveç'te 1898'den itibaren 3 cam fabrikası kurulmuştur (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. Norveç'te kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası

	Fabrika Adı	Kuruluş Yılı	Kapanış Yılı
1	Hadeland Glasverk (Hadeland Cam Fabrikası)	1898	Hâlen üretime devam etmektedir.
2	Magnor Glasverk (Magnor Cam Fabrikası)	1896	Hâlen üretime devam etmektedir.
3	Plus Glasverk (Plus Cam Fabrikası)	1958	1978

Hadeland Glasverk, Norveç'teki en eski sanayi şirketi ve mevcut en uzun süren cam işçiliğine sahip fabrika olmuştur (Görsel 3.32).

Görsel 3.32. Hadeland Glassverk

(Kaynak:<https://the189.com/design/archive-imagery-from-the-hadeland-glassverk-factory/> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

Hadeland Glasverk, 1898’de A / S Christiania Glasmagasin ve iki farklı cam şirketiyle; özellikle aydınlatma ve pencere camı yapan bir anonim şirketin bir parçası olmuştur. Hadeland Glasverk için en büyük dönüm noktası, 1929 yılında sanatçı Sverre Peterson, gelmesiyle başlamıştır. Pettersen, züccaciye, sanat camlarına modern bir tarz getirmiştir.¹⁷¹

Stale Kyllingstad, 1937’de Hadeland Glasverk’e katılmış ve kumlama tasarım tekniklerini tanıtmıştır. Uzun yıllar çirak olarak çalıştıktan sonra Willy Johansson, 1946’da Hadeland Glasverk için tasarımcı olarak işe başlamış daha sonra baş tasarımcı olmuştur (Görsel 3.33).

Görsel 3.33. Willy Johansson tarafından tasarlanmış olan spiral desenli vazo-1951

(Kaynak:<http://www.artnet.com/artists/willy-johansson/spiral-vase-6l9gt21h3SAUL5IY axUM2Q2> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

¹⁷¹ Antonelli, 1999, **a.g.k.**, 203

Daha önce illüstratör olan Benny Motzfeldt, 1955'te Hadeland Glasverk'de ve ardından 1967'de Randsfjord Glasverk'de tasarımcı olarak çalışmaya başlamıştır. Hadeland Glasverk, Hermann Bongard, Gerd Slang, Arne Jon Jotrem, Severin Broby, Benny Motzfeldt, Gro Bergslien ve Edla Freij gibi tasarımcılarla çalışmıştır. 1990'lı yılların tasarımcıları arasında Inger Magnus, Kjell Johannessen ve Gro Eriksson Stoll yer almıştır.¹⁷² 1982 yılında hisse devri serbest bırakılmış ve Christiania Glasmagasin halka açılmıştır. Birkaç yıl içinde şirketin tamamı Atle Brynstad tarafından satın alınmış ve birkaç küçük şirkete bölünmüştür.¹⁷³

Magnor Glasverk, İsveç sınırına yakın derin ormanlarda, sınırdan sadece üç kilometre uzaklıkta bulunan Hedmark kentinde, 1896 yılında Norveç'te kurulmuştur. Bugün Magnor Glasverk, el üflemleri camlar üretmeye devam etmektedir. Şu anda fabrikada 120 kişi çalışmakta ve Magnor Glasverk tarafından satın alınan İsveçli şirket Johansfors Glasbruk'uda içermektedir¹⁷⁴ (Görsel 3.34).

Görsel 3.34. Magnor Glasverk'de üretilmiş olan vazolar-1900'lü yılların sonu
(Kaynak:[https://www.blomqvist.no/nettauksjon/nettobjekt/LL/Glass/320829/\(expired\)/](https://www.blomqvist.no/nettauksjon/nettobjekt/LL/Glass/320829/(expired)/) Erişim Tarihi: 31.03.2019)

Plus Glasverk, 1958 yılında Norveç'te Fredrikstad, Per Tannum tarafından bir atölye kooperatifinin parçası olarak kurulmuştur. Kooperatif atölyeleri sadece camları değil, seramik ve diğer sanat eserlerini de içermektedir. Plus Glasverk, ürünlerinin çoğu, asitle kazınmış ve imzalı bir işarete sahip olmuştur. Şirket 1978 yılında kapatılmıştır.¹⁷⁵

¹⁷² Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

¹⁷³ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/hadeland_glass/hadelandglass_home.htm (Erişim Tarihi: 31.03.2019)

¹⁷⁴ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 176

¹⁷⁵ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 178

1762 yılından bu yana Hadeland Glasverk, Magnor Glasverk ve Plus Glasverk, Norveç cam endüstrisine geniş ürün yelpazesıyla üretimlerde bulunmuş ve tasarımların modernize edildiği görülmüştür. 18. ve 19. yüzyıldan günümüze Hadeland Glasverk ve Magnor Glasverk üretimlerine devam etmektedir.

3.4. Finlandiya'daki Cam Endüstrisi

Finlandiya cam endüstrisi, 18. yüzyıl başlarında genellikle züccaciye cam üretiminde bulunmuş fakat; 19. yüzyılın sonlarına kadar bu tarz üretimlerin azaldığı ve fabrikaların tasarım-sanat olgularına önem vererek, yarışmalar düzenlediği sanat camına olan ilgiyi uluslararası bir platforma taşımıştır. Cam endüstrisinde I. Dünya Savaşı'nın etkisiyle, savaş sonrası sektördeki artan rekabet sebebiyle bazı fabrikaların birleştikleri ve birleşen fabrikaların üretim bölümlerini ayırdıkları görülmektedir (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Finlandiya'da kurulmuş olan cam fabrikalarının kronolojik sırası

	Fabrika Adı	Kuruluş Yılı	Kapanış Yılı
1	Nuutajärvi Lasitehdas (Nuutajärvi Cam Fabrikası)	1793	1988 yılında Iittala ile birleşmiştir.
2	Iittala Lasimäki (Iittala Cam Fabrikası)	1881	Hâlen üretime devam etmektedir.
3	Karhula Lasitehdas (Karhula Cam Fabrikası)	1889	1990'da Amerikan şirketi Owens-Illinois tarafından satın alınmıştır 2009 yılında kapanmıştır.
4	Riihimäki Lasitehdas (Riihimäki Cam Fabrikası)	1910	1990

5	Kumela Lasitehdas (Kumela Cam Fabrikası)	1993	1976 yılında şirketi Humppila Cam Fabrikası'na satılmış "Kumelan Lasitehdas Oy" adını almıştır. 1980 yılında kapanmıştır.
---	---	------	---

3.4.1. Nuutajarvi cam fabrikası

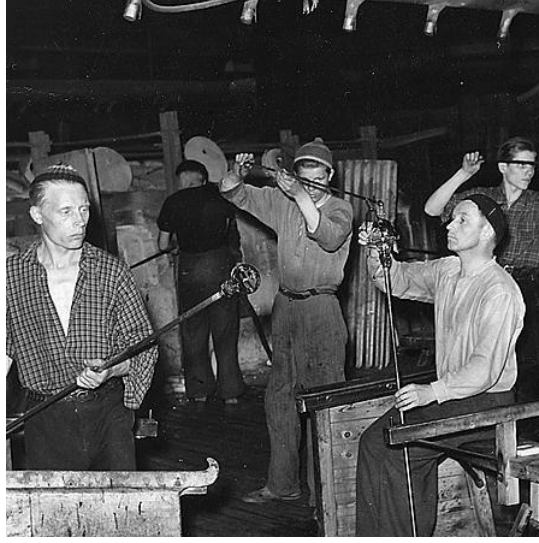
Nuutajärvi Lasitehdas, Finlandiya'da kurulmuş en eski cam fabrikasıdır. Kurucular, Jacob Wilhelm de Pont ve Harald Furuholm'dir. 1793 yılında üretime başlamışlardır. Üretimin ilk yılları, şişe ve züccaciye ürünleri üretmiştir.¹⁷⁶

Cam teknolojisindeki son gelişmeler hakkında daha fazla bilgi edinmek için Orta Avrupa'ya gidilmiş ve Nuutajärvi Lasitehdas'da üretilen camın kalitesini iyileştirmek için birçok Alman cam ustası getirilmiştir. Nuutajärvi Lasitehdas'ın ürettiği ürünler büyük talep görmüş, dış pazara açılmaya başlanılmış ve 1850'lerin sonunda, Finlandiya'nın lider cam fabrikası haline gelmiştir.¹⁷⁷ Fabrika 1851'de modernize edilmiş ve bir Fransız cam üfleyici olan Charles Bredgem'in rehberliğinde filigran tekniğinde cam üretmeye başlamıştır. Bu Nuutajärvi Lasitehdas'ın İskandinav cam işlerinde bir nota şirketi haline gelmesine vesile olmuştur.¹⁷⁸ Finlandiya'da Nuutajärvi Lasitehdas'dan sonra birçok cam fabrikası kurulmuştur. Fabrika, çoğunlukla, şişe ve ilaç camı üreten küçük ölçekli bir işletme olarak kalmıştır (Görsel 3.35).

¹⁷⁶ Opie, 1989, **a.g.k.**, 58

¹⁷⁷ <https://www.nuutajarvi.fi/en/establishment-nuutajarvi-glass-village> (Erişim Tarihi: 20.03.2019)

¹⁷⁸ Opie, 1989, **a.g.k.**, 58

Görsel 3.35. Nuutajärvi Lasitehdas'da cam yapımı

(Kaynak: <https://www.nuutajarvi.fi/en/establishment-nuutajarvi-glass-village> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Gunnel Nyman yönetiminde Nuutajärvi Lasitehdas, sanat camı imalatında büyük bir atak yapmıştır. 1946'daki Stockholm Sergisi, Nyman'ın tasarımları çığır açmıştır (Görsel 3.36).

Görsel 3.36. Gunnel Nyman tarafından tasarlanmış olan vazo-1946

(Kaynak: <https://beta.bukowskis.com/en/auctions/F179/lots/779238-gunnel-nyman-gunne-l-nyman-a-vase-veil-signed-g-nyman-nuutajarvi-notsjo-1946> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

Fabrika 1950'lerin başından beri, geleneksel camlar ve sanatsal camlar üzerine çalışmıştır.¹⁷⁹ 1950 yılında çıkan yangın nedeniyle tahrip olan fabrika, hızla yeniden inşa edildikten sonra Arabian Keramiikkatehdas (Arabia Seramik Fabrikası)'ı satın alan Wärtsilä Group (güç kaynağı üreten firma)'a satılmıştır. Bu birlik, Kaj Franck'i

¹⁷⁹ Cappa, 2001, **a.g.k.**, 156

Nuutajärvi Lasitehdas’a getirmiştir. 1952 yılında, Saara Hopea, Franck’in asistanı olarak işe başlamış ve Nuutajärvi Lasitehdas’ın kristalini yeniden tasarlamıştır (Görsel 3.37).

Görsel 3.37. Saara Hopea tarafından tasarlanmış olan “Lasiesineitä” adlı serisi
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/fi/lots/898135-saara-hopea-lasiesineita-3-kpl-nuu-tajarvi-1950-luku>
Erişim Tarihi: 31.03.2019)

Franck bir kez daha filigran cam tekniklerini kullanmaya başlamış ve Hopea ile birlikte, Nuutajärvi Lasitehdas’ı üne kavuşturacak cam formlarını basitleştirerek, zengin bir renk yelpazesi getirmiştir. Kaj Franck’in çalışması, Lunning Ödülü’nü kazandığında, 1955’te uluslararası beğeni toplamıştır.

1950’lerde Nuutajärvi Lasitehdas, renkli cam kullanımında Iittala Lasimäki’den tamamen ayrılmıştır.¹⁸⁰ Nuutajärvi Lasitehdas’da 1960’lı yıllarda, yüksek kaliteli preslenmiş camlara yeniden ilgi duymaya başlanılmıştır.¹⁸¹ Cam alanındaki tasarımlarıyla uluslararası ölçekte tanınan Oiva Toikka, 1963’te Nuutajärvi Lasitehdas’da çalışmalarına başlamıştır. Çalışmalarını cama, resimsel bir dil olarak yansıtmıştır. Yaptığı tasarımlarda, çizgileri ve renkleri kullanmıştır. Toikka, seri üretim için iyi tasarım konusunda ciddi bir bağlılığa sahip olmuş ve kalıp camında en başarılı desenlerini tasarlamıştır¹⁸² (Görsel 3.38).

¹⁸⁰ Opie, 1989, **a.g.k.**, 58

¹⁸¹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 177

¹⁸² https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/nuutajarvi_glass/nuutajarvi_glass_home.htm (Erişim Tarihi: 31.03.2019)

Görsel 3.38. Oiva Toikka tarafından tasarlanmış olan kâse-1970
(Kaynak:<https://www.bukowskis.com/fi/auctions/F179/lots/782676-oiva-toikka-pampu-la-maljakko-sign-oiva-toikka-nuutajarvi-notsjo-1970-luku> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

Toikka'nın cesur renk ve heykel tekniklerini kullanması, dikkat çekmiş ve 1970 yılında Lunning Ödülü'nü almıştır. Kerttu Nurminen, 1972'de Nuutajärvi Lasitehdas'da çalışmaya başlamıştır. 1988'deki popüler Mondo cam ürünleri, Nurminen'in tasarladığı hatlardan yalnızca biri olmuştur (Görsel 3.39).

Görsel 3.39. Kerttu Nurminen tarafından tasarlanmış olan “Mondo” serisi
(Kaynak:<https://www.bukowskis.com/en/lots/800381-kerttu-nurminen-kerttu-nurminen-glassware-60-pcs-mondo-nuutajarvi-finland-the-latter-half-of-the-20th-century> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

Nuutajärvi Lasitehdas'da üretilen sanat camları, 1981 yılından itibaren “Pro Arte” adı altında pazarlanmıştır¹⁸³ (Görsel 3.40). Nuutajärvi Lasitehdas'da renkli cam neredeyse standart olmuş ve tüm tasarımcılar bu renkleri zevkle kullanmışlardır.¹⁸⁴

¹⁸³ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 177

¹⁸⁴ Opie, 1989, **a.g.k.**, 58

Görsel 3.40. Oiva Toikka tarafından tasarlanmış olan “Pro Arte” serisi
(Kaynak: <https://ar.pinterest.com/pin/439945457345561363/?lp=true> Erişim Tarihi: 31.03.2019)

1988 yılında Nuutajärvi Lasitehdas, Iittala Lasimäki ile birleşmiş ve Nuutajärvi camı şu anda Iittala adı altında pazarlanmaktadır.¹⁸⁵

3.4.2. Iittala cam fabrikası

Iittala Lasimäki, 1881 yılında Finlandiya’da İsveçli bir cam üfleyici olan Petter Magnus Abrahamsson tarafından kurulmuştur.¹⁸⁶ Zor bir başlangıçtan sonra fabrika, uzun bir büyüme periyodunda, I. Dünya Savaşı döneminde kesintiye uğrayana kadar kaliteli ürünler üretmiştir. İlk cam gravür ustaları İsveç’ten Iittala Lasimäki’ye gelmiştir. Başlangıçta, üretiminin büyük bir kısmı oyulmuş camlardan oluşmuştur.¹⁸⁷ Iittala Lasimäki’nin ürünlerinde, iyi tasarıma önem verilmiş ve berrak cam kullanılmıştır.¹⁸⁸ Kuzey Avrupa’daki en ünlü ve önemli olan Iittala Lasimäki, hem sanatsal hem de züccaciye camları üretmiştir.¹⁸⁹

1917’de, I. Dünya savaşı nedeniyle yaşanan büyük zorluklar; hisse sahiplerini ve Iittala Lasimäki, Karhula Lasitehdas’ında bulunduğu Ahlström Oy Group (Ahlström Oy Grubu)’a satmak zorunda bırakmıştır.¹⁹⁰ Şirketin tasarımcıları arasında; Yrjö Rosola,

¹⁸⁵ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/nuutajarvi_glass/nuutajarvi_glass_home.htm (Erişim Tarihi: 31.03.2019)

¹⁸⁶ Arvinus, 2003, **a.g.k.**, 80

¹⁸⁷ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 174

¹⁸⁸ Opie, 1989, **a.g.k.**, 58

¹⁸⁹ Cappa, 2001, **a.g.k.**, 155

¹⁹⁰ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 173

Arttu Brummer, Aarre Putro, Aino-Alvar Aalto, Kaj Franck, Timo Sarpaneva ve Tapio Wirkkala bulunmaktadır.¹⁹¹

1930’larda Iittala Lasimäki, darbeye dayanıklı cam, deneysel ve sanatsal üretim üzerine yoğunlaşmış ve daha fazla yerli ürün üreten devlet girişimlerinde bulunmuştur.¹⁹² 1930’lu yıllarda Iittala Lasimäki ve Karhula Lasitehdas, sanat camının profilini yükseltmeye çalışmak için cam tasarım yarışmaları düzenlemiştir. Karhula Lasitehdas’ın sahip olduğu bir tasarım olan “Aalto Vazosu”, üretim için Iittala Lasimäki’ye devredilmiştir.¹⁹³ Gravür işlemeli cam ürünler üretmek amacıyla, 1946’da bir başka yarışma düzenlenmiş ve yarışmanın sonunda, Tapio Wirkkala’nın, “Kantarelli Vazosu” ile birincilik ödülü kazanmıştır¹⁹⁴ (Görsel 3.41).

Görsel 3.41. Tapio Wirkkala tarafından tasarlanmış olan “Kantarelli Vazosu”-1946
(Kaynak:<https://www.bukowskis.com/en/auctions/569/853-two-tapio-wirkkala-kantarelli-i-glass-vases-iittala-finland> Erişim Tarihi: 01.04.2019)

1956’da Iittala Lasimäki, Timo Sarpaneva tarafından tasarlanan ilk modern cam koleksiyonunu üretmiştir. “i-koleksiyonu” veya “i-serisi”, olarak adlandırılan ürünler; modern, işlevsel ve güzel kavramlarını içerisinde barındıran günlük ürünler olmuştur. 1950’lerde ve 1960’larda, Wirkkala ve Sarpaneva, *La Triennale di Milano*’da dahil olmak üzere birçok yarışmada ödül kazanmış ve yenilikçi çalışmaları sayesinde Fin camına uluslararası bir ün kazandırmışlardır.

Iittala Lasimäki, 1960’larda büyük bir tadilatın geçmişi ve yardımcı cam eşyalar “i” markası altında pazarlanmaya başlamıştır. Yanmış tahta kalıpların ve oyulmuş grafit

¹⁹¹ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/iittala_glass/iittalaglass_home.html (Erişim Tarihi: 31.03.2019)

¹⁹² Arvinus, 2003, **a.g.k.**, 80

¹⁹³ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 174

¹⁹⁴ Koivisto & Korvenmaa, 2015, **a.g.k.**, 195

kalıpların kullanımı da dâhil olmak üzere yeni üretim yöntemleri oluşturulmuştur. Sarpaneva'nın popüler "Finlandia" koleksiyonu ile 1964 yılında bir atılım gerçekleşmiştir.

1971'de, Iittala Lasimäki, bir cam müzesi açmış, lamba ve aydınlatma üretmek için bir fabrika kurmuştur. 1963'ten bu yana lamba camı tasarlayan Valto Kokko üretimlere başlamıştır. 1987 yılında, iki büyük Fin endüstriyel grubu olan A. Ahlström Oy ve Wärtsilä Group, cam endüstrisinin giderek artan cam ithalatının yoğun rekabetiyle mücadele etmek için Iittala Lasimäki, Nuutajärvi Lasitehdas ile birleşmiştir. 1990 yılında Hackman Grubu Iittala Lasimäki, Nuutajärvi Lasitehdas'ı satın almış ve yeni şirket "Hackman Iittala" adıyla devam etmiştir.¹⁹⁵ Iittala cam ürünleri şu anda ürünleri Çin, Vietnam, Tayland ve Romanya'da üretilmekte ancak bazı ürünler hâlen Finlandiya'da üretilmeye devam etmektedir.

3.4.3. Karhula cam fabrikası

Karhula Lasitehdas, 1889'da Kaptan William Ruth tarafından kurulmuştur. Nuutajarvi, Reijmyre, İsveç ve Almanya ülkelerinde kullanılan şişe ve züccaciye camlarını kopyalamıştır. Cam üfleme üretimi, 1899'dan 1910'a Karhula Lasitehdas'da çalışan M.A. Kolehmainen tarafından onaylanmış bir usta üfleyici tarafından denetlenmiştir. A. Ahlstrom Oy, 1915'te Karhula Lasitehdas'ı satın almıştır. 1925 yılında Eric O.W. Ehrstrom, tasarımcı-sanat yönetmeni olarak Karhula Lasitehdas'da çalışmalarına başlamış, tasarımlarında daha hafif ve oyulmuş camları tercih etmiştir (Görsel 3.42).

Görsel 3.42. Eric O.W. Ehrstrom tarafından tasarlanmış olan kâse
(Kaynak:https://www.bukowskis.com/en/auctions/F158/493-eric-o-w-ehrstrom-glasskal-pa-fot?from_language=sv&page=24 Erişim Tarihi: 01.04.2019)

¹⁹⁵ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 174

Ehrstrom, 1930'daki Karhula Anvers Dünya Sergisi'nde, yaptığı cam tasarımlarıyla ödüller kazanmıştır. Yarışmanın ardından Goran Hongell, "Artist Designer" pozisyonuna atanmıştır. Hongell'in en dikkat çeken isaretlerinden biri olan "Arne" cam serisi, 1954'te *La Triennale di Milano*'da altın madalya kazanmıştır.

Karhula Lasitehdas, 1948 yılında şişe üfleme makinalarını kullanmaya başlamıştır. Kalıba üfleme ve sanat camı üretimi, 1954 yılında Iittala Lasimäki'ye taşınmış ve Karhula Lasitehdas tamamen otomatik cam kap üretmiştir. A. Ahlström Oy, 1985'te Riihimäki Lasitehdas'ı almış ve Karhula Lasitehdas ile birleşmiştir. Bu tarihten on yıl sonra 1995 yılında, Karhula Lasitehdas bir Amerikan şirketi Owens-Illinois tarafından satın alınmış ve 2009 yılında kapatılmıştır.¹⁹⁶

3.4.4. Riihimäki cam fabrikası

Riihimäen Lasi (Riihimäki) Riihimäki Anonim Şirketi, Finlandiya'nın Riihimäki kentinde, 1910 yılında MA Kolehmainen ve HG Paloheimo tarafından kurulmuş ve 1937'de Riihimäen Lasi olarak yeniden adlandırılmıştır. Riihimäki Lasitehdas; züccaciye, kristal, pencere camı ve gözlük camı üretmiştir.¹⁹⁷ 1920'den 1960'ların başına kadar uzanan en büyük Fin cam kaynağı olan Riihimäki Lasitehdas'da züccaciye camı ve içki bardakları üretilmiştir.¹⁹⁸ Şirket, 1927'den 1948 yılına kadar Roope Kolehmainen yönetiminde modernizasyon yolundan geçmiştir.¹⁹⁹

Riihimäki Lasitehdas, 1927 yılında, Kaukalahti Lasitehdas'ı satın aldıktan sonra 1960'lı yıllara kadar Finlandiya'daki en büyük cam fabrikası ünvanına sahip olmuştur.²⁰⁰ 1920'li yıllardan itibaren Tyra Lundgren ve Eva Gylden gibi tasarımcılar Riihimäki Lasitehdas'da çalışmaya başlamıştır. 1928'de halka açık bir cam yarışmasını kazanan Henry Ericsson, işe alınmıştır. Orrefors Glassbruk, o zamanlar cam ihracat ticaretine hükmetmiş ve Riihimäki Lasitehdas bu pazarı hedef almıştır. Ericsson, Gunnel Nyman'dan 1930'ların başında Riihimäki Lasitehdas için tasarım yapmasını istemiş, Nyman ise hem cam tasarımı hem de sanat camı yapmıştır. 1933 ve 1936'da yapılan cam yarışmalarına katılan Riihimäki Lasitehdas, Arttu Brummer ve Aino-Alvar Aalto ile tasarım birlikteliğine başlamıştır (Görsel 3.43).

¹⁹⁶ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 174

¹⁹⁷ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 178

¹⁹⁸ Cappa, 2001, **a.g.k.**, 158

¹⁹⁹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 178

²⁰⁰ https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/riihimäki_glass/riihimäki_glass_home.htm (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

Görsel 3.43. Arttu Brummer tarafından tasarlanmış olan kâse
(Kaynak:<https://www.bukowskis.com/en/auctions/F179/lots/758829-arttu-brummer-a-b-owl-signed-riihimaen-lasi-oy> Erişim Tarihi: 01.04.2019)

Riihimäki Lasitehdas, Elis Muona, Antti Salmenlinna, Gunnar Finne, Yrjö Rosola, Greta-Lisa Jaderholm-Snellman ve Elmar Grunland gibi tasarımcılarla birlikte çalışmıştır. Riihimäki Lasitehdas, 1961 yılında A. Ahlstrom ile ortak bir anlaşma imzalayarak ve 1976'da seri üretime geçmiş, el üretimi sona ermiştir. Züccaciye camı ise, 1977'de yeni kurulan Kotilasi birimi tarafından üretilmiştir. A. Ahlstrom, 1985 yılında Riihimäen Lasi'yi almış ve 1988'de Ahlstrom Riihimäen Lasi Oy'u oluşturmak için Karhula Lasitehdas ile birleşmiştir. Riihimaen Lasi, 1990'da kapanmıştır.²⁰¹

3.4.5. Kumela cam fabrikası

Kumela Lasitehdas, 1933 yılında Riihimäki'de daha sonra soyadını Kumela olarak değiştiren Finli cam ressam Toivo Kumen tarafından kurulmuştur. Başlangıçta, Kumela Lasitehdas, beş işçi ve üç Kumela kardeşleriyle sadece küçük bir stüdyo olarak başlamıştır. Emaye cam boyama ve kazıma konularında uzmanlaşmıştır. Kurucunun fikri sadece Riihimaen Lasi gibi diğer Fin fabrikalarının operasyonlarını kolaylaştırmaktır ancak, iş fikri başarılı olmuş ve üç yıllık faaliyetten sonra Kumela kardeşler bir fabrika kurmaya karar vermiştir. 1936 yılının sonunda şirket, Oy Kumela adıyla, aileye ait bir şirket haline geldi. Yeni fabrika inşaatı, 1937 yazında başlamış ve aynı yılın sonbaharında üretime başlanmıştır. Kumela Lasitehdas çoğunlukla züccaciye camı ve sanat camı üretmiştir. 1937 yılında Oy Kumela Lasitehdas 40 işçi çalıştırmış ve işçi sayısı 1948'e

²⁰¹ Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 178

kadar 150'den fazla olmuştur. Finlandiya Kış Savaşı (1939-1940), Kumela Lasitehdas'daki üretimi birkaç ay boyunca kesintiye uğratmıştır. 1940'ların sonlarında ve 1950'lerin başlarında Oy Kumela, çoğunlukla ilaç ve gıda endüstrisi için şişeler üretmiş bununla birlikte; cam abajurlar, züccaciye camı ve sanat camı üretmiştir. 1950'lerin ortalarında, üretim kapasitesini arttırmak için otomasyon makinelerine ve daha fazla sermayeye ihtiyaç duymuşlardır. Hem iç hem de dış pazarlardaki sürekli rekabet nedeniyle, şirket ürün yelpazesini düşürmek zorunda kalmıştır. 1960 yılında otomasyon, üretimi kârsız hale getirmiştir. Daha sonra Kumela Lasitehdas başlangıcına geri dönmüş; cam boyama, kesme ve kazıma ürünleri üretmişler ancak üretilen ürünler satılamamıştır. 1970'li yılların başında Kumela Lasitehdas, cam kesme ve kazıma bölümünü kapatmak zorunda kalmış ve sahipleri 1976 yılında şirketi Humppila Lasitehdas'a satmaya zorlamıştır. O zaman, adı Kumelan Lasitehdas Oy olarak değiştirilmiştir. 1977 sonra, yeni işletme sahibi fabrikadaki üretim sürecini modernize etmeye başlamış ve yüksek kaliteli züccaciye camı ve sanat camı üretmek için yeni makine ve teçhizatlar almıştır. Üretime, 1979 yılında başlanılmış ve üretilen ürünleri bir kısmı geleneksel Orta Avrupa kristal tasarımlarına, diğer bir kısmı ise modern Fin tasarımına dayandırılmıştır. 1980 yılında Kumelan Lasitehdas Oy kapanmıştır.

Başlangıçta, Toivo Kumela ve Ilmari Kumela kardeşler cam emaye ve oymacılık bölümünün ana tasarımcıları olmuştur. Oy Kumela'da ilk işe alınan tasarımcılar Ulla Kraemer, Maija Karlsson, mücevher tasarımcısı Jan Salakari ve iç mimar Olavi Ruottinen'dir (Görsel 3.44).

Görsel 3.44. Toivo Kumela tarafından tasarlanmış olan vazo

(Kaynak: <http://www.tolkontiikki.fi/toivo-karjalainen-hiottu-taidelasi-p-713.html> Erişim Tarihi: 01.04.2019)

En önemli ve en iyi bilinen Kumela Lasitehdas tasarımcısı, 1950’lerde Nuutajärvi Notsjo’da görev yaptıktan sonra şirkete gelen İtalyan cam üfleme ustası Armando Jacobino’dur (Görsel 3.45).

Görsel 3.45. Armando Jacobino tarafından tasarlanmış olan cam figürler-1966/1968
(Kaynak: <https://www.bukowskis.com/en/lots/747890-armando-jacobino-glasifiguriner-5-st-signerade-a-jacobino-oy-kumela-formgivna-1966-68> Erişim Tarihi: 01.04.2019)

Diğer tasarımcılar; Veikko Pekkola, Toivo Karjalainen, Martti Helenius ve Sulo Tommila, hepsi çoğunlukla kesme cam objeler üretmiştir. 1970’li yıllarda, şirketin önemli bir tasarımcısı ise Timo Sarpaneva ve Tapio Wirkkala’nın eserlerine benzeyen renkli, buz gibi bir vazo yaratan Kaj Blomqvist’idir.²⁰²

1793 yılından itibaren Nuutajärvi Lasitehdas, Iittala Lasimäki, Karhula Lasitehdas, Riihimäki Lasitehdas ve Kumela Lasitehdas’ın kurulmalarıyla, Fin Cam Endüstrisi’nde uluslararası gelişmeler görülmüştür. Diğer İskandinav ülkelerde olduğu gibi Finlandiya’da da cam fabrikalarında birleşmeler görülmüştür. Ekonomik nedenler ve yoğun rekabet arasında Iittala Lasimäki, Nuutajärvi Lasitehdas ve Kumela Lasitehdas günümüzde hâlen üretime devam etmektedir.

4. İSKANDINAV ÜLKELERİ’NDE SANATSAL CAM ALANINDAKİ GELİŞMELER

İskandinav ülkelerinde sanatsal anlamda gelişmeleri; fabrikalar, müzeler, dernekler ve okullar ekseninde değerlendirmek mümkündür. Tüm bu bileşenlerin sanatsal gelişim sürecine çoğunlukla olumlu katkılar sağladığı anlaşılmaktadır.

²⁰² Pina & Vigier, 2002, **a.g.k.**, 176

İskandinav tasarımcılar ve sanatçılar Murano’da olduğu gibi çok renkli bir skala kullanmamışlardır; renkleri daha sade, yalın ve çoğunlukla şeffaf ürünler çıkarmışlardır. Bazı ürünlerde renkler kullanılsa da, şeffaf cam ürünlerin yapımı devam etmiştir.²⁰³

Cam sanatı adına yeni gelişmelerin yaşanmasını sağlayan ve süratle ilerleyen gelişim sürecinin yankıları anında ortaya çıkmış, 1933’ten 1968’e kadar uluslararası tasarımın en önemlisi kabul edilecek örnekleri sunan *La Triennale di Milano*’da bir dizi büyük ölçekli sergi gerçekleştirilmiştir.²⁰⁴

1970’ler, cam sanatının bir sanatçının kendini ifade edebileceği bir dal olarak görülmesi anlamında farklı sonuçlar doğurmuştur. Bu süreçte deneysel çalışmaların yaygınlaşması, sanatçıların ideallerini, fikirlerini büyük bir cam atölyesinde gerçekleştirmelerinin zor olması *Studio Glass Movement*’a katılmalarına zemin hazırlamıştır.²⁰⁵

Endüstri, 2000’li yıllarda özellikle de İsveç ve Norveç’te kendini bir krizin içinde bulmuştur. 2008 yılında meydana gelen mali kriz pek çok cam imalathanelerinin kapanmasına neden olmuştur. Bu gelişme özellikle İsveç’i derinden etkilemiş ve Orrefors Kosta Boda markasına ait bazı cam imalathaneleri kapatılmıştır. Bu kriz, kuzey cam atölyeleri ve bireysel imalatçılar daha üretken hale gelmesi ile sonuçlanmıştır. Kendi uzmanlık alanlarında forumlara sahip olmayan ve 1990’lı yılların sonlarında sanatçılar, kendi birliklerini kurmaya başlamışlardır. 2000’li yıllarda kuzey ülkelerinde camla çalışan sanatçıların sayıları artmıştır.

21. yüzyılın başında cam endüstrisiyle camın sanatsal yaratım ve üretiminde yaşanan gelişmeler, 2010’lu yıllarda kuzey ülkeleri cam sanatı için bir paradigma değişimiyle sonuçlanmıştır. Yüzyılın başından itibaren cam sanatçıları işlevsel cam kaplardan giderek uzaklaşmış, başlangıç noktası cam olan performanslarla ve kavramsal işlerle ilgilenmeye başlamışlardır. 2000’li yıllarda kuzey ülkelerinde camla çalışan sanatçıların sayısı da artmış ve daha önce alışılmadık olan kalıp ve ısıtarak biçim verme gibi teknikleri denemeye başlamışlardır.²⁰⁶

Cam endüstrisinin değişen koşulları, eğitim, üretim, estetik ve araştırma gibi her alanda, yeni düşünme biçimlerini gerekli kılmış ve bu gerekliliği karşılamak üzere kuzey

²⁰³ L.Pina, (1947). *Fifties Glass*, Pennsylvania: Schiffer Publishing Ltd, s. 6

²⁰⁴ M. Ağatekin, & M. Aydın, (2010). *Plastik Sanatlarda Cam ve Tarihsel Gelişimi*. Camgeran2010 Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 54

²⁰⁵ <http://www.glassfromsweden.com/history-of-swedish-glass.html> (Erişim Tarihi: 20.03.2019)

²⁰⁶ Heuer, 2014. **a.g.k.**, 13

lkelerinde yeni kurumlar ve forumlar oluşmuştur. İsveç'te bir cam merkezi ve müzesi olan "The Glass Factory" 2011'de, kuzey ülkelerinde bulunan en büyük cam sanatı koleksiyonlarından biriyle açılmıştır.²⁰⁷

Özellikle  İşkandinav Müzesi -Danimarka'daki Glasmuseet Ebeltoft (Ebeltoft Cam Müzesi), İsveç'teki The Glass Factory ve Riihimki'deki Suomen Lasimuseo (Finlandiya Cam Müzesi) arasındaki iş birliği, cam yapımı için geleceği yeniden tanımlamayı amaçlayan bir iş birliği olmuştur. Cam yapımı uygulaması ve içeriği son yıllarda çarpıcı bir şekilde değişmiştir. Eskiden ekonominin çekirdeğinde yer alan, zanaat ve tasarımıda gelişen büyük ölçekli cam üretimi, günümüzde pratikte mevcut olmamıştır. Bu nedenle, cam endüstrisinin çöküşü ile oluşan boşluk "Scandinavian Glass -Starting All Over" ile İşkandinav Camı içindeki yeni ve mevcut eğilimlere odaklanan bir turne sergisi ile belirgin şekilde bir dizi faaliyetin, oluşan boşluğu doldurması amaçlanmıştır.²⁰⁸

İşkandinav lkelerinde cam tasarımlarına bakıldığında, tasarımcılar oldukça sade ve şık koleksiyonları ile dikkat çektiği grlmştur. Cam alanında üretilen işlerde, renkten ziyade forma yönelik önermelerde bulundukları gözlemlenmiştir.

4.1. Danimarka'daki Gelişmeler

Danimarka'da, sanatsal çalışmaların geliştirilmesi ve bu konuda eğitim verilmesi amacıyla Avrupa ülkelerinden sanatçılar getirilmiştir. V. Frederik, 1754 yılında Danimarka Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi'ni kurarak mimarlar, heykeltraşlar, gravrcler ve ressamlar tarafından verilen eğitimlerle Danimarka'daki sanat eğitimini geliştirmeye çalışmıştır. Amaç, Danimarka Kraliyet Ailesi'ne ve kurumlarına görsel sanat sağlamak için ilk başta Danimarkalıları yetiştirmektir. Ancak, Danimarka Sanatı Avrupa modasına uymaya devam etmiştir.²⁰⁹

Danimarka'da sanatsal cam hareketi, 1985'te Finn Lynggaard'ın girişimi sayesinde var olan Glasmuseet Ebeltoft'un kurulmasıyla hız kazanmıştır. Kurucuları; Finn Lynggaard, Erling Rasmussen (Kvadrat'ın eski Genel Müdürü, Ebeltoft) ve Bent Fredberg (Yeminli Mali Müşavir)'dir.²¹⁰ Müzenin 2017 finansörleri Kvadrat A/S, Blue Water Shipping A/S, Schjerning Farver A/S, KVIST & Jensen, Rnde Sparkasse' dir.

²⁰⁷ Heuer, 2014. **a.g.k.**, 14

²⁰⁸ <https://glasmuseet.dk/scandinavian-glass/?lang=en> (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

²⁰⁹ L. Svanholm, (2008). Northern Light: The Skagen Painters, Danimarka: Gyldendal Publishing, s. 30

²¹⁰ <https://glasmuseet.dk/baggrunden/?lang=en> (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

Müzenin hamisi ise dünyanın en eski monarşilerinden birine sahip Danimarka Kraliyet Ailesi'nden Kraliçe Margrethe Alexandrine Borhildur Ingrid'dir²¹¹ (Görsel 4.1).

Görsel 4.1. Glasmuseet Ebeltoft

(Kaynak: <https://glasmuseet.dk/baggrunden/?lang=en> Erişim Tarihi: 02.04.2019)

Glasmuseet Ebeltoft, dünyanın dört bir yanındaki uluslararası tanınmış 700'den fazla cam sanatçısının desteğiyle, çağdaş cam koleksiyonunu oluşturmuştur. Bu sanatçıların hepsi bugün 1500'den fazla nesneyi içeren koleksiyona cömertçe bağışta bulunmuş veya çalışmalar yapmışlardır. Müzenin temel amacı, çağdaş cam sanatındaki son trendleri göstermektir. Bu nedenle, sanatçıların çalışmalarını düzenli aralıklarla değiştirmeleri veya takviye etmeleri teşvik edilir, böylece koleksiyon mümkün olduğunca güncel tutulur. Müzeye girişler herhangi bir sansürlemeye tabi değildir ve sanatçı kendi küratörü olur. Bu, Glasmuseet Ebeltoft'u diğer birçok geleneksel müzeden ayırır ve dünyada türünün tek örneğidir. Kalıcı koleksiyon her yıl çeşitli tema sergilerinde sunulmaktadır.²¹²

Kalıcı koleksiyonun yanı sıra müze, sanatçı veya sanatçı grupları için yılda 3 ile 5 arasında değişen uluslararası sergiler düzenlemektedir. Geçmişte, müzenin ana sergi etkinliklerinde, önde gelen ve deneyimli cam sanatçılarına yer verilirken, daha sonrasında genç öğrencilere, mezunlara ve camla çalışma konusunda yalnızca birkaç yıl deneyime sahip olanlara cam meraklılarına da kapılarını açmıştır.

²¹¹ F. Çiftçi, (2017). Renk, Işık ve Dokunun Çağdaş Cam Sanatında Anlatım Biçimlerine Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

²¹² <https://glasmuseet.dk/samlingen/?lang=en> (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

Glasmuseet Ebeltoft’da yapılan sergiler, genellikle müze tarafından düzenlenen diğer ülkeleri gezmektedir; örneğin, Ann Wolff’un “Gözlemleri” adlı retrospektif sergisi 2005 yılında Ebeltoft’ta başlamış ve İngiltere, Almanya, Finlandiya, ABD ve İsveç gibi ülkelerde sergilenmiştir. Müze, hükümetten herhangi bir maddi destek almayarak çalışmalarına devam etmektedir.²¹³

Glasmuseet Ebeltoft’un, 1987 yılından bu yana 10 yılda bir kez düzenlediği Young Glass; çağdaş camda yeniliği ve genç yetenekleri ödüllendirmek ve tanıtmak için düzenlenen 35 yaşın altındaki sanatçı, tasarımcı ve zanaatkârların katılabildiği uluslararası bir yarışmadır. En son 2017 yılında yapılan yarışmada seçilen 57 sanatçının cam eserleri, Glasmuseet Ebeltoft -Danimarka, The Glass Factory-İsveç ve National Glass Centre-İngiltere’de sergilenmiştir.²¹⁴

Müze, genç sanatçılar için ‘The Study’ adında küçük bir galeri salonu bulundurmaktadır. Müzenin sıcak cam atölyesinde konuk sanatçılar ağırlanmakta ve müze için hediyecek cam obje üretimi yapılmaktadır. Bu objelerden bazıları sanatçılar tarafından tasarlanır ve sanatçı imzalarıyla satışa sunulur. Glasmuseet Ebeltoft’da özel cemiyet kuruluşu Glassmuseets Venner’dir. Bu topluluğun dünya çapında 1100 adet üyesi müzeye para yardımı, destek, gönüllü çalışma gibi katkılarda bulunurken, kuruluştaki bahçe işleri için 2 ve sergi kurulumu için 10 kişi çalışmaktadır²¹⁵ (Görsel 4.2).

Görsel 4.2. Glasmuseet Ebeltoft- Cam Üfleme Etkinliği
(Kaynak: <https://glasmuseet.dk/kalender/> Erişim Tarihi: 04.04.2019)

Danimarka’da cam alanındaki gelişmelere önemli katkı sağlayan kurumlardan bir de Glasmuseet Venner (Cam Müzesi Dostları) dır. Glasmuseet Venner, 26 Ocak 1984’te cam sanatçısı Finn Lynggaard’ın hayali olan modern cam sanatı müzesinin kurulmasına

²¹³ <https://glasmuseet.dk/baggrunden/?lang=en> (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

²¹⁴ <http://glasmuseet.dk/young-glass/?lang=en> (Erişim Tarihi: 04.04.2019)

²¹⁵ Çiftçi. 2017. **a.g.k.**, 50

büyük bir desteği olan bir dernektir.²¹⁶ Dernek, 2006 yılından bu yana “Glasposten” ismiyle yabancı okurlar için İngilizce özet bölümlü 15 sayfalık Danimarka resmi dilinde bir yayın çıkartmaktadır.²¹⁷ Dernek, görevi bağımsız olarak; Glasmuseet Ebeltoft’a, sergilerine ve diğer etkinliklerine olan ilginin farkındalığını ve desteğini artırmak, müzenin işleyişini, pratik ve finansal yardımla desteklemek ve cam sanatını bilgilendirme faaliyetleri, dersler, kurslar, yayınlar vb. yoluyla insanları bilgilendirmektir. Ayrıca Danimarka’daki cam sanatçıları ve cam ortamlarını desteklemek, Ebeltoft’un özgün bir ulusal ve uluslararası cam kenti olarak tanıtımını desteklemek derneğin en belirgin amaçları arasında olmuştur. Derneğin 2003 yılında düzenlediği sergi “Det Synlige Menneske” de cam malzemesini kullanan uluslararası 21 sanatçı–yer almış ve figür ağırlıklı cam eserler üç ay süreyle sergilenmiştir.²¹⁸

Glasmuseet Ebeltoft, İskandinav çağdaş camında güçlü bir otoriteye sahiptir. 2004 yılında “Southern Exposure” ismiyle Yeni Zelandalı 24 sanatçının cam eserlerini dört ay süreyle teşhir eder.²¹⁹ 2006’da genişletilen müze, çağdaş sanatçılar ve tasarımcılar için bir forum olma statüsünü yükseltirken, cam üretimindeki yenilenmeyi de hızlandırmıştır.²²⁰ 2006 yılında kompleksin içine kapalı bir bahçe ve cam üfleme stüdyosu eklenmiştir. Cam stüdyosu, halka cam gösterileri ve cam öğrencileri için seminerlere ev sahipliği yapmaktadır. Müze personeli tarafından düzenlenen sergilerde, uluslararası bir izleyici kitlesinin yararına olmak üzere birçok dilde basılan kataloglar yer almaktadır.

Kalıcı sergi içerisinde; Klaus Moje, Louis Leloup, Václav Ciglar, František Janák, Jiří Hrcuba, Pavel Hlava, Stanislav Libenský ve Jaroslava Brychtová, René Roubíček, Eva Engström, Finn Lynggaard, Tchai Munch, Ivo Lill, Erwin Eisch, Ursula Merker, Gerhard Ribka, Kurt Wallstab, Ann Wolff, Ursula Huber-Peer, Pino Signoretto, Bruno Pedrosa, Lino Tagliapietra, Durk Valkema, Sybren Valkema, Anna Carlgren, Gunnar Cyrén, Eva Englund, Göran Wärff, Ulrica Hydman-Vallien, Charles Bray, David Reekie, Rick Beck, Gary Beecham, William Bernstein, Katharine Bernstein, Nicole Chesney, Dale Chihuly, Fritz Dreisbach, Shane Fero, Robert Fritz, Michael Glancy, Richard Jolley, Jon Kuhn, Marvin Lipofsky, Harvey Littleton, John Littleton / Kate Vogel, Dante

²¹⁶ E. Elsig, (2006). Glasmuseet Venner. Glasposten (1), 2

²¹⁷ Southern Exposure Sergi Kataloğu (2004) Danimarka: Glasmuseets forlag Narayana Press

²¹⁸ Det Synlige Menneske | The Visible Man Sergi Kataloğu, (2003). Danimarka: Glasmuseets Forlag Narayana Press.

²¹⁹ Southern Exposure Sergi Kataloğu (2004) Danimarka: Glasmuseets forlag Narayana Press.

²²⁰ Heuer, 2014. a.g.k., 14

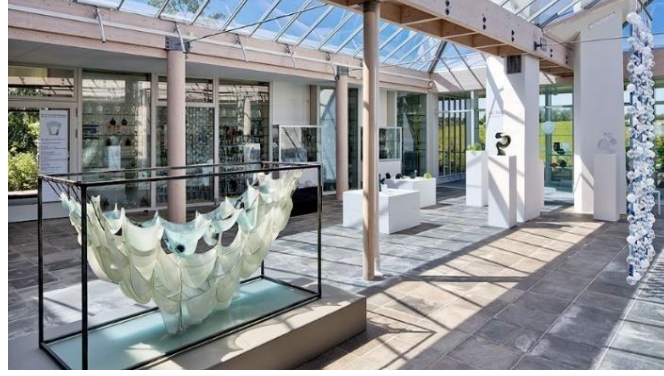
Marioni, Richard Marquis, Joel Philip Myers, Mary Shaffer, Paul Stankard, Michael Taylor ve Toots Zynsky gibi sanatçıların eserleri sergilenmektedir.²²¹

Danimarka'da yer alan cam müzeleri içinde dikkat çeken diğer bir müze de Hempel Glasmuseum (Hempel Cam Müzesi)'dir. Müzenin oluşumu J.C. Hempel'in antik cama ilgisi ile birlikte başlamıştır. Hempel, 1945 yılında Nykøbing Körfezi ve Isefjord manzarasına sahip Annebjerg Hovedgaard Malikânesini satın aldıktan sonra ve 1960'ların başında malikânenin karşısındaki tepeye inşa edilecek bir cam müzesi açma fikriyle pekişmiştir. Özellikle 1950-1970 yıllarında kendi cam koleksiyonunu oluşturmuştur. Koleksiyonun üçte biri antik kültürlerle dayanan 1000'den fazla cam eserden oluşmuş ve Mısır' dan yaklaşık 1500 yıl önceki küçük şişeler bulunmaktadır.

Hempel'in koleksiyonunda, cam sanatının geliştiği dönemler boyunca üretilmiş olan eserleri ürünleri, Hempel Glasmuseum'da kalıcı olarak sergilenmektedir. Hempel Koleksiyonundaki ağırlık merkezi, 18. ve 19. yüzyıllara dayanmaktadır. Koleksiyon çok yönlü ve çeşitli ülkelerdeki cam üretimini ve üslup dönemlerini temsil etmektedir. Burada Venedik, Bohemya, Avusturya, Almanya, İngiltere, Fransa, İspanya, Rusya, Hollanda, Belçika, İsveç, Norveç ve Danimarka ülkelerindeki cam eserlerdir. Ayrıca Hempel Koleksiyonu, Kuzey Avrupa'daki en büyük süs kadehleri ve süslü kadehler koleksiyonu olarak bilinmektedir. 14 Temmuz 1964'te, cam koleksiyonunun tamamı, Hempel Kültür Vakfı'na devredilmiştir. Son birkaç yıl boyunca, müze yenilenmiş ve modernize edilmiştir, böylece bugün çağdaş bir müze olarak ziyaretçilerine açıktır. Hempel Glasmuseum, Kuzey Avrupa'daki 1500-1900 dönemlerinden kalma en büyük özel Avrupa cam koleksiyonuna sahiptir²²² (Görsel 4.3).

²²¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Glasmuseet_Ebeltoft (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

²²² <https://hempelglasmuseum.dk/en/museum/collections/j-c-hempels-collection/> (Erişim Tarihi:05.04.2019)

Görsel 4.3. Hempel Glasmuseum

(Kaynak: <https://www.visitdenmark.nl/nl/denmark/hempel-glass-museum-gdk618730> Erişim Tarihi: 05.04.2019)

Hempel'deki Kültür Vakfı, Hempel Glasmuseum'ı yönetmekte olup ve her yıl önde gelen bir Danimarkalı cam sanatçısına Hempel Glass Prize (Hempel Cam Ödülü)'ı vermektedir. Müze, cam ödülünü 1988'den bu yana Jørgen Christian Hempel adıyla vermektedir. Kazanan cam eserler aynı zamanda Hempel Glasmuseum'da sergilenmektedir.²²³

Danimarka'daki bir başka önemli kurumsa; seramik ve cam alanında faaliyet gösteren ve Bornholm'da bulunan The Royal Danish Academy of Fine Arts Schools of Architecture, Design and Conservation (Danimarka Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık, Tasarım ve Koruma Okulları)'dır. Bu kurum, gerçekleştirdiği sergiler, atölyeler ve uluslararası seminerlerle Avrupa'nın en büyük cam organizasyonlarından biri olan "European Glass Context" in düzenleyicilerinden Royal Danish Academy of Fine Arts (Danimarka Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi)'in bir parçasıdır.²²⁴ Kopenhag'daki The Royal Danish Academy of Portraiture, Sculpture, and Architecture (Danimarka Kraliyet Portre Ressamlığı, Heykel ve Mimari Akademisi) 31 Mart 1754'te açılmıştır. Adı, 1771'de The Royal Danish Academy of Painting, Sculpture, and Architecture (Danimarka Kraliyet Resim, Heykel ve Mimarlık Akademisi) olarak değiştirilmiştir. 1814 yılında, bu kez tekrar The Royal Danish Academy of Fine Arts olarak değiştirilmiştir. Hâlâ orijinal binasında, Kopenhag'daki Kongens Nytorv'da bulunan Charlottenborg Sarayı'ndadır²²⁵ (Görsel 4.4).

²²³ <https://hempelglasmuseum.dk/en/hempels-glass-price/about-the-price/> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

²²⁴ Heuer, 2014, **a.g.k.**, 14

²²⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Danish_Academy_of_Fine_Arts (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

Görsel 4.4. *The Royal Danish Academy of Fine Arts- Sıcak Cam Atölyesi*
(Kaynak: <https://kadm.dk/en/calendar/masterclass-glass-catching-sense-motion> Erişim Tarihi: 05.04.2019)

Bornholm’da Danimarka The Royal Danish Academy of Fine Arts bünyesinde bulunan Craft-Glass and Ceramics (Zanaat-Cam ve Seramik) programı, öğrencilerin eser yaratmalarındaki materyallere yoğun yaklaşımı ile karakterize edilmektedir. Programın amacı, zanaat üzerine odaklanarak ve deneme yöntemi ile cam ve seramik sanat eserlerinde Danimarka tasarım geleneğini uygulamaktır. Tasarım Okulu El Sanatları Programı cam ve seramik alanlarında Avrupa’nın küçük ama önde gelen eğitim ortamlarından biri etrafına inşa edilmiştir. Program, Bornholm Adası’ndaki Nexø’daki okulda gerçekleştirilmektedir. Öğrenciler, öğretmenler ve araştırmacılar burada akla gelebilecek her ölçekte hem soğuk hem de sıcak cam ile çalışabilmektedirler. The Royal Danish Academy of Fine Arts 250 yıldan uzun bir süredir sanat alanında eğitim vererek Danimarka Sanatının gelişiminde rol oynamaktadır.²²⁶

Danimarka’da cam eğitimi asıl olarak kraliyet ailesinin girişimi ile milliyetçi bir düşünce olan kendi ülkesinden sanatçılar ve eğitimciler yetiştirme amacıyla başlamıştır. Bu eğitimler Danimarka’da çağdaş anlamda cam müzelerin açılması ve çeşitli yarışmaların düzenlenmesi ile destelenmiştir. Açılan çağdaş cam sanatı sergilerinin gezici bir tema ile sergilenmesi, bu alanda faaliyetlerin artması ile sonuçlanmıştır. Deneysel çalışmalarda bulunan sanatçıların kendi ülkelerinde cam sanatını geliştirme ve halkı cam sanatı ile buluşturma hayali bu tarz oluşumların ve forumların önünü açtığı görülmüştür. Ayrıca bazı müzelerde küçük ölçekli cam atölyeleri de bu bağlamda katkı sağlamıştır.

²²⁶ <https://kadm.dk/en/programme/craft-glass-and-ceramics> (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

4.2. İsveç'teki Gelişmeler

İsveç'teki sanatsal anlamdaki gelişmelere bakıldığında gelişmelerin merkezinde bireysel anlamda sanat yapımcıların göstermiş oldukları performansların dikkat çektiği söylenebilir. Ayrıca bu performansların farklı teknik ve uygulamaların keşfi şeklinde olmasının hem İsveç camcılığı hem de İsveçli sanatçıların tanınırlığının artması bağlamında önemli katkıları olduğunu söylemek de mümkündür.

İsveç'teki sanatsal çalışmaların başlangıcı Graal Tekniği'nin bulunmasıyla başlanmıştır. Teknik esas olarak Art Nouveau dönemimde tekrar üretimi gerçekleştirilen Cameo Camları'ndan türemiştir. Çoğunlukla Fransa'da üretilen bu teknik, İsveçli sanatçılar tarafından denemiş fakat istenilen başarı elde edilememiştir. 1916 yılında Knut Bergqvist tarafından Graal Tekniği bulunmuş ve cam alanında sanatsal çalışmalar yükselişe geçmiştir. Devamında ise farklı teknikler de ortaya çıkmıştır. Yenilikler, hem kontrollü hem de kendiliğinden soyut tasarımlarla çok katmanlı camlara dayanan Ariel, Kraka ve Ravenna gibi teknikleri içermiştir. Burada cam, resim sanatını taklit etmiştir. İsveçli sanatçılar daha az gösterişli Graal, Ariel, Kraka ve Ravenna gibi teknikleri kullanmışlardır.²²⁷

1937'de Paris'te sergilenen Ariel Tekniği, Graal sürecinin bir uzantısı olmuştur. Teknik boşlukta bir tasarımın kumlanmasından (veya kesilmesinden) sonra, ince bir erimiş cam tabakası alınması ve kumlamanın oluşturduğu çöküntülere hava dolmasıyla oluşmaktadır. Boşluklara hava hapsederek desenlerin oluşturulması Ariel'in Graal'dan farklı olan yönüdür.²²⁸

Ariel'den sonra İsveçli sanat yapımcıların diğer bir keşfi Kraka olmuştur. Sven Palmquist, 1944 yılında Kraka sürecini keşfetmiştir. Graal Tekniği'nin geliştirilmesiyle oluşan ve son derece hassas bir ağ benzeri desen yapılmıştır. Ürün, ince bir ağ ile kaplanmış bir boş parçanın kumlanması ile oluşturulmuştur. Yeniden ısıtmadan sonra, ürün temizlenmiş, böylece tutulan hava kabarcıklarının ağa benzer bir şekli ortaya çıkmıştır.

Ravenna Tekniği, Palmquist'in Fransız vitrayından ve Ravenna mozaikinden esinlendiği sırada ortaya çıkmıştır. Renkli bir cam katmanı şeffaf cam üzerine eklenmiş ve bunlar daha sonra düzleştirilmiştir. Toz renkli cam veya pigmentler daha sonra, tümü

²²⁷ Pina, 1947, **a.g.k.**, 6

²²⁸ M. D. Friedman, (1953). The Best of Modern Swedish Art Glass Orrefors And Kosta: Unied Stated, Mark D. Friedman Publishing, s. 39

şeffaf camla kaplanmadan önce uygulanan tasarıma dağılmıştır. Küçük hava kabarcıkları tasarımda sıkışmıştır, ancak büyüklükleri ve sayıları Ariel Tekniği' ne göre oldukça az olmuştur. Ravenna parçaları daha sonra yeniden ısıtılır ve genellikle vazo veya kâse olarak nihai şekilleri verilmiştir.²²⁹

Edward Hald tarafından “Slip-Graal” kâse “Slip-Graal” veya “Graal” tekniğinin bir varyasyonu olan “Cut Graal”, ilk kez 1940 yılında ortaya çıkmış, ancak çoğu II. Dünya Savaşı'ndan sonra üretilmiştir. Bunların çoğu, Hald'ın kâsesleri gibi, çizgiler, köşegenler ve bazen de daireler ile süslenmiştir. Basit bitmiş stili bu tekniğin karmaşıklığını gizlemiştir.²³⁰

II. Dünya Savaşı İsveç'te bulunan cam fabrikaları için sorunlara neden olmuştur. Sanatsal eğitim kademeli olarak yoğunlaştırılmış, her cam fabrikası yeni mezun olmuş tasarımcı ve sanatçılarla çalışmalarına devam etmiştir. Yeni tasarımlar ve daha işlevsel çizgilerle İsveç cam sanatında daha farklı bir dinamik gözlemlenmiştir. 1970'li yıllarda cam sanatı, bir sanatçının kendini ifade edebileceği bir alan olarak görülmüştür. Cam yapım sürecinde deneyler yaygınlaşmış ve bunun sonucu olarak sanatçılar kendi ideallerini ve fikirlerini gerçekleştirmek istemişlerdir.²³¹

1990'ların sonunda sanatçılar endüstride çalışmayı bırakarak kendi birliklerini kurmaya yönelmişlerdir. 2000 yılında 30 İsveçli cam sanatçısıyla kurulmuş olan Glasakademin (Cam Akademisi); Glasakademin üyelerinin çoğu da büyük cam fabrikalarının etkinliklerinden bağımsızdır.²³² Glasakademin, İsveç stüdyo camına bilgi aktarımı için bir forum olma isteğiyle oluşturulmuştur.²³³ Glasakademin, profesyonel cam sanatçıların yanı sıra deneysel ve sanatsal camlarla ilgilenen herkes için sanal ortamda bir buluşma yeri sunmakta ve cam dünyasında kongreler, sergiler, ödüller ve diğer güncel etkinliklerden söz edilmektedir. Glasakademin, stüdyo cam koleksiyonunu geliştirmek için Smålands Müzesi'ne yardımcı olmuştur. Glasakademin'in arşivi Småland Müzesi'ne devredilmiştir.²³⁴ Akademi, 2000'den bu yana mevcut ve Mayıs 2004 yılında, internette İsveç stüdyo camının hikâyesinin anlatıldığı sanal Studio Glass Museum (Stüdyo Cam

²²⁹ N. Menson, (2002). Miller's Glass of the '50s and '60s: A Collector's Guide: United Kingdom, Mitchell Beazley Publishing, s. 20

Miller glass of the 50's & 60's sy 20 21

²³⁰ Menson, 2002. **a.g.k.**, 21

²³¹ https://shop.textalk.se/shop/32523/files/pdf/glass_history.pdf (Erişim Tarihi: 11.03.2019)

²³² Heuer, 2014, **a.g.k.**, 13

²³³ K. Molin, (2006). Glasakademin, *Glasposten* (1), 6

²³⁴ <http://www.glasakademin.se/om-glasakademin/> (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

Müzesi)’ı başlatmışlardır.²³⁵ Glasakademin ve Smålands Museum (Småland Müzesi), Swedish Glass Museum (İsveç Cam Müzesi)’ı düşleyerek bir araya gelmişler; 2008 yılında düşleri gerçek olmuş ve Smålands Museum içerisinde, Swedish Glass Museum, kalıcı koleksiyon sergisiyle ayrı bir bölüm olarak Våxjö kentinde açmışlardır. Sergilenen koleksiyon, ağırlıklı olarak Glasakademin üyeleri tarafından yapılan bağışlardan oluşmaktadır.²³⁶ Bu topluluk her yıl faaliyet raporu yayınlar, sergiler düzenler ve çok farklı cam teknikleriyle çalışan İsveç’in çağdaş cam sanatçılarını bir araya getirir.²³⁷

Smålands Museum, 1792 yılından günümüze kadar üretilen cam eserlerin sergilendiği, en eski müzesidir. Cam koleksiyonu ile müze uluslararası bir üne sahiptir.1996 yılında, müze genişlemenin ve yenilemenin ardından Swedish Glass Museum olarak yeniden açılmıştır.²³⁸

Våxjö’deki Smålands Museum, 1580’lerden günümüze kadar üretim yapmış olan İsveç’teki 105 cam fabrikasından toplanan yaklaşık 40.000 cam eserden oluşan bir koleksiyona sahiptir. Eserlerin bazıları 1790’lardan kalma cam eser ve ürünlerdir. Şişelerden muhteşem kupalara kadar her çeşit bardağı gösteren ve tüm sosyal sınıfların evlerinde kullanımlarını gösteren “Six Centuries of Swedish Glass” (6. yüzyıl İsveç Camı) adlı kalıcı bir sergisi bulunmaktadır. Müze, Swedish Glass Academy (İsveç Cam Akademisi) ve tasarımcılarla yakın bağlara sahip ve en iyi çağdaş eserlerin birçok örneğini sergilemektedir. Sergiler ayrıca cam yapımı ve arkeolojik kazılardan elde edilen eserler ile ilgili resimler ve çizimleri de içermektedir²³⁹ (Görsel 4.5).

²³⁵ https://glasmuseetsvenner.dk/uf/50000_59999/59226/a122a897193e6671ff4175577dcde60c.pdf (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

²³⁶ <http://www.glasakademin.se/om-glasakademin/> (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

²³⁷ Heuer, 2014, **a.g.k.**, 13

²³⁸ <http://www2.glasriket.se/en/to-do/a1997/sm%3c3%a5lands-museum-swedish-glass-museum/Show-details?filter=c%3D1360%2C22596%2C1361> (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

²³⁹ <https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/show/Sites/swedish-glass-museum/> (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

Görsel 4.5. Swedish Glass Museum

(Kaynak:http://www2.vaxjo-co.se/en/to-do/a396834/smaland_museum_396834/show_details Erişim Tarihi: 05.04.2019)

2008 mali krizinin bir sonucu olarak Orrefors, Kosta Boda gibi fabrikaların kendine ait bazı imalathaneleri kapatmak zorunda kalması, tasarımcıları kendi atölyelerini açmaya yöneltir.²⁴⁰ Krizin yaşandığı yıl fabrikalar zor duruma düşmüşlerdir ancak İsveç'te Smålands Museum'un açılması ve bağımsız sanatçı atölyeleri oluşumlarıyla krizin yıkıcılığından ziyade cam sanatında bir dönüşüme sebep olmuştur. Bu tarihten sonra fabrikalar müze veya galeri olarak yeniden yapılanmışlardır. The Glass Factory İsveç'in önemli cam merkezlerinden ve aynı zamanda bir fabrikadır; 2011'de kuzey ülkelerinde bulunan en büyük cam sanatı koleksiyonlarından biriyle açılır.²⁴¹

1960'lı ve 70'li yıllarda Boda şehri, yaşam ve yaratıcılıkla iç içe geçmiştir. Erik Höglund, Signe Persson-Melin, Monica Backström, Rolf Sinnemark ve Kjell Engman gibi efsaneler camlara yeni ve benzersiz şekiller vermişlerdir.²⁴² 2009 yılında Emmaboda Belediyesi, geniş cam koleksiyonlarını Boda, Kosta ve Åfors Cam Fabrikaları'ndan satın almıştır. Yaratıcılığın çok geliştiği aynı yerde, The Glass Factory, İskandinav bölgesindeki en büyük cam müzelerinden biridir.²⁴³

The Glass Factory Museum (The Glass Factory Müzesi), İsveç'in çeşitli cam atölyelerinde üretilmiş yaklaşık 30.000 objeden oluşan ve camla çalışan 40'tan fazla sanatçının sanat camı koleksiyonuna sahiptir. Bunlar arasında geçici sergiler, çekirdek

²⁴⁰ Heuer, 2014, **a.g.k.**, 13

²⁴¹ Heuer, 2014, **a.g.k.**, 14

²⁴² <http://www.theglassfactory.se/english/visit-us.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

²⁴³ <http://www.mynewsdesk.com/se/arbetetsmuseum/pressreleases/the-glass-factory-glasmuseet-i-boda-aer-aarets-arbetslivsmuseum-2019-2718626> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

koleksiyon sergileri, çocuklar ve gençler için sergilerin sunumu ile konferanslar, etkinlikler, cam şovları atölye çalışmaları ile genişletilmiş bir faaliyet programı yer almaktadır. Müzenin faaliyetlerinin önemli bir parçası, sıcak cam atölyesidir. Bu atölyede yüksek sanatsal kalitede bir üretim gerçekleşmektedir. Ayrıca cam gösterileri, etkinlikler yapılmaktadır. Müze; çağdaş, ulusal ve uluslararası sanatçılar ve tasarımcılar camı bir malzeme olarak denemeye ve yeni ifade araçlarını keşfetmeye davet etmektedir. Sıcak cam atölyesindeki etkinlikler, sergiler, programlar ve disiplinler arası deneysel iş birliği, ulusal ve uluslararası alışverişler aracılığıyla müze, İsveç'te bir sanat formu olarak camı geliştirmek ve güçlendirmek için aktif olarak çalışmaktadır.

Cam alanındaki ulusal ve uluslararası katılımcılar için yaratıcı bir buluşma yeri olma rolüyle The Glass Factory, Glasriket'in geleceği ve cam üretimi için canlandırıcı bir güç olarak hizmet etmektedir.²⁴⁴ The Glass Factory aynı zamanda Stockholm'de, camla ilgili sanatsal araştırmalar için pratik ağırlıklı bir ders de geliştiren Konstfack University College of Arts, Crafts and Design (Konstfack Üniversitesi Güzel Sanatlar, El Sanatları ve Tasarım Koleji) ile iş birliği yapmaktadır²⁴⁵ (Görsel 4.6).

Görsel 4.6. The Glass Factory- Sıcak Cam Atölye Çalışması
(Kaynak: <http://kulturbus.se/konst/the-glass-factory-2/> Erişim Tarihi: 06.04.2019)

²⁴⁴ <http://www.theglassfactory.se/english/visit-us.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

²⁴⁵ Heuer, 2014, **a.g.k.**,14

1968 yılında Åsa Brandt, *Studio Glass Movement*'i İsveç'e taşıyarak ilk cam stüdyosunu kurmuştur. Bu atölye küçük bir atölye olmasına rağmen cam sanatının yayılması bakımından önemli bir yer tutmaktadır.²⁴⁶

Stüdyo camcılığında, cam çalışmalarına deneysel yaklaşımda bulunmak, cam ile sanatçıların kendilerini ifade etme özgürlüğü, yaratıcılıklarını ortaya çıkarmasını hedeflemiştir. İsveç'in geleneksel cam fabrikaları, Glasriktet olarak pazarlanan sınırlı bir coğrafi bölgeye yoğunlaşmıştır. Cam sektöründe birkaç büyük cam fabrikası hâkim olmuştur. 21. yüzyılın başlarında, serbest cam sanatçıları iki şeyin acil olduğunu hissettiler; serbest stüdyo camını daha belirgin hale getirmek için bir platform oluşturmak ve İsveç stüdyo camının tarihçesini ve genel olarak İsveç camına olan etkisini ilişkilendirmek.

2000-2005 yılına kadar İsveç, stüdyo camı için müze yaratmaya yönelik çok fazla enerji harcanmıştır. 2001 yılında, Glasakademin bir devlet hibesine başvurmuş ve 150.000 USD almıştır. Bu önemli miktarda para, stüdyo camının İsveç camının bugün önemli bir yönü olarak kabul edildiğini doğrulamıştır. Başlangıçta, müze Åsa Brandt'ın atölye ve galerisinin bir uzantısı olarak planlanmış, ancak projeyi gerçekçi bir zaman çizelgesi içerisinde gerçekleştirmek için yeterli para toplanamamıştır.²⁴⁷

İsveç'teki müze ve fabrikalardaki gelişmelerin yanında sanat eğitimi kurumları değerlendirildiğinde 1844 yılından itibaren eğitim veren Konstfack University College of Arts, Crafts and Design; sanat, tasarım ve el sanatlarında uzmanlaşmış İsveç'in en büyük bağımsız üniversitesidir. Üniversite, Avrupa'nın en iyi, en donanımlı atölyeleri arasında yer almaktadır. Bilgisayar salonları, ahşap ve metal atölyeleri, serigrafi, dokuma odası, tekstil baskı, boya, grafik, fotoğraf -televizyon, cam, seramik, heykel ve resim atölyeleri bulunmaktadır. Seramik ve cam bölümünün amacı; pratik becerileri, kritik ve analitik kapasiteyi ve sanatsal bütünlüğün gelişmesini sağlamaktır. Lisans programının üç yılı, bu alanda malzeme ve tekniklere odaklanmaktadır.

Seramik ve cam ile pratik çalışmalar için iyi donanımlı atölyeler bulunmaktadır. Cam atölyesinde; sıcak cam üfleme, fırın döküm, füzyon ve fırınlama teknikleri ve ayrıca taşlama, kumlama ve oymacılık için soğuk cam teknikleri için ayrı ayrı atölyelerden oluşmaktadır²⁴⁸ (Görsel 4.7).

²⁴⁶ Ağatekin & Aydın, 2010. **a.g.k.**, 56.

²⁴⁷ <http://www.kerstinmolin.se/gasnews.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

²⁴⁸ <https://www.konstfack.se/en/Education/Bachelors-Degree-Programmes/Keramik--Glas-180-hp/> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

Görsel 4.7. Konstfack University College of Arts, Crafts and Design- Sıcak Cam Atölyesi
(Kaynak: <https://www.konstfack.se/en/about-konstfack/workshops/> Erişim Tarihi: 06.04.2019)

1969 yılında kurulmuş olan Riksglasskolan The National School of Glass (Riksglasskolan Ulusal Cam Okulu) uzun bir geleneğe sahip olup, eğitim vermektedir. Bu okulda, cam üfleme ve soğuk cam dersleri verilmektedir. Öğrencilerin çoğu İskandinav ülkelerinden (İsveç, Danimarka, Norveç, Finlandiya, İzlanda) gelmektedir. Üniversitenin bulunduğu Nybro, İsveç’ in güney kesiminde ve Småland manzarasındaki küçük bir kasabadır. Nybro ayrıca ünlü Glasriket’in bir parçasıdır. Sıcak cam atölyesinde öğrencilere, geleneksel İsveç cam üfleme teknikleri, kalıp üfleme, serbest üfleme (gazete ile şekillendirme), kazıma ile kaplama teknikleri (Graal, Ariel, Ravenna), soğuk cam atölyesinde ise; öğrencilere cam parçalarını nasıl taşılayacaklarını, kazıma, kesme ve kumlama teknikleri öğretilmektedir. Aynı zamanda boncuk yapımı, füzyon ve çöktürme dersleri de verilmektedir.²⁴⁹

İsveç’teki cam hareketleri ve sanatsal gelişmeler sanatçıların deneysel cam çalışmalarına yönelmesi ile başlamıştır. Cam fabrikalarının sanatçıları desteklemesi ile sanatçılar kendilerine özgü teknikler bulmuşlar ve İsveçli sanatçılar sanatsal gelişimlerini, uluslararası ölçekte göstermiştir. Fabrikalardan uzaklaşan sanatçılar bireysel olarak çalışmalarına başlamış fakat bununla birlikte kendi birliklerini de kurdukları görülmüştür. İsveç çağdaş cam sanatlarının yani sıra züccaciye ürünlerine de yer vermiş ve bunları halk ile paylaştığı ve aktarıldığı gözlemlenmiştir. Cam eğitimlerinin teorik ve atölye bazında oluşması, öğrencilerin cam eğitimi düzeyini arttırdığı ve diğer Avrupa ülkelerinden öğrenci alımlarının gerçekleştiği görülmüştür. Cam fabrikalarının eğitim kurumları ile ortaklıklarının ise iki tarafa da katkı sağladığı ve bu katkıların İsveçte cam alanındaki gelişmelerin en temel belirleyicilerinden bir olduğu rahatlıkla söylenebilir.

²⁴⁹<https://riksglasskolan.nybro.se/english/about-the-school/> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

4.3. Norveç'teki Gelişmeler

Norveç'teki önemli cam forumlarından biri, 'S12 – açık atölye ve galeri' adlı cam merkezidir.²⁵⁰ S12, 16 Mayıs 2007 yılında Norveç'in Bergen'in merkezinde sergi alanı ve cam erişim stüdyosu işleten bir kurum olarak açılmıştır. S12'nin amacı; cam ve çeşitli sanat formları arasındaki disiplinler arası iş birliğine odaklanmak ve yeni, deneysel ifadelerle açık olmaktır. Sergi programları, hem yerleşik hem de gelişmekte olan sanatçılar tarafından sanat ve tasarım sergilerinden oluşmuştur. Aynı zamanda S12 atölyeleri; üfleme, döküm, model ve kalıp yapımının yanı sıra taşlama, parlatma ve kumlama tesislerinden oluşmuştur. Bu tesisler hem uzun hem de kısa vadede kiralanmaktadır. Şehir merkezinde bulunan S12'de devam eden işleri görmek isteyen herkes bu platforma erişebilmektedir. S12 sanat alanını, halkın ulaşabileceği bir alan yaratarak açık ve yaratıcı bir diyalog kurulmasını amaçlamıştır²⁵¹ (Görsel 4.8).

Görsel 4.8. S12 Atölyesi- Sıcak Cam Atölyesi
(Kaynak: <https://www.s12.no/glassblowing-courses/> Erişim Tarihi: 09.04.2019)

S12, işlevsel ve dekoratif cam objeler için tasarım yarışmaları düzenlemektedir. Sanatçılar ve tasarımcılar, amaçlanan işlevi içeren, tasarımcının nesneye veya nesnelere yönelik amacını açıklayan tasarımların dijital çizimlerini ya da tasarımlarını göndererek başvuru yapabilmektedirler. Daha sonrasında seçilmiş olan tasarımlar, S12 atölyelerinde üretimleri yapılarak galeride satışa sunma fırsatını vermektedir. Bu yarışma, bütün yaş gruplarında olan bütün sanatçı ve tasarımcılara açıktır.²⁵²

²⁵⁰ Heuer, 2014, **a.g.k.**, 14

²⁵¹ <https://www.s12.no/s12-is-changing-its-virtual-home/what-we-do/> (Erişim Tarihi: 09.04. 2019)

²⁵² <https://www.s12.no/design-competition/> (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

Young & Loving – Norveç’te düzenlenen, genç ve gelecek vaat eden dünyanın her yerinden yeni mezun sanatçıların katıldığı her sene tekrarlanan deneysel cam sanat sergisidir. Sergi konsepti, S12 “Open Access Studio ve Gallery” tarafından geliştirilmiş ve 2007 yılından beri yıllık bir etkinlik olmuştur.²⁵³

Oslo’da bulunan The National Museum of Art, Architecture and Design (Ulusal Sanat, Mimari ve Tasarım Müzesi), Norveç’in en kapsamlı sanat, mimarlık ve tasarım koleksiyonlarını sergilemekte ve tanıtmaktadır. The National Museum (Ulusal Müze), kendi koleksiyonlarını kalıcı ve geçici sergilerle göstermektedir. 1837’ de kurulan The National Gallery (Ulusal Galeri), Norveç’in en büyük resim, çizim ve heykel koleksiyonunu barındırmaktadır. Tasarım ve el sanatları koleksiyonunun, 2020’de yeni The National Museum, heyecan verici yeni sergilerle yeniden açılması planlanmakta olup büyük koleksiyon; antik Yunan vazolarından ve Doğu Asya sanat nesnelerinden, Avrupa tasarım tarihinde üretilmiş olan nadir sanat ve zanaat eserlerinden meydana gelmektedir. Eski zamanlardan günümüze kostüm, tekstil, mobilya, gümüş, cam, seramik, tasarım ve el sanatları içeren yaklaşık 50.000 nesne barındırmaktadır.²⁵⁴

1876’da kurulan Norveç’in en eski müzelerinden biri The Museum of Decorative Arts and Design (Dekoratif Sanatlar ve Tasarım Müzesi), Norveç’in ve Avrupa’nın uygulamalı sanat müzelerinden birisi olmuştur. Müze, 2003 yılında The National Museum of Art, Architecture and Design’in bir parçası olmuştur; fakat 2016 yılında kapanmıştır. Koleksiyonda, 12. yüzyıldan kalma Baldishol Goblen, Kraliyet Kostüm Koleksiyonu, Nøstetangen camları ve Herrebøe fayansları sergilenmektedir²⁵⁵ (Görsel 4.9).

²⁵³ <https://www.s12.no/gallery/young-and-loving/> (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

²⁵⁴ http://www.nasjonalmuseet.no/en/the_national_museum/about_the_national_museum/ (Erişim Tarihi: 11.04.2019)

²⁵⁵ http://www.nasjonalmuseet.no/en/visit/locations/the_museum_of_decorative_arts_and_design/ (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

Görsel 4.9. *The Museum of Decorative Arts and Design*’da sergilenmekte olan şarap kadehi ve karafı
(Kaynak:http://www.nasjonalmuseet.no/en/visit/locations/the_museum_of_decorative_arts_and_design/
Erişim Tarihi: 10.04.2019)

Norveç’te bulunan bir diğer müze ise, Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum (Nordenfjeldske Sanat Endüstrisi Müzesi)’dir. Müze, sanat ve tasarım ürünlerinin toplanmasından, yönetilmesinden ve yayılmasından sorumludur. Müze, 1893 yılında kurulmuş ve kendi çağdaş sanat ve tasarımını toplamaya başlamıştır. Oslo ve Bergen’deki Norveçli Zanaatkarlar ve Sanat Endüstrisi Müzeleri ile birlikte, Müze 1990 yılından bu yana Norveç el sanatlarını günümüze aktarmıştır.²⁵⁶

Norwegian Crafts (Norveç El Sanatları), 2012 yılında Norwegian Association for Arts and Crafts (Norveç Sanat ve El Sanatları Derneği) tarafından kurulan ve kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur. Kültür Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı desteği ile finanse edilmiştir. Norwegian Crafts organizasyonun amacı, Norveç çağdaş el sanatlarının uluslararası konumdaki konumunu güçlendirmektir.²⁵⁷

1997 yılında kurulan Nøstetangen Norsk Glassmuseum (Nøstetangen Norveç Cam Müzesi), Norveç’in tek cam müzesidir. Müzede, Norveç’teki cam fabrikalarının endüstriyel cam ürünleri sergilenmektedir. Her yaz müze, modern bir cam sanatçısı ve cam tasarımcının sergisine ev sahipliği yapmaktadır.²⁵⁸ Müzeye büyük destekleri bulunan Nøstetangen Glasværks Venner (Nøstetangen Arkadaşlık Derneği)’in amacı, Norveç kültürel mirasını tanıtmak, vurgulamak ve bu kültürel mirasın korunmasına yönelik

²⁵⁶ <https://nkim.no/om> (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

²⁵⁷ <http://www.norwegiancrafts.no/about> (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

²⁵⁸ <https://www.visitnorway.com/listings/n%C3%B8stetangen/180929/> (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

çalışmalara katkı sağlamaktır. Dernekte şu anda 170 üyeye bulunmaktadır²⁵⁹ (Görsel 4.10).

Görsel 4.10. *Nøstetangen Norsk Glassmuseum*

(Kaynak:<https://www.inspirock.com/norway/hokksund/nostetangen-museum-a2132009> 835 Erişim Tarihi: 12.04.2019)

Haystack Mountain School of Crafts (Haystack Mountain El Sanatları Okulu), Deer Isle, Atlantik Okyanusu'nda bulunan uluslararası bir el sanatları okuludur. Okul; kil, cam, metal, kâğıt, demircilik, dokuma, ahşap gibi çeşitli zanaatları iki haftalık yoğun stüdyo tabanlı atölye çalışmaları sunmaktadır.²⁶⁰ Stüdyo programları sunan Haystack'ın asıl görevi, ince işçiliği öğretme, gizli ya da içsel yaratıcı yetenekler geliştirme ve el sanatları ile bağlantılı olarak araştırma-geliştirme yapmaktır. Çağdaş görsel sanatın zengin potansiyelini kabul eden, geleneği onurlandırarak zanaatın estetik bir iklimde araştırılmasını içeren şekilde geliştirilmiştir. Çarpıcı bir doğal ortamın, ödüllü mimar Edward Larrabee Barnes' ın tasarladığı benzersiz bir zanaatın, fikirlerin ve hayal gücünün ciddi biçimde keşfedilmesini destekleyen bir ortam sağlamaktadır²⁶¹ (Görsel 4.11).

²⁵⁹ <http://www.nostetangenmuseum.no/nostetangen-glasvaerks-venner/> (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

²⁶⁰ <https://www.haystack-mtn.org/about-haystack/> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

²⁶¹ <https://www.haystack-mtn.org/about-haystack/mission-history/> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

Görsel 4.11. Haystack Mountain School of Crafts- Sıcak Cam Üfleme Çalışması
(Kaynak: <https://www.flickr.com/photos/haystack/44154817334/in/photostream/> Erişim Tarihi: 12.04.2019)

Norveç'te, diğer İskandinav ülkelerinde olan yoğun bir gelişme gözlemlenmemiştir. Cam eğitimi alanında devlet destekli bir cam okulu kurulmamış ancak El Sanatları adı altında cam programları mevcuttur. Özel cam atölyelerinin açılması ile cam eğitimdeki eksiklikler bir nebze olsa kapatılmaya çalışılmıştır. Sanatçıların bireysel olarak atölyecilik kavramını pekiştirme çabaları ve gezici cam atölyelerinin bulunması halkı cam sanatı ile birebir buluşturduğu görülmüştür. Nøstetangen Norsk Glassmuseum'da her yıl gerçekleştirilen geçici cam sergilerinde sanatçıları cam sanat dünyasına açılmasını sağlamış ve yeni cam sanatçıları desteklenmiştir.

4.4. Finlandiya'daki Gelişmeler

Finlandiya'da Mikko Merikallio ve Heikki Kallio, 1970'lerde Fin stüdyo camcılığının temelini atmıştır. Nuutajärvi Glass School (Nuutajärvi Cam Okulu) ayrıca 1993 yılından itibaren genç sanatkarları eğitmiş ve bazıları kendi cam stüdyolarını kurmuştur.²⁶²

²⁶² <http://www.hippoglass.com/htmls/techniques.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2019)

Finlandiya’da tasarım eğitimi konusunda tek el olan Institute of Industrial Arts (Endüstri Sanatları Enstitüsü)’in eğitim programı, endüstri ile iş birliğine uyacak şekilde istikrarlı bir şekilde geliştirilmiştir.²⁶³

Finlandiya’da yapılan tasarım yarışmaları ile tasarımcılarla cam endüstrisi arasındaki iş birliği başlatılmıştır. 1928 yılında Riihimäki Lasitehdas tarafından yarışmalar düzenlenmiştir. 1930 yılındaki Stockholm Sergisi, Finlandiya tasarımı için de bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Arttu Brummer’in gözetimi altında, Kaj Franck ve Gunnel Gustafsson (daha sonra Nyman) da dahil olmak üzere Endüstri Sanatı Okulu öğrencileri, işlevselci tasarımın üzerinde derin bir estetik izlenim bıraktığı sergiyi ziyaret etmiştir.

1954’te Amerika’da başlatılan İskandinavya’daki ortak İskandinav sergi projesi, üç yıl boyunca gezmiş ve Kuzey Amerika kıtasında modern İskandinav tasarımına büyük bir görünürlük sağlamış ve bu ülkeler tarafından yapılan tasarım ihracatını etkilemiştir. Finnish Society of Crafts and Design (Finlandiya El Sanatları ve Tasarım Derneği), Londra’daki The Victoria & Albert Museum (Victoria & Albert Müzesi) gibi uluslararası mekânlar için düzenli olarak sergiler hazırlamıştır.

Finlandiya’da cam üretim ve tasarım koşulları, 1973’teki enerji krizi, ticaret ve küreselleşmeyle ilgili kısıtlamaların kaldırılması sonucunda temelden değişmiştir. Bu değişiklikler diğer İskandinav ülkelerindeki cam endüstrisine de uygulanmıştır. Aynı zamanda, eşitlik ve refah temelli olan İskandinav demokrasi ideali, izlenecek bir örnek olarak uluslararası rolünü kaybetmiştir. Bunun İskandinav tasarımı üzerinde de etkisi olmuştur. Cam endüstrisi neredeyse ortadan kaybolmuş ancak gittikçe artan sayıda genç, profesyonel, eğitilmiş tasarımcılar ve sanatçılar yetişmişlerdir. Finlandiya camının uluslararası ünü, Finlandiya’nın II. Dünya Savaşı’ndan sonra kendisini bulduğu tarihi durumda özel bir rolü olan sanat camına dayanmıştır.²⁶⁴ Sarpaneva’nın 1964’teki “Finlandia” serisi, yeni bir trendin başlangıcı olmuştur. Bu seride, ahşap kalıp üzerine üflenen buzlu cam etkisi elde edilmiştir.

1970 yılında Ornamo Design Association (Ornamo Tasarım Birliği), Institute of Industrial Art (Endüstri Sanatı Enstitüsü) ve daha sonrasında University of Art and Design Helsinki (Helsinki Sanat ve Tasarım Üniversitesi) ile birlikte cam üzerine bir seminer düzenlemiştir. Seminer, Amerikan *Studio Glass Movement*’ın öncüsü Marvin

²⁶³ Friedman, 1953, **a.g.k.**, 31

²⁶⁴ Koivisto & Korvenmaa, 2015, **a.g.k.**, 39

Lipofsky tarafından verilmiştir. Kursa katılan Heikki Kallio, kendi fırınına inşa etmiş ve uluslararası *Studio Glass Movement*'in ideallerini sürdürmek için cam sanatçısı olarak çalışmalarına başlamıştır. 1970'lerin sonunda, Heikki Kallio, sonraki on yılda cam tasarımının lisansüstü bir konu haline geldiği University of Art and Design Helsinki'de stüdyo-cam kursları vermeye başlamıştır. Stüdyo camı, aynı zamanda cam endüstrisinde üretilen tek seferlik ve benzersiz cam parçalarını da etkilemiştir.²⁶⁵

Finlandiya'da çok sayıda bağımsız sanatçı, çağdaş cam sanatının gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Finlandiya'da Riihimäki'deki Suomen Lasimuseo çağdaş cam üretimi ve bunun gelişimi alanında etkin olan yerel ve uluslararası katılımcılar için önemli bir forum işlevi görmektedir. Riihimäki'deki Suomen Lasimuseo çağdaş cam üretkenler için uluslararası katılımlı forumlardan biridir.²⁶⁶

Nuutajärvi'de bulunan cam fabrikaları, 1793 yılında kurulmuş ve cam yapımı 2014 yılında sona erinceye kadar 220 yıldan fazla bir süredir cam üretim alanı olmuştur. Kaj Franck, 1951-1976 yılları arasında Nuutajärvi'nin tarihi cam ürünler, eserler koleksiyonları için bir vitrin yapma fikrini ortaya koymuştur. Müze, 1977 yılının mayıs ayında açılmıştır. Kaj Franck adını bir cam ve seramik tasarımcısı olarak bugünlere getirmiş ayrıca Prykäri Lasimuseo (Prykäri Cam Müzesi) olarak adlandırılmış olan Nuutajärven Lasimuseo (Nuutajärvi Cam Müzesi)'yu tasarlamıştır. Müze, Nuutajoki Nehri'nin kıyısında, Nuutajärvi Cam Köyü'nün merkezinde yer almaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanan etkileyici kubbeli bir yapıda olan bina, bir bira fabrikası da dahil olmak üzere yıllar boyunca çeşitli amaçlar için kullanılmıştır.

Prykäri Lasimuseo, 2000 yılında Finlandiya'nın Designmuseum (Tasarım Müzesi)'nin bir parçası haline gelmiş, ancak Kaj Franck tarafından oluşturulan orijinal formatı korunmuştur. Nuutajärvi'de yıllar boyunca üretilen camların birçoğunu sergilemekte ve bölgenin yüzyıllardır süren tarihini, cam yapımı tekniklerinin arkasındaki teoriyi ve yerel olarak üretilen eserlerin örneklerini sergileyen cam atölyelerinde faaliyetlerin benzersiz bir kesitini sunmaktadır.²⁶⁷

Finlandiya'da bulunan önemli forumlardan biri Design Forum Finland (Finlandiya Tasarım Forumu)'dır. Forumun asıl amacı, uluslararası küçük ve orta ölçekli sanayi arasındaki tasarım olgusunu teşvik etmektir. Yurtiçi ve yurtdışında sergiler,

²⁶⁵ http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/glass/review_on_glass_1_01.pdf (Erişim Tarihi: 07.04.2019)

²⁶⁶ Heuer, 2014, **a.g.k.**, 14

²⁶⁷ <https://www.nuutajarvi.fi/en/glass-village/nuutajarvi-glass-museum> (Erişim Tarihi: 20.03.2019)

tanıtımlar ve yarışmalar düzenlemekte olan Design Forum Finland, Finnish Fair Foundation (Finlandiya Fuar Vakfı) ile birlikte 1992 yılından beri Finli tasarımcılara The Kaj Franck Design Prize (Kaj Franck Tasarım Ödülü)'ı düzenlemektedir. Her sene düzenlenmekte olan yarışmanın amacı, Finlandiya tasarım kültürünün öncüsü olan Kaj Franck'ın çalışmalarına ve başarılarına olan saygılarını ifade etmek ve Finlandiya'da bulunan tasarımcıların tanınmasını sağlamaktır.²⁶⁸

Helsinki'nin 50 kilometre kuzeyinde, Riihimäki'de bulunan Suomen Lasimuseo, cam tasarımına ve ortamın tarihine odaklanan ulusal bir müzedir.²⁶⁹ Suomen Lasimuseo, 1961'de Riihimäki'de kurulmuştur. Müze koleksiyonu, Hämäläis -Osakunta, the Häme Province Student Corporation or Nation (Hämäläis -Osakunta, Häme Eyaleti Öğrenci Derneği) tarafından toplanan 500 obje ve eserden oluşan bir koleksiyona sahiptir. 1965 yılında halka açılan müze, ilk önce Riihimäki'nin merkezinde, Allinna olarak bilinen bir villada işletilmiştir. Suomen Lasimuseo, 1980 yılına kadar Allinna'da faaliyet göstermiştir. Müze, 1980 yılında bugünkü binasına taşınmıştır.

Bugün, Suomen Lasimuseo olarak kullanılan tesis, 1921 yılında Riihimäki Lasitehdas tarafından alınmış ve cam atölyelerine dönüştürmüştür. Daha sonrasında 1980 yılında, Fin tasarımında efsanevi bir isim ve Finlandiya Akademisi üyesi olan Tapio Wirkkala bu tesisi, kalıcı sergilerin düzenlenebileceği bir şekilde planlamış ve tasarlamıştır. Kalıcı sergi 1981'de Fin cam endüstrisinin onuncu yılında halkla buluşmuştur. Müze, 1.700 metrekarelik sergi alanına sahiptir.

Suomen Lasimuseo, 4000 yıl öncesine ait cam tarihini ve Finlandiya cam endüstrisinin 300 yıllık tarihini sunmaktadır. Finlandiya Cam Müzesi koleksiyonları, ülkenin cam endüstrisinin ilk günlerinden günümüz endüstriyel üretim ve tasarımına kadar Finlandiya camını içermektedir.²⁷⁰

2016 yılında müzenin koleksiyonlarına 507 obje eklenmiştir. Yıl boyunca, Kerttu Nurminen tarafından 2015 yılında bağışlanan 150'den fazla cam eser bulunmaktadır. The Friends of the Finnish Glass Museum (Finlandiya Cam Müzesi Dostları Derneği) müzeye hem eski hem de yeni cam eserler bağışlamışlardır.²⁷¹ Müze koleksiyonunda bugünlerde yaklaşık 40.000 obje bulunmaktadır.²⁷²

²⁶⁸ http://www.designforum.fi/prizes/kaj_franck

²⁶⁹ <https://finland.fi/arts-culture/welcome-to-finland-the-design-nation/> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

²⁷⁰ <https://www.suomenlasimuseo.fi/museum> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

²⁷¹ H. Viilomaa, (2016). Kokoelmat Ja Tutkimus, The Finnish Glass Museum, s.148

²⁷² <https://www.suomenlasimuseo.fi/museum> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

“Handmade- Scandinavian Glass Starting All Over” adlı cam sergisi her şeyden önce cam sanatının eğilimleri ve geleceği üzerinde durmaktadır. Üç önemli cam müzesi olan; Suomen Lasimuseo, The Glass Factory Museum ve Glasmuseet Ebeltoft cam sanatının neler sunabileceğini ve İskandinav ülkelerinde cam sanatının geleceği olan cam sanatçılarına bir kapı açmaktadır. Bu yeni fikirlere ve iş birliğine odaklanan dairesel bir serginin temelini oluşturmaktadır. Sergi, 21. yüzyılda düzenlenen ilk İskandinav cam sanatı sergisi olmakla birlikte ve 2017 sonbaharında, The Glass Factory’de sergilenmiştir. Sergi 23.11.2017 tarihinde Suomen Lasimuseo’da açılmıştır. 2018 baharında, ise sergi Danimarka’daki Glasmuseet Ebeltoft’ ta sonlandırılmıştır.²⁷³

Finlandiya Cam Sanatı ve Cam Tasarımı hakkında bilgi ve saygı duymayı amaçlayan kâr amacı gütmeyen bir organizasyon olan Finnishglass.fi; sanatçılar, öğrenciler, öğretmenler, koleksiyonerler, galerilerin yansıra cam, sanat, tasarım ve estetik tutkusu olan herkes için kurulmuştur. Finnishglass.fi tarafından düzenlenmiş olan Fin Cam Sanatı 2005-2010 Sergisi’nin turu 2012’de Slovenya’da başlamıştır. 2013’te Fransa’da Carmaux Glass Museum (Cam Müzesi)’da devam etmiş, ardından 2013-2014 tarihleri arasında Almanya’ya taşınmıştır. Kasım 2014’te, sergi Tallinn’de 2015 yılında Estonya Riga’daki Museum of Decorative Arts and Design (Dekoratif Sanatlar ve Tasarım Müzesi)’a taşınmıştır.²⁷⁴

Finlandiya’daki cam eğitime bakıldığında, ilk olarak Aalto University (Aalto Üniversitesi) bilinmektedir. Aalto, Finlandiya’nın başkenti Helsinki ile Espoo kentinde bulunan bir üniversitedir. 2010 yılında Helsinki University of Technology (Helsinki Teknoloji Üniversitesi), Helsinki School of Economics (Helsinki Ekonomi Okulu) ve University of Art and Design Helsinki’nin birleşmesiyle kurulmuş olup adını Fin mimar Alvar Aalto’dan almıştır.²⁷⁵

School of Arts, Design and Architecture, 1871 yılında Aalto Üniversitesi’nin bünyesinde, zanaat okulu olarak kurulmuştur. Zamanla uluslararası okullardan biri haline gelmiştir. Kuzey ülkelerinde kendi alanında en büyüğü ve dünyada en saygın ülkelerden biridir. School of Arts, Design and Architecture , 1986 yılında Arabia Fabrika kompleksi içerisine taşınmış daha sonra University of Art and Design Helsinki adını almıştır.

²⁷³ U. Laurén, (2017). Handmade - Scandinavian Glass Starting All Over, The Finnish Glass Museum, s.7

²⁷⁴ <http://www.finnishglass.fi/about> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

²⁷⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Aalto_%C3%9Cniversitesi (Erişim Tarihi: 09.04.2019)

1970'lerden itibaren okulun eğitimin amacı öğrencilerin bilimsel ve sanatsal yetkinliklerini derinleştirmek ve yenilikçi işlemlerini profesyonel uygulamalara aktarmak olmuştur. Üniversite içerisinde tasarım fakültesi içerisinde, cam atölyeleri de mevcuttur. Cam atölyesi sıcak ve soğuk işleme atölyelerinden oluşmuştur. Sıcak cam atölyesi, erimiş camın işlenmesi ve cam üfleme için, soğuk cam atölye ise camın zımparalanması ve parlatılması için tasarlanmıştır. Sıcak cam atölyesinde farklı teknikler kullanılarak cam ürün ve eserler öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Soğuk cam atölyesinde, camın zımparalanması ve parlatılması için tasarlanmıştır. Atölyede cam üfleme ile üretilen ürünler bitirilip, kesilip işlenmektedir²⁷⁶ (Görsel 4.12).

Görsel 4.12. Aalto University- Sıcak Cam Atölyesi

(Kaynak:<https://www.aalto.fi/workshops-aalto-school-of-arts-design-and-architecture/glass> Erişim Tarihi: 09.04.2019)

Tavastia Vocational College (Tavastia Meslek Yüksekokulu), cam üfleme konusunda mesleki eğitim 1993 yılında Nuutajärvi'de Profesör Oiva Toikka'nın girişimi ile başlamıştır. Bugün cam eğitimi Tavastia Vocational College'in bir parçası olmaktadır. 120 kredilik çalışma programını tamamlayan öğrenciler, el sanatlarında lise yeterliliği kazanmaktadırlar. Cam üfleme konusundaki mesleki çalışmalar, kalıp üfleme işleminin önemini vurgulayan temel cam üfleme tekniklerinde eğitimleri içermektedir.²⁷⁷ Dereceyi tamamlayan öğrenciler daha sonra üniversiteler için başvuru yapabilmektedirler²⁷⁸ (Görsel 4.13).

²⁷⁶<https://www.aalto.fi/workshops-aalto-school-of-arts-design-and-architecture/glass> (Erişim Tarihi:09.04.2019)

²⁷⁷ <https://www.nuutajarvi.fi/en/glass-village/tavastia-vocational-college-nuutajarvi-glass-school> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

²⁷⁸ <https://www.kktavastia.fi/ammattiopisto-tavastia/perustutkinnot/artesaani-lasiala/> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

Görsel 4.13. *Tavastia Vocational College- Sıcak Cam Atölyesi*
(Kaynak:<https://www.kktavastia.fi/ammattiopisto-tavastia/perustutkinnot/artesaani-lasia-la/> Erişim Tarihi: 09.04.2019)

Finlandiya'daki sanatsal gelişmeler, diğer İskandinav ülkelerde görülmüş olduğu gibi cam sanatçıların sanat camı üretme arzusu ile başlamıştır. Ülkede yaşanan krizlerde, cam endüstri alanından çok; bireysel ve sanatsal faaliyetlerle dikkat çektiği görülmüştür. Cam sanatçıların gerek endüstri içinde gerek pratikte kazandığı bilgi ve edinimleri, gerekse akademilerde aldıkları sanat ve tasarım eğitimine ilişkin tüm bilgi ve birikimlerini, düzenlenen kurslarla ve okullarda dersler vererek öğrencilerle paylaştıkları bilinmektedir. Bu akademik eğitimlerin, tasarım ağırlıklı olarak üniversitelerde dersler ve atölye çalışmaları şeklinde oluşturulduğu görülmüştür. Finlandiya'daki sanatsal gelişimlerde müzelerin katkıları yadsınamayacak derecede önemlidir. Müzeler tarafından düzenlenmiş olan sergiler, Dünya geneline açılmış sergilerle hem Finlandiya'daki cam sanatçıları hem de Fin camcılığının tanınırlığının arttığını söylemek mümkündür.

5. KİŞİSEL UYGULAMALAR

Bu tez çalışmasının kişisel uygulamalarında, İskandinav ülkelerinde yaygın olarak karşılaşılan, Graal ve Ariel teknikleri kullanılarak türk motiflerinden çıkışlı tasarımlar yapılmıştır. Bu tasarımlarda söz konusu tekniklerin sınırlılıkları içerisinde form denemeleri yapılmış, yapılan denemelerde olumlu sonuç alınan uygulamalar yeniden üretilmiştir. Bu tekniklerin uygulama kısmında işlenilmiş olan motiflerin bozulmaması adına, özellikle graal çekirdeklerinde çok fazla üfleme gerçekleşmemiştir. Graal çekirdekleri, üretilecek olan ürünlerin şekil ve ebatına göre büyük, küçük, oval veya

silindir şeklinde üretilmiştir. Bu şekilde yapılan işlerin motiflerinde deformasyonlar gerçekleşmemiştir.

5.1. Türk Motifli Tabak

Siyah ve beyaz cam tozları ile yaklaşık 15 cm çapında bir graal tabağı açılmıştır. Bu tabak üzerine istenilen desen, elmas uçlar yardımı ile kazınarak alt katmandaki beyaz renk ortaya çıkarılmıştır (Görsel 5.1).

Görsel 5. 1. Kazınmış olan tabak
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi
Ölçüler: 19 x 19 cm)

Daha sonra fırın içerisine koyulan kazınmış tabak, 550 °C'ye ulaştıktan sonra tekrar üfleme piposunun ucuna alınarak şekillendirme işlemleri yapılmıştır (Görsel 5.2).

Görsel 5. 2. Kazınmış olan tabağın pipoya alınması
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

Şekillendirme işlemi esnasında keskin kenarlara sahip olan tabak, ısı ile yumuşatılmıştır. Daha sonra bir cam katmanı daha alınarak desen, iki cam arasına hapsedilmiştir (Görsel 5.3).

Görsel 5. 3. *Sıcak cam fırını içerisinde bir katman daha cam alınma süreci*
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

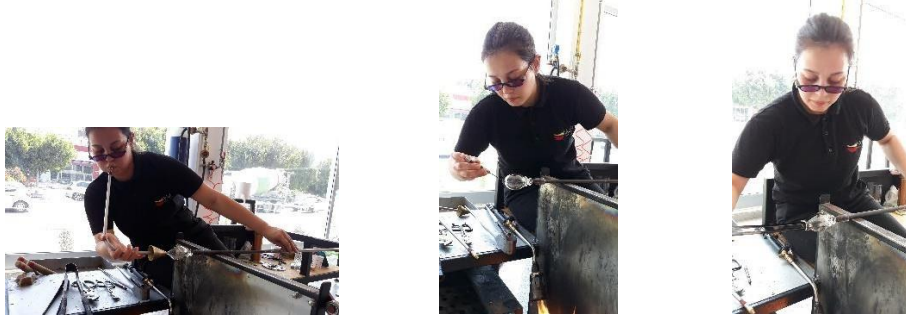
İstenilen büyüklüğe ulaşmış olan cam, kapalı pipoya aktarılarak tabak formu verilmiştir (Görsel 5.4).

Görsel 5. 4. *Graal ve Incalmo Tekniği ile Türk Motifli Tabak*
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi
Ölçüler: 30 x 30 cm)

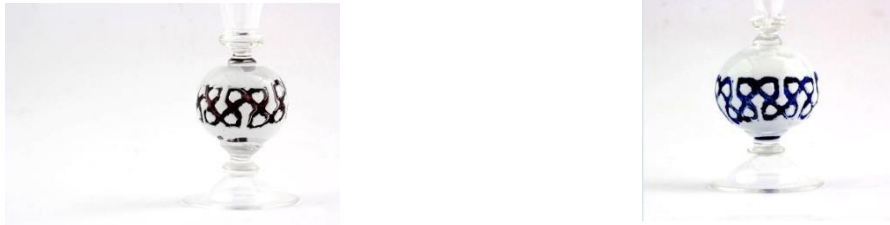
5.2. Ariel Tekniği ile Türk Motifli Kadeh Takımı

Öncelikle yapılacak olan kadehin kap ve tabla bölümleri sıcak cam üfleme yöntemi ile üretilmiştir (Görsel 5.5).

Görsel 5. 5. Kadehlerin kap yapım süreci
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

Sonrasında ara kısım için iki renk katmanlı küre şeklinde graal çekirdeği flenmiştir. Graal çekirdekleri, elmas uçlar yardımı ile kazınmıştır. Bu aşamada derin kazımalara sahip olan cam parçası tekrar fırında 550°C’ye kadar ısıtılmıştır. Isı yardımı ile kenarları yumuşatılmadan üzerine ince katman cam sarılmıştır. Yumuşatılmamış ve eritilmemiş olan keskin kenarlar üzerine camın alınması, derin kazımalar içerisinde desen boyunca hava kabarcıklarının kalmasına sebep olmuştur (Görsel 5.6-5.7).

Görsel 5. 6. “Ariel” Tekniği ile yapılmış olan kadeh topuzları
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

Görsel 5. 7. Ariel Tekniği ile Türk Motifli Kadeh Takımı
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)
Ölçüler: 5 x 5 x 25 cm)

5.3. Türk Motifli Kâse

Siyah ve turuncu cam tozları ile üretilmiş olan graal çekirdeği, elmas uçlar yardımı ile istenilen desende kazınmıştır. Kazınmış olan graal çekirdeği, fırın içerisine koyulmuş ve 550°C'ye çıkarılmıştır. Sonrasında pipo yardımı ile alınan çekirdek, ısı ile yumuşatılarak keskin kenarları yok edilmiştir (Görsel 5.8).

Görsel 5. 8. Graal çekirdeğinin üfleme piposuna alınarak kenarlarının yumuşatılma aşaması
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

Sonrasında sıcak cam fırını içerisinde 2 kat cam sarılmış ve şekillendirme işlemi yapılmıştır (Görsel 5.9).

Görsel 5. 9. *Gaal Tekniği ile Türk Motifli Kâse*
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)
Ölçüler: 20 x 20 x 23 cm)

5.4. Türk Motifli Vazo

Turuncu ve siyah renklerde 15 cm yüksekliğinde graal çekirdeği üflenmiştir. Graal çekirdeği sonrasında elmas uçlarla kazınmış ve 550°C'ye çıkarılmıştır. İstenilen sıcaklığa çıkan graal çekirdeği tekrardan üfleme piposuna alınmış ve ısı ile keskin kenarlar yumuşatılmıştır (Görsel 5.10).

Görsel 5. 10. *Üfleme piposuna alınmış graal çekirdeğinin ısı ile yumuşatılması*
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

Sonrasında, sıcak cam fırınından üzerine bir katman cam sarılarak şekillendirme işlemleri yapılmıştır (Görsel 5.11-5.12).

Görsel 5. 11. Graal çekirdeği üzerine alınmış camın şekillendirilmesi
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

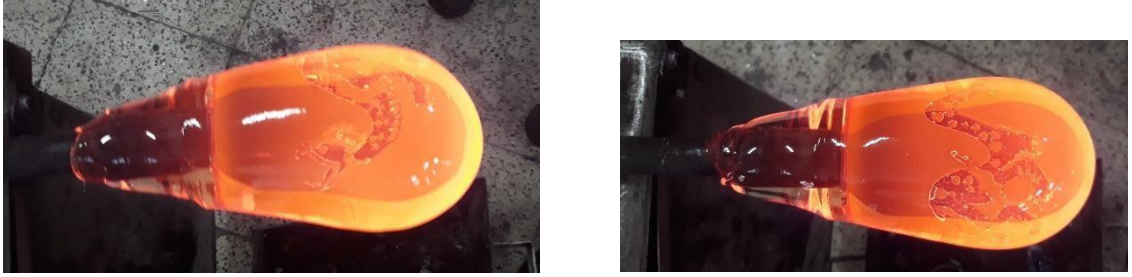

Görsel 5. 12. Graal Tekniği ile Türk Motifli Vazo
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)
Ölçüler: 9 x 9 x 24 cm)

5.5. Ejderha Motifli Vazo

Mavi ve pembe rod renkleri ile graal çekirdeği hazırlanmış ve elmas uçlar yardımı ile kazınmıştır. Kazınmış olan graal çekirdeği 550°C'ye çıkarılmış ve üfleme piposuna

aktarılmıştır. Kenarları yumuşatılmış olan graal çekirdeği üzerine, sıcak cam fırınından bir katman cam alınarak şekillendirme işlemleri yapılmıştır (Görsel 5.13-5.14).

Görsel 5. 13. Kazınmış graal çekirdeğinin şekillendirme aşaması
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

Görsel 5. 14. Graal Tekniği ile Ejderha Motifli Vazo
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi
Ölçüler: 10 x 10 x 12 cm)

5.6. Türk Motifli Vazo

Yeşil ve mavi cam tozlarıyla üretilmiş olan graal çekirdeği, elmas uçlar yardımıyla istenilen desende kazınmıştır. Kazınmış olan graal çekirdeği 550°C'ye çıkarılarak üfleme piposuna aktarılmıştır. Isı yardımı ile kenarları yumuşatılmış olan graal çekirdeği üzerine, sıcak cam fırınından bir katman cam sarılarak şekillendirme işlemleri yapılmıştır (Görsel 5.15-5.16).

Görsel 5. 15. Kazınmış olan graal çekirdeğinin şekillendirme aşaması
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)

Görsel 5. 16. Graal Tekniği ile Türk Motifli Vazo
(Kaynak: Ecem Küpeli fotoğraf arşivi)
Ölçüler: 12 x 12 x 20 cm)

SONUÇ

İskandinav ülkelerinde cam yapımı diğer Avrupa ülkelerine göre daha geç bir tarih sayılabilecek olan 17 ve 18. yüzyılda başlamıştır. 1800'lü ve 1900'lü yıllarda cam ürünlerinde kesme oldukça sık görülmüştür. Bu tekniğin gelişmesi kapsamında Avrupa da bulunan cam işçilerinden yardım alınmış ve İskandinav ülkeler daha sonra kendi cam işçilerini yetiştirmiştir. 1900'lü yıllarda cam fabrikalarının artmasıyla birlikte cam üretimi artık bilinmeye başlanmış, İskandinav tasarımı uluslararası olarak tanınmıştır.

İskandinav tasarımı başlarda; basit, sade ve işlevsel olarak şeffaf cama gravürlerle dekorlanmış olarak karşımıza çıkmıştır. Tasarımın bu derece mütevazı ve sade olmasının nedenlerinden biri, İskandinav ülkelerine geç gelen sanayileşmeden kaynaklandığı görülmüştür.

1900'lü yıllarda, tasarımcıların cam malzemesine yüzünü dönmesiyle birlikte züccaciye ürünlerine farklı bir soluk katılmıştır. Fabrikalaşmanın artmış olduğu bu yıllarda yaşanan Dünya savaşları ve ekonomik krizler bazı cam fabrikalarının kapanması ile sonuçlanırken bazı fabrikalarda birleşmelerin meydana geldiği görülmektedir. Fabrikalarda el üretimi, otomasyon makinaların gelmesiyle azalmış ve birleşmiş olan bazı fabrikalardan sadece biri otomasyon üretimine geçebilmiştir.

İskandinav ülkelerinde cam endüstrisinin değişen çağ koşullarında; eğitim, üretim, estetik ve araştırma gibi her alanda, yeni düşünme biçimlerinin gerekliliği karşılamak üzere kuzey ülkelerinde yeni kurum ve forumlara vermiş oldukları katkılar da önemlidir. Bu bağlamda İskandinav camcılığının gelişmesinde endüstriyel kuruluşların değişime ve dönüşüme açık tavırları ve stratejileri dikkat çekmektedir. Bu noktada 1920'li yıllarda dikkat çeken girişimler vardır. 1920'li yılların gelmesiyle cam fabrikaları kendi aralarında tasarım yarışmaları düzenlemiş, yeni mezun genç tasarımcıları bünyelerine almıştır. Bu gelişmeler, İskandinav camcılığında hem yeni tasarımların üretiminin önünü açmış hem de uluslararası ölçekte bir marka olmasının hazırlayıcısı olmuştur. Aynı yıllarda Edward Hald ve Simon Gate'in Art Nouveau tarzında cam üretimleri yaparken, bu tekniğin üzerine yoğunlaşmasıyla yeni bir teknik olan "Gaal" üretimine başlanmış, peşi sıra Ariel, Ravenna ve Kraka gibi teknikler doğmuştur. Bu gelişim sürecini destekleyen en önemli etken tüm bu deneysel süreçlerin fabrikalar içerisinde uygulanıp geliştirilmesidir. Tasarımcıların fabrikalardaki cam ustalarıyla birlikte çalışmış olması adeta bir okul eğitimi ortamı yaratmış ve tasarımcılar bu

becerilerini güzel sanatlar eğitimleri ile desteklemişlerdir. 1920’lerde İskandinav ülkelerinin *La Triennale di Milano*’da başarıları, adeta bir altın çağın başlangıcı olmuştur.

Büyük başarıları imza atmış olan züccaciye camları, daha sonra *Studio Glass Movement* ile yerini cam sanatına bırakmıştır. Bu aşamalara gelene kadar cam özellikle fabrika üretiminden öteye gidememiştir. Fakat İskandinav tasarımcılar, züccaciye camında estetik öğelerini de içerisinde barındıran, insanlara hoş gelen aynı zamanda da işlevini tam anlamıyla yerine getiren cam ürünlerin üretimini gerçekleştirerek bir anlamda sanatsal camın endüstri içinde de var olabileceğini göstermiştir. Bu anlamda İskandinav ülkelerinde endüstride üretilen cam ürün mantığının, seri ve işlevsel önceliklerin dışına çıkılarak, deneysel ve özgünlüğü de içine alan bir yaklaşıma evrildiğini söylemek mümkündür.

İskandinav ülkelerinde cam alanında sanatsal bağlamdaki gelişmelerin yoğun olarak Danimarka, İsveç ve Finlandiya ülkelerinde olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda dikkat çeken unsurlardan birinin müzeler olduğu rahatlıkla söylenebilir. İskandinav ülkelerindeki cam müzeleri koleksiyonlarını çoğunlukla o ülkelerde bulunan cam fabrikalarında üretilmiş olan ürünlerden oluşturmuştur. Ancak müzelerin İskandinav cam sanatının hem ulusal hem de uluslararası ölçekte kitlelere tanıtılmasında önemli bir köprü olduğu gözden kaçmamalıdır. Zira müzelerin düzenledikleri sergiler ve bu sergilerin gezici bir şekilde farklı Avrupa ülkelerinde sergilenmesi tanınırlığın artmasında en önemli unsur olarak kabul edilebilir. Ayrıca müze ve fabrikaların camın hem eğitim hem sanat boyutunda her kategoriden paydaşlarını desteklediği de görülmektedir.

İskandinav ülkelerindeki cam sanatçıları ve tasarımcıları, çeşitli etkinlikler ve kurslarla bilgi ve birikimlerini okullara taşımıştır. Bu anlamda İskandinav ülkelerinde istikrarlı bir eğitim yapılaşması içinde sanayi destekli okullaşma olgusunun her alanda olduğu gibi cam alanında da olumlu sonuçlarının olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmada İskandinav ülkeleri içinde cam alanında en hareketli gelişmelerin yaşandığı ülkenin İsveç olduğu görülmektedir. Bu performansı ile İsveç’in Danimarka, Norveç ve Finlandiya gibi İskandinav ülkelerinin önüne geçtiği gözlemlenmiştir. Ülkenin ekonomik anlamda refaha ulaşmış olması ve Cam Sanatı’nın devlet tarafından desteklenmesi, İsveç Cam Sanatı’nın gelişmesinde önemli unsurlardır. İsveç’te 1742 yılında başlayan cam üretimleri günümüzde fabrika üretimi ve sanatsal üretim olarak devam etmektedir. Bu üretimlerin yanında cam eğitimlerinin de verildiği

Riksglasskolan The National School of Glass’a diğerk ÷lkelerdeki öğrencilerin eğitim için gelmeleri, İsveç’in cam eğitimi alanındaki kalitesini ve saygınlığını göstermektedir.

Sonuç olarak; İskandinav ÷lkelerinde 17-18.yüzyıllardan günümüze istikrarlı bir biçimde gelişen güçlü endüstriyel alt yapının, 2000 ve 2008’deki krizler sonrasında kendi teknik bilgi ve becerilerini (Know How) geliştirememeleri ya da bu teknolojilerin yüksek maliyetleri nedeniyle kesintiye uğradığı, hatta pazarlarını da kaybetmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen; İskandinav ÷lkelerinde cam alanındaki gelişmelerin yerel ve ulusal destekçilerle, hem ulusal hem de uluslararası ölçekte yaygınlaştığı ve tanınırlığının arttığı gör÷lm÷ştür. Bu bağlamda İskandinav ÷lkeleri; sadece cam alanın da değil genel anlamda sanat ve tasarım bağlamında da güçlü bir konuma ve vizyona sahiptir.

KAYNAKÇA

- Ağatekin, M., & Aydın, M. (2010). Plastik Sanatlarda Cam ve Tarihsel Gelişimi. *Camgeran2010 Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumu*.
- Antonelli, P. (1999). *Design Directory Scandinavia*. United Stated: Universe Publishing.
- Brink, S., & Price, N. (2011). *The Viking World*. London: Routledge Publishing.
- Cappa, G. (2001). *Le génie verrier de l'Europe - De l'Historicisme à la Modernité (1840-1998)*. Fransa: Mardaga Edition.
- Chambers, K. S. (1999). *K.S. Chambers, Clearly Inspired*. Portland: Pomegranate Publishing.
- Çiftçi, F. (2017). Renk, Işık ve Dokunun Çağdaş Cam Sanatında Anlatım Biçimlerine Yansıması. *Yüksek Lisans Tezi*,. Eskişehir.
- Derry, T. K. (2000). *History of Scandinavia: Norway, Sweden, Denmark, Finland, and Iceland*. Minnesota: Univ Of Minnesota Press.
- Det Synlige Menneske. (2003). *The Visible Man Sergi Kataloğu*, (2003). Danimarka: Glasmuseets Forlag Narayana Press
- Elsig, E. (2006). Glasmuseet Venner. *Glaspoten*(1).
- Frampton, K. (2008). *Modern Swedish Design: Three Founding Texts*. New York: The Museum of Modern Art Publishing.
- Friedman, M. D. (1953). *The Best of Modern Swedish Art Glass Orrefors And Kosta*. Unied Stated: Mark D. Friedman Publishing.
- Hollingsworth, A. (2008). *Danish Modern*. Utah: Gibbs Smith Publishing.
- Jansson, M. (2014). *Aurora Kuzey Ülkelerinden Çağdaş Cam Sanatı Sergi Kataloğu*. İstanbul: Pera Müzesi Yayını.
- Koivisto, K., & Korvenmaa, P. (2015). *Glass From Finland*. İtalya: Rizzoli International Publications.

- L. Pina & L. Vigier, Pina, L., & Vigier, L. (2002). *Scandinavian Glass 1930-2000: Smoke and Ice, Pennsylvania: Schiffer Publishing Ltd*, s. 5. Pennsylvania: Schiffer Publishing Ltd.
- Laurén, U. (2017). *Handmade - Scandinavian Glass starting All Over*. The Finnish Glass Museum.
- Menson, N. (2002). *Miller's Glass of the '50s and '60s: A Collector's Guide*. United Kingdom: Mitchell Beazley Publishing.
- Miller, J. (2018). *Miller's Collectibles Handbook & Price Guide 2019/2020*. London: Mitchell Beazley Publishing.
- Mitchell, E., & Anderson, R. (2010). *From Folk Art to Modern Design in Ceramics: Ethnographic Adventures in Denmark and Mexico 1975-1978 updated to 2010*. IUniverse.
- Molin, K. (2006). *Glasakademin*. Glasposten(1).
- Myllyntaus, T. (2010). *Design in Building an Industrial Identity The Breakthrough of Finnish Design in the 1950s and 1960s*. Paris: International Committee for the History of Technology (ICOHTEC) Publisng.
- O' Leary, M. H. (2010). *Culture and Customs of Norway* . United Stated: Greenwood Publishing.
- Olesen, E. (2005). *Adventure Guide to Sweden*. Australia: Hunter Publishing.
- Opie, J. H. (1989). *Scandinavia: Ceramics & Glass in the Twentieth Century*. England: Victoria & Albert Museum Publishing.
- Opie, J. H. (1989). *Scandinavia: Ceramics & Glass in the Twentieth Century*. England: Victoria & Albert Museum Publishing.
- Özdemirci, E. G. (2013). *İskandinav Estetiği: Dagur Kari Filmlerinde Varoluşçu Sorgulamalar*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi(23).
- Pina, L. (1947). *Fifties Glass*. Pennsylvania: Schiffer Publishing Ltd.
- Pina, L., & Vigier, L. (2006). *Scandinavian Glass 1930-2000: Fire & Sea*. Pennsylvania: Schiffer Publishing Ltd.

- Proctor, J., & Roland, N. (2010). *The Rough Guide to Sweden*. London: Rough Guides Publishing.
- Raizman, D. (2003). *History of Modern Design Graphics and Products Since the Industrial Revolution*. London: Laurence King Publishing.
- Seela, J. (1974). *The Early Finnish Glass Industry*. Journal of Glass Studies(16).
- Sevaldsen, J., Bjørke, B., & Bjørn, C. (2003). *Britain and Denmark: Political Economic and Cultural Relations in the 19th and 20th Centuries*. Denmark: Museum Tusculanum Press,.
- Singleton, F. (1998). *A Short History of Finland*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Solia, T. (2005). *The Cinema of Scandinavia*. London: Wallflower Press.
- Southern Exposure Sergi Kataloğu. (2004). Danimarka: Glassmuseets Forlag Naratana Press.
- Svanholm, L. (2008). *Northern Light: The Skagen Painters*. Danimarka: Gyldendal Publishing.
- Thomas, K., & Fast, A. (2003). *Sweden: The Culture (Lands, People & Cultures)*. New York: Crabtree Publishing Company.
- Viilomaa, H. (2016). *Kokoelmat Ja Tutkimus*. The Finnish Glass Museum.

İnternet Kaynakları

- http-1:** <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikingler> (Erişim Tarihi: 08.03.2019)
- http-2:** <https://regia.org/research/life/glass.htm> (Erişim Tarihi: 08.03.2019)
- http-3:** <http://www.vikinganswerlady.com/vikbeads.shtml> (Erişim Tarihi: 08.03.2019)
- http-4:** <https://sciencevillage.com/en/history/ancient-history/> (Erişim Tarihi: 09.03.2019)
- http-5:** <https://munsell.com/color-blog/viking-age-colored-glass-beads/> (Erişim Tarihi: 08.03.2019)

- http-6:** <https://www.bohaglass.co.uk/swedish-art-glass/> (Erişim Tarihi: 08.03.2019)
- http-7:** <http://www.glassencyclopedia.com/Scandinavianglass.html> (Erişim Tarihi: 08.03.2019)
- http-8:** <https://urbanglass.org/glass/detail/openingthe-history-and-future-of-danish-glass-art-and-design> (Erişim Tarihi: 10.03.2019)
- http-9:** https://shop.textalk.se/shop/32523/files/pdf/glass_history.pdf (Erişim Tarihi: 11.03.2019)
- http-10:** <https://www.britannica.com/art/glassware/Mid-19th-to-20th-century#ref74256> (Erişim Tarihi: 15.03.2019)
- http-11:** https://en.wikipedia.org/wiki/Norwegian_art (Erişim Tarihi: 15.03.2019)
- http-12:** https://nbl.snl.no/Sverre_Pettersen (Erişim Tarihi: 16.03.2019)
- http-13:** https://no.wikipedia.org/wiki/Hermann_Bongard (Erişim Tarihi: 16.03.2019)
- http-14:** <http://nomanordic.se/willy-johansson/> (Erişim Tarihi: 17.03.2019)
- http-15:** https://snl.no/Arne_Jon_Jutrem (Erişim Tarihi: 18.03.2019)
- http-16:** <https://www.nuutajarvi.fi/en/establishment-nuutajarvi-glass-village> (Erişim Tarihi: 20.03.2019)
- http-17:** <http://www.lenekottal.dk/artikler/artikler.php?aid=18&lang=en> (Erişim Tarihi: 24.03.2019)
- http-18:** <https://www.holmegaard.com/timeline> (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- http-19:** <http://www.holmegaard.com/about-holmegaard> (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- http-20:** http://www.hardernet.dk/Glasswork/Holmegaard_Glasvaerk_1825-2008.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- http-21:** <http://www.midcenturyhome.com/mid-century-glass/> (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- http-22:** <https://scandinavianattraction.com/2016/03/10/holmegaard-glas-sample-collectionnaestved-denmark/> (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- http-23:** http://www.hardernet.dk/Glasswork/Aalborg_Glasvaerk_1852-1922.htm (Erişim Tarihi: 27.03.2019)

- http-24:** <http://odenseglasvaerk.dk/odenseglasvaerk> (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- http-25:** http://www.hardernet.dk/Glasswork/Aarhus_Glasvaerk_1898-1927.htm
(Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- http-26:** http://www.hardernet.dk/Glasswork/Kastrup_Glasvaerk_1847-1979.htm
(Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- http-27:** https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/kostaboda_lass/kostabodaglass_home.htm (Erişim Tarihi: 28.03.2019)
- http-28:** <https://www.berggallery.se/archive/ceramics/gustavsberg/artnouveaujugend/gunnar-wennerberg-gustavsberg-stunning-art-nouveau-vase-w-beauti> (Erişim tarihi: 28.03.2019)
- http-29:** <https://www.collectorsweekly.com/art-glass/scandinavian> (Erişim Tarihi: 28.03.2019)
- http-30:** https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/orrefors_glass/orreforsglass_home.htm (Erişim Tarihi: 28.03.2019)
- http 31:** https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/pukeberg_glass/pukebergglass_home.html (Erişim Tarihi: 28.03.2019)
- http-32:** <http://www2.glasrikt.se/en/todo/a58/pukebergsglassworks/showdetails?filter=c%31359> (Erişim Tarihi: 28.03.2019)
- http-33:** https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/flygsfors_ass/flygsforsglass_home.htm (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- http-34:** <http://www.glassencyclopedia.com/Flygsforsglass.html> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- http-35:** <https://www.bergdalahyttan.se/om-bergdalahyttan/> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- http-36:** <http://www.glassfromsweden.com/johansfors.html> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- http-37:** https://en.wikipedia.org/wiki/Johansfors_Glasbruk (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- http-38:** https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/gullaskruf_lass/gullaskrufglass_home.html (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- http-39:** <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.42b3306a1650dd83e9d481c0/1539155543783/Gullaskruvs%20%20glasbruk%20-%20Kulturhistorisk%20guide>

%20i%20glasbruksmilj%C3%B6.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

http-40: https://www.britishmuseum.org/research/search_the_collection_database/term_details.a_spx?bioId=209605 (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

http-41: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/lindshammarglass_home.htm (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

http-42: https://sv.wikipedia.org/wiki/Lindshammars_glasbruk (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

http-43: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/ekenas_glas/ekenasglass_home.html (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

http-44: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/aseda_glass/asedadaglass_home.htm (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

http-45: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/seaglass/seaglass_home.html (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

http-46: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/fmkonstgla_glass/fmkonstglas_home.html (Erişim Tarihi: 30.03.2019)

http-47: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/hadeland_glass/hadelandglass_home.html (Erişim Tarihi: 31.03.2019)

http-48: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/nuutajarvi_glass/nuutajarviglass_home.htm (Erişim Tarihi: 31.03.2019)

http-49: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/iittala_glass/iittalaglass_home.html (Erişim Tarihi: 31.03.2019)

http-50: https://www.20thcenturyglass.com/glass_encyclopedia/scandinavian_glass/riihimakiglass_home.html (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

http-51: <https://glasmuseet.dk/scandinavian-glass/?lang=en> (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

http-52: <https://glasmuseet.dk/baggrunden/?lang=en> (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

http-53: <https://glasmuseet.dk/samlingen/?lang=en> (Erişim Tarihi: 02.04.2019)

http-54: <http://glasmuseet.dk/young-glass/?lang=en> (Erişim Tarihi: 04.04.2017)

http-55: https://en.wikipedia.org/wiki/Glasmuseet_Ebeltoft (Erişim Tarihi: 05.04.2017)

- http-56:** <https://hempelglasmuseum.dk/en/museum/collections/j-c-hempels-collection/> (Erişim Tarihi: 05.04.2017)
- http-57:** <https://hempelglasmuseum.dk/en/hempels-glass-price/about-the-price/> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-58:** https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Danish_Academy_of_Fine_Arts (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-59:** <https://kadm.dk/en/programme/craft-glass-and-ceramics> (Erişim Tarihi: 05.04.2017)
- http-60:** <http://www.glasakademin.se/om-glasakademin/> (Erişim Tarihi: 05.04.2017)
- http-61:** https://glasmuseetsvenner.dk/uf/50000_59999/59226/a122a897193e6671ff4175577dcd60c.pdf (Erişim Tarihi: 05.04.2017)
- http-62:** <http://www2.glasriket.se/en/to-do/a1997/sm%3%a5lands-museum-swedish-glass-museum/showdetails?filter=c%3D1360%2C22596%2C1361> (Erişim tarihi: 05.04.2017)
- http-63:** <https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/show/Sites/swedish-glass-museum/> (Erişim Tarihi: 05.04.2017)
- http-64:** <http://www.mynewsdesk.com/se/arbetetsmuseum/pressreleases/the-glass-factory-glasmuseet-i-boda-aer-aarets-arbetslivsmuseum-2019-2718626> (Erişim tarihi: 06.04.2019)
- http-65:** <http://www.theglassfactory.se/english/visit-us.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-66:** <http://www.kerstinmolin.se/gasnews.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-67:** <https://www.konstfack.se/en/Education/Bachelors-Degree-Programmes/Keramik--Glas180-hp/> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-68:** <https://riksglasskolan.nybro.se/english/about-the-school/> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-69:** <https://www.s12.no/s12-is-changing-its-virtual-home/what-we-do/> (Erişim tarihi: 09.04.2017)
- http-70:** <https://www.s12.no/design-competition/> (Erişim Tarihi: 10.04.2017)
- http-71:** <https://www.s12.no/gallery/young-and-loving/> (Erişim Tarihi: 10.04.2017)

- http-72:** http://www.nasjonalmuseet.no/en/the_national_museum/about_the_national_museum/ (Erişim Tarihi: 11.04.2017)
- http-73:** http://www.nasjonalmuseet.no/en/visit/locations/the_museum_of_decorative_arts_anddesign/ (Erişim Tarihi: 12.04.2017)
- http-74:** <https://www.frantzsenmjanger.com/curriculum-vitae/> (Erişim Tarihi: 12 .04. 2017)
- http-75:** <https://nkim.no/om> (Erişim Tarihi: 12.04.2017)
- http-76:** <http://www.norwegiancrafts.no/about> (Erişim Tarihi: 12.04.2017)
- http-77:** <https://www.visitnorway.com/listings/n%C3%B8stetangen/180929/> (Erişim tarihi:12.04.2017)
- http-78:** <http://www.nostetangenmuseum.no/nostetangen-glasvaerks-venner/> (Erişim Tarihi:12.04.2017)
- http-79:** <https://www.haystack-mtn.org/about-haystack/> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-80:** <https://www.haystack-mtn.org/about-haystack/mission-history/> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-81:** <http://www.hippoglass.com/htmls/techniques.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2017)
- http-82:** http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/glass/review_on_glass_1_01.pdf (Erişim Tarihi: 07.04.2017)
- http-83:** <https://finland.fi/arts-culture/welcome-to-finland-the-design-nation/> (Erişim Tarihi: 08.04.2017)
- http-84:** http://www.designforum.fi/prizes/kaj_franck(Erişim Tarihi: 08.04.2017)
- http-85:** <https://www.suomenlasimuseo.fi/museum> (Erişim Tarihi: 08.04.2017)
- http-86:** <http://www.finnishglass.fi/about> (Erişim Tarihi: 08.04.2017)
- http-87:** https://tr.wikipedia.org/wiki/Aalto_%C3%9Cniversitesi.(Erişim Tarihi:09.04. 2019)
- http-88:** <https://www.aalto.fi/workshops-aalto-school-of-arts-design-and-architecture/glass> (Erişim Tarihi: 09.04.2017)

http-89: <https://www.nuutajarvi.fi/en/glass-village/tavastia-vocational-college-nuutajarvi-glassschool> (Erişim Tarihi: 08.04.2017)

http-90: <https://www.kktavastia.fi/ammattiopisto-tavastia/perustutkinnot/artesaani-lasi-ala/> (Erişim Tarihi: 08.04.2017)

ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı : Ecem Küpeli

Yabancı Dil : İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı : Eskişehir/ 02.01.1992

E-Posta : ekupelii@gmail.com

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2018, Cam Teknikeri, Arkın Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi, Girne
- 2016, Cam Ustası, Odunpazarı Belediyesi Sıcak Cam Üfleme Atölyesi, Eskişehir
- 2017, Cam Ocağı Vakfı, Janusz Pozniak ile Sıcak Cam Üfleme Eğitimi, İstanbul
- 2014, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Cam Bölümü. Mezun
- 2013, Cam Ocağı Vakfı, Carol Milne ile Örne Cam Tekniği Eğitimi, İstanbul
- 2012, Cam Ocağı Vakfı, Pino Cherci ile Kuma Döküm Eğitimi, İstanbul
- 2012, Cam Ocağı Vakfı, Antony Gelpi ile Sıcak Cam Üfleme Eğitimi, İstanbul

Sanatsal Faaliyetleri:

- 2019, Bazaart Sanat Sergisi, İstanbul
- 2019, Karma Cam Sergisi, Ateşi Uyandırmak, Ankara
- 2018, Karma Cam Sergisi, Cama Yolculuk, Bursa
- 2018, Karma Sergi, Ayna, Ankara
- 2018, Bazaart Sanat Sergisi, İstanbul
- 2017, Karma Cam Sergisi, 5. Odunpazarı Uluslararası Cam Festivali, Eskişehir
- 2017, 10. Uluslararası Muammer Çakı Öğrenci Seramik Sergisi, Eskişehir
- 2016, Karma Cam Sergisi, 4. Odunpazarı Uluslararası Cam Festivali, Eskişehir
- 2015, Karma Sergi, 41+ Plastik Sanatlar, İzmir
- 2014, Karma Sergi, Knidos Kültür ve Sanat Akademisi, Datça
- 2014, Karma Sergi, Tüyap Sanat Fuarı, İstanbul

Ödülleri:

- 2019, Levent Sağol Özel Ödülü, Bazaart, İstanbul

- 2017, Ali Rıza Öztürk Özel Ödülü, 10. Uluslararası Muammer Çakı Öğrenci Seramik Yarışması, Eskişehir

